

KUOKKAVIERAANA KOULUSSA?

Nuorisotyöntekijän rooli ja nuorisotyön mahdollisuudet
peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä

SUVI NUPPOLA

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön, sosiaalipedagogiikan linjan

pro gradu-tutkielma

Huhtikuu 2013

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

NUPPOLA SUVI: Kuokkavieraana koulussa? Nuorisotyöntekijän rooli ja nuorisotyön mahdollisuudet peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä

Pro gradu -tutkielma, 107 sivua, 3 liitesivua

Sosiaalityö, sosiaalipedagogiikan linja

Ohjaajat: Kirsi Juhila, Kyösti Raunio

Huhtikuu 2013

Tässä pro gradu -tutkimuksessa tutkitaan nuorisotyöntekijän roolia peruskoulussa sekä nuorisotyön mahdollisuuksia peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä. Aihe on ajankohtainen, koska yhteiskunnan muutoksista ja kehityksestä johtuen lasten ja nuorten kasvatusta on siirtynyt entistä enemmän koulun vastuulle ja kasvatustavasta selvitäkseen koulun on kehitettävä uudenlaisia yhteistyömuotoja muiden kasvatustieteen ammattilaisten kanssa.

Tutkimuksen teoreettisessa osassa taustoitetaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorisotyön lähtökohtiin ja työn tavoitteisiin sekä moniammatilliseen kasvatustyöhön peruskoulussa. Tekijöitä lähestytään nuorisotyön kohderyhmän määrittelyllä, muuttuvien perherakenteiden tarkastelulla sekä käymällä läpi nuorisotyön historiaa ja nuorisotyötä ammattina. Nuorisotyön teoreettiset lähtökohdat eivät ole selkeästi jäsenyneitä. Tässä tutkimuksessa teoreettista pohjaa nuorisotyölle on pyritty rakentamaan sosiaalipedagogiikan, kriittisen pedagogiikan ja nuorisokasvatuksen kautta.

Tutkimuksen kohteena on pirkanmaalainen kunta, jossa koulun ja nuorisotyön välistä monialaista ja moniammatillista työtä on tehty jo vuosien ajan. Tutkimus on laadullinen ja aineisto on kerätty teemahaastattelumenetelmällä. Tutkimusaineisto koostuu kuudesta parihaastattelusta ja yhdestä yksilöhaastattelusta. Haastattelupareista toinen oli nuorisotyöntekijä ja toinen koulun henkilökuntaan kuuluva henkilö. Kaikilla haastateltavilla oli joko henkilökohtaista kokemusta peruskoulussa tehtävästä nuorisotyöstä tai vankka näkemys aiheeseen työnsä kautta. Haastatteluaineisto litteroitiin, jonka jälkeen se analysoitiin teemoittelemalla. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin nuorisotyön menetelmiin pohjautuvan moniammatillisen työn mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja peruskouluikäisten nuorten parissa tehtävässä kasvatustyössä sekä tarkastella nuorisotyöntekijän roolia kouluympäristössä.

Tutkimustulosten mukaan nuorisotyöntekijä ja erilaiset nuorisotyöhön pohjautuvat toimintamuodot nähdään tärkeänä osana peruskoulun nonformaalista oppimista. Nuorisotyöntekijän rooliin ja työhön liittyy tietynlainen vapaus ja joustavuus verrattuna koulun henkilökunnan, kuten esimerkiksi opettajan, rooliin. Nuorisotyöntekijä ei arvioi lapsen tai nuoren oppimista eikä osaamista vaan hänen tehtävänsä liittyvät kasvun tukemiseen. Sekä nuorisotyöntekijät itse että koulun henkilökunta näkevät nuorisotyöntekijöiden vahvuutena lasten ja nuorten kohtaamisen taidon ja vankan kasvatustieteen ammattitaidon sekä monipuolisen osaamisen.

Toimivan moniammatillisen yhteistyön perustana on tutkimuksen mukaan rehtorien positiivinen suhtautuminen uudenlaiseen työmuotoon ja sen kehittämiseen. Nuorisotyöntekijät ovat innokkaampia yhteistyöhön kuin koulujen henkilökunta, mikä saattaa osaltaan johtaa opettajien tietämättömyydestä eli heillä ei ole kokonaiskäsitystä siitä, mitkä ovat nuorisotyön tavoitteet. Tutkimustulosten perusteella hyvin onnistunut ja tuloksiin johtanut moniammatillinen yhteistyö koulun ja nuorisotoimen välillä vaatii yhteistä aikaa ja suunnittelua. Tulevaisuudessa nuorisotyöntekijän rooli peruskoulussa voisi tutkimuksen mukaan olla kuraattorin työparina työskentely erilaisissa ryhmätoimintaan liittyvissä tilanteissa, koulun kerhotoiminnasta ja sen

kehittämisestä vastaaminen sekä yksilöllisen tuen tarjoaminen sitä tarvitseville oppilaille sekä koulussa että vapaa-ajalla. Tässä roolissa toimimisen kautta nuorisotyöllä on mahdollisuus vaikuttaa ja kehittää yhteisöllisyyttä sekä parantaa koulun työrauhaa.

Asiasanat: nuorisotyö, nuorisokasvatus, moniammatillisuus, peruskoulu, parihaastattelu

NUPPOLA SUVI: Uninvited guest in school? The role of a youth worker and the possibilities of multi-professional education work in comprehensive schools.

Master's thesis, 107 pages, 3 pages appendices

Social Work, Social Pedagogy

Supervisors: Kirsi Juhila, Kyösti Raunio

April 2013

In this master's thesis dissertation we examine the role of a youth worker in comprehensive schools, as well as the possibilities of youth work in multi-professional educational work in comprehensive schools. The topic is very timely since due to changes and development in society, schools responsibility in bringing up children and youths has grown, and to manage that responsibility schools must develop new cooperation tactics with other youth work professionals.

In the theoretical part of this dissertation we map the factors that affect the basis of youth work and its goals, as well as multi-professional educational work in comprehensive schools. Factors are approached by defining target groups, examining changing family structures and working through the history of youth works and youth work as an occupation. The theoretical basis of youth work has not been organized clearly. In this dissertation we are attempting to build the theoretical foundation of youth work through social pedagogy, critical pedagogy and youth education.

The target of the study is a municipality in the Tampere Region, where multi-faceted and multi-professional work between school and youth work has been practised for years. The research is qualitative and the material has been collected with a focused interview method. Research material consists of six pair interviews and one individual interview. Of the interview pairs one was a youth worker and the other a school staff member. All of the persons interviewed had either personal experience in youth work in comprehensive schools, or a firm grip on the subject through their work history. The interview material was transcribed and then analyzed by thematizing. The goal of the research is to bring out possibilities and alternatives of youth work in multi-professional educational work in comprehensive school aged youth work, and to examine the role of a youth workers in school environment.

According to the research results youth workers and other activities based on youth work are seen as an important part of non-formal learning in comprehensive schools. The role and work of a youth worker includes a sort of freedom compared to other school staff, for example teacher's roles. A youth worker does not evaluate childrens or youths learning ability or proficiency, but his or hers task is to support growth. Both youth workers themselves and school staff saw childrens and youths encounter ability, a strong professional skill in education and wide ranging skills as the strenghts of youth workers.

According to the research a foundation of a functional multi-professional cooperation is the principal's positive attitude towards new work forms and developing them. Youth workers are more eager to cooperate than school staff, which may partially be due from teachers being uninformed, as in that they do not have a complete understanding what the goals of youth work are. Based on the results of the research a succesful and result orientated multi-professional cooperation between schools and youth workers demands shared time and planning. According to the research youth workers role in comprehensive schools in the future could be working together as a pair with the curator in different situations pertaining to group activities, school club activities and responsibility

in developing them, as well as offering private support and tutoring to students who need it both in school and after school. By acting in this role youth work has a chance to influence and develop social relations and better the opportunity of uninterrupted studying in schools.

Keywords: youth work, youth education, multi-professional, comprehensive school, pair interview

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LAPSUUS, PERHE JA KASVATUS MUUTTUVASSA YHTEISKUNNASSA	4
2.1 Käsitteitä iästä	4
2.2 Muuttuva lapsuus, perhe ja vanhemmuus	8
2.3 Muuttuva kasvatusvastuu	10
2.4 Koulun merkitys kasvattajana	12
3 NUORISOTYÖN MONET KASVOT	13
3.1 Nuorisotyön juuret	14
3.2 Nuorisotyö ammattina	17
3.3 Nuorisotyön tehtävät	21
3.4 Nuorisotyön eetos	25
3.5 Nuorisotyötä säätelevät lait, asetukset ja ohjelmat	28
3.6 Nuorisotyö osana ehkäisevää lastensuojelutyötä	30
4 NUORISOTYÖN MONITIETEINEN TIEDEPERUSTA	32
4.1 Sosiaalipedagogiikka	33
4.2 Kriittinen pedagogiikka	36
4.3 Nuorisokasvatus	38
5 MONIAMMATILLISUUDESTA MONIALAISUUTEEN NUORISOTYÖSSÄ	42
5.1 Moniammatillisuus ja monialaisuus käsitteinä	43
5.2 Monialaisen yhteistyön mahdollisuudet ja sudenkuopat nuorisotyön näkökulmasta	44
5.3 Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö peruskoulun kasvatustyön voimavarana	49
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	51
6.1 Tutkimuskysymykset	51
6.2 Teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä	51
6.3 Parihaastattelu	53
6.4 Haastattelutilanteet ja haastattelujen tallentaminen	54

6.5 Tutkimusaineiston litterointi	59
6.6 Tutkimusaineiston analyysi	61
6.7 Tutkimuseettiset kysymykset	63
7 TUTKIMUSTULOKSET	66
7.1 Yhteistyön käynnistyminen	66
7.2 Nuorisotyön asema kouluympäristössä	69
7.3 Nuorisotyöntekijän rooli peruskoulussa	73
7.4 Monialaisen yhteistyön onnistumiseen vaikuttavat tekijät	78
7.5 Monialaisen yhteistyön kompastuskivet	81
7.6 Tulevaisuuden visiot nuorisotyön roolista peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä	88
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	93
LÄHTEET	99
LIITTEET	108
Liite 1. Haastattelupyyntö	108
Liite 2. Teemahaastattelun runko	109

1 JOHDANTO

Viime vuosien aikana nuorisotyö on hakenut uusia muotoja ja hakeutunut uusille toiminta-areenoille. Nuorisotyö liitetään yleensä lasten ja nuorten parissa tehtävään vapaa-ajanohjaukseen. Perinteiseksi nuorisotyön muodoksi katsotaan avoin nuorisotalotyö, joka on ollut tärkein nuorisotyön muoto lähes kaikissa Suomen kunnissa ja kaupungeissa. Yhteiskunnan muutosten ja kehittymisen myötä vanhat toimintamallit eivät kykene enää lunastamaan niille tarkoitettua paikkaa ja tehtävää. Myös muuttuneet perherakenteet haastavat yhteiskunnan parantamaan palveluverkostoa. Samaan aikaan, kun avoin nuorisotalotyö on menettänyt vetovoimaansa ja merkitystään, on lasten ja nuorten kasvatustavoitteet siirtyneet entistä enemmän perheiden ulkopuolelle. Lasten ja nuorten kasvatuksessa tarvitaan uudenlaisia työmuotoja sekä uudenlaista ammatillisuutta. Nuorisotyö on lähtenyt vastaamaan tähän haasteeseen ja lähtenyt tekemään yhteistyötä koulujen kanssa.

Yhtenä tärkeänä nuorisotyön paikkana on muutamien viime vuosien aikana nähty koulu ja koulujen kanssa tehtävä yhteistyö. Eri paikkakunnilla on kehitetty koulun ja nuorisotyön välistä yhteistyötä erilaisten projektien avulla. Esimerkiksi Anjalankoskella käynnistyi vuonna 2007 Etelä-Suomen lääninhallituksen rahoittama ”Nuorisotyö koululla”-hanke, jonka tavoitteena on ollut yhteisöllisyyden vahvistaminen. Hankkeen avulla toimintamalli on saatu levitettyä koko Kouvolan seudun alueelle. (Ks. Pohjola 2010; Pänkäläinen 2011.) Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama ja Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoiman ”Uusiutuva koulu ja nuorisotyö”-hankkeen tavoitteena on kehittää nuorisotyötä koulun ja vapaa-ajan välimaastossa tuottamalla tietoa koulun ja nuorisotyön yhteistyöstä sekä alan opiskelijoiden että ammattilaisten käyttöön (ks. Kolehmainen 2012).

Kuluvalle hallituskaudelle laadittu lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma vuosille 2012–2015 korostaa koulunuorisotyön kehittämistä. Ohjelmassa nähdään, että koulunuorisotyön eli kouluun integroidun nuorisotyön avulla on mahdollista tukea lasten ja nuorten hyvinvointia lisäämällä yhteisöllisyyttä kouluympäristössä. Ohjelman mukaan kouluihin tarvitaan nuorisotyöhön nojaavia työmenetelmiä sekä sellaisten aikuisten tukea lapsille ja nuorille, joiden tehtäviin ei kuulu oppilaan osaamisen arviointi. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015, 15.)

Vaikka koulun ja nuorisotyön yhteistyö nähdään tärkeänä kehittämiskohteena, ei koulun ja nuorisotyön välistä yhteistyötä koskevaa tieteellistä tutkimusta ole Suomessa juurikaan tehty.

Aiheesta on tehty paljon erilaisia selvityksiä, kirjoitettu lehtiartikkeleita ja tehty ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä, mutta varsinaista tieteellistä tutkimustietoa on olemassa niukasti. Ulla Saastamoinen (1999) on tutkinut 1990-luvun lopussa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen alaan liittyvässä pro gradu – tutkielmassaan yhteistyötä nuorten parissa työskentelevien asiantuntijoiden keskuudessa. Tässä tutkimuksessa nousee esiin erityisen vahvasti nuorisotyön näkökulma. (Ks. Saastamoinen 1999.) Tampereen yliopisto järjestää ainoana yliopistona Suomessa nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisterikoulutusta. Opiskelijoiden tähän mennessä tekemien pro gradu-tutkielmien aiheet eivät kuitenkaan liity koulun ja nuorisotyön välisen yhteistyön tutkimukseen.

Oma kiinnostukseni tutkimusaiheeseen kumpuaa työskenneltyäni yli kymmenen vuoden ajan nuoriso-ohjaajana. Moniammatillinen työ peruskoulujen kanssa tiivistyi vuosi vuodelta ja koin peruskoulun luonnolliseksi ympäristöksi nuorisotyölle, koska koulu liittyy olennaisena osana lasten ja nuorten arkeen ja sen vaikutus kasvuympäristönä on merkittävä.

Nuorisotyön voidaan katsoa ammentavan oikeutustaan kasvatustieteistä. Varhaiskasvatuksella ja aikuiskasvatuksella on omat paikkansa kasvatustieteen kentässä, mutta nuorisokasvatuksen paikka on vakiintumaton eikä sitä yleensä mielletä osaksi kasvatustiedettä. Myöskään nuorisotyön asema koulussa ei ole vakiintunut. Esimerkiksi perusopetuslaissa ei ole mainintaa koulussa tehtävästä nuorisotyöstä kuten ei myöskään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Yhteiskunta- ja perherakenteet muuttuvat kuitenkin kiihtyvällä tahdilla, lasten ja nuorten ongelmat lisääntyvät eivätkä koulujen voimavarat yksin riitä oppilaiden kasvun tukemiseen. Koulu ja sen henkilökunta tarvitsevat kasvatustehtävästä suoriutuakseen avukseen muita ammattilaisia.

Tutkimusaihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, koska huoli lasten ja nuorten syrjäytymisestä on suuri ja uusia työskentelytapoja sen estämiseksi on löydettävä. Nuorisotyön ja koulun yhteistyö on lisäksi melko uusi työmuoto ja sen vuoksi tutkimustiedon kerryttäminen aiheesta on tärkeää.

Tutkimukseni on laadullinen. Tutkimusaineiston keräsin teemahaastatteluun perustuvalla parihaastattelumenetelmällä. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millainen on nuorisotyöntekijän ammatillinen rooli peruskoulun kasvatustyössä ja millaisia ovat nuorisotyön mahdollisuudet peruskoulun kasvatustyössä tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä.

Ensimmäisessä luvussa käyn läpi nuorisotyön historiaa, nuorisotyötä ammattina sekä nuorisotyön tehtäviä ja työtä määritteleviä yhteiskunnallisia säädöksiä. Toisessa luvussa pohdin, mille tiedeperustalle nuorisotyö rakentuu ja mitkä tieteet sitä määrittävät. Kolmannessa luvussa avaan

moniammatillisuuden sekä monialaisuuden käsitettä peruskoulun ja nuorisotyön yhteistyössä. Kuudennessa luvussa kerron tutkimusprosessini etenemistä ja tämän jälkeen esittelen tutkimustulokset ja teen johtopäätökset.

2 LAPSUUS, PERHE JA KASVATUS MUUTTUVASSA YHTEISKUNNASSA

Nuorisotyötä ja sen tavoitteita ei voida tarkastella ilman, että määritellään, keitä ovat lapset ja nuoret eli ketkä ovat nuorisotyön kohteena. Lapsuus ja nuoruus määritellään usein kronologisen iän perusteella. Lapsuus ja nuoruus voidaan erottaa toisistaan myös fysiologisten muutosten ja psykologisen kehityksen perusteella. Lisäksi lapsen ja nuoren elämään liittyy monia arkeen liittyviä muutoksia kuten esimerkiksi päivähoidosta esikouluun ja alakouluun siirtyminen sekä alakoulusta yläkouluun siirtyminen. Myös siirtymät määrittävät varhaislapsuuden, lapsuuden ja nuoruuden alkamista ja päättymistä.

Riippumatta lapsen ja nuoren kronologisesta iästä on jokaisen yksilön fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys yksilöllistä. Lapset ja nuoret tarvitsevat turvallisen kasvuympäristön lisäksi turvallisia ja luotettavia aikuisia kiintymyssuhteensa pohjaksi sekä kasvun tukijaksi. On sanottu, että jo yksi huolehtiva ja välittävä aikuinen riittää turvaamaan lapsen kehityksen.

Lapsuus ja nuoruus voidaan nähdä kasvu- ja kehitysvaiheena, jonka tarkoituksena on valmistaa yksilöä aikuisuuteen. Turusen (2005) mukaan ihminen on vastaanottavaisimmillaan lapsuus- ja nuoruusiässä. Elinympäristö sekä lapsen ja nuoren kasvun kannalta tärkeät henkilöt luovat perustan sille, minkälainen aikuinen hänestä tulee. Myös perherakenteen muutokset luovat uusia haasteita lasten kasvulle ja kehitykselle.

2.1 Käsitteitä iästä

Philippe Arièsin perheen sosiaalishistoriaa käsittelevä analyysi on tärkeä alkusysäys lapsuuden yhteiskunnallisuudesta. Ariès paikansi lapsuuden keskeiset alkujuuret Ranskassa 1500- ja 1600-luvuille. Tätä ennen ei Arièsin mukaan lasten ja aikuisten erottelulla ollut yhteiskunnallista merkitystä eli lapsuutta ei nykymääritysten mukaan tunnettu. Lapset käsitettiin pienikokoisina aikuisina. Parin seuraavan vuosisadan aikana tapahtui siirtymä perheen, naisten, kasvatuksen ja hieman myöhemmin myös koulutuksen piiriin kuuluviksi lapsiksi ja tämä muutti lapsiin suhtautumista emotionaaliseen ja huolehtivaan suuntaan. Perheen ohella koulu on ollut merkittävä elementti modernin lapsuuden rakentumisessa. (Alanen & Karila 2009, 18.)

Lapsuutta ja nuoruutta voidaan tarkastella monessa eri kontekstissa ja iällä voidaan tarkoittaa monia eri asioita. Ikää voidaan tarkastella esimerkiksi kronologisena, biologisena, psykologisena, sosiaalisena, kehityksellisenä, persoonallisena, juridisena tai subjektiivisena ikänä. Kukin näistä tarkastelutavoista tarjoaa erilaisen näkökulman ja tulkinnan iästä. Iän tarkastelussa voidaan yhtenä perusjakona pitää kulttuurisesti, yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti määräytyneitä ikäkäsityksiä sekä toisaalta yksilöllisesti, henkilökohtaisesti ja kokemuksellisesti määräytyneitä ikäkäsityksiä. Käsitykset iästä ja sille annetut merkitykset vaihtelevat historiallisesti, yhteiskunnallisesti, kulttuurisesti ja yksilöittäin. (Rantamaa 2001, 51-52.)

Kronologinen ikä on elinajan mitta eli se kertoo, kuinka monta vuotta syntymästä on kulunut. Kronologista ikää on opittu pitämään läntisessä, modernissa yhteiskunnassa objektiivisena, oikeana ikänä ja siihen liittyvät luokittelut ja määrittelyt alkavat heti syntymän jälkeen. Yhteiskunnan eri järjestelmät, kuten esimerkiksi koulutus ja terveydenhuolto, organisoituvat suurelta osin kronologisen iän mukaan. (Rantamaa 2001, 52-53.) Kronologisten ikäkriteerien käytössä ongelmallista on se, että käsitykset siitä, missä iässä lapsuus, nuoruus ja aikuisuus alkavat, vaihtelevat (mt., 49).

Kronologista ikää käytetään yleensä yksilön kykyjen ja taitojen arvioinnin mittana (Rantamaa 2001, 54). Yleiset käsitykset ja tiedot yksilön kehityksestä ja kehitysvaiheille annetut merkitykset vaihtelevat kulttuureittain. Suuri vaikutus on myös aikakaudella ja yhteiskunnan kehityksellä ja modernisoitumisella. (Mt., 58.) Turunen (2005) jakaa ihmisen elämän seitsenvuotisjaksoihin. Turusen jako pohjautuu Rudolf Steinerin luomaan steinerpedagogiseen ajatteluun ja näkyy erityisesti varhaislapsuuteen ja kouluikään liittyvän kehityksen yhteydessä. Turunen jakaa lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheet varhaislapsuuteen, kouluikään, nuorisoikään ja varhaisaikaisuuteen. Varhaislapsuudeksi Turunen käsittää ajan syntymästä seitsemänteen ikävuoteen asti. Turusen mukaan varhaislapsuutta voidaan kutsua lapsuuden ja nuoruuden varsinaiseksi kehityksen vaiheeksi, koska kyseisen ajanjakson aikana lapsessa tapahtuvat muutokset ja oppiminen on näkyvintä. Lapsi oppii liikkumaan, kävelemään, puhumaan ja ajattelemaan. Lapsen tunne-elämä kehittyy ja hän kiintyy hänelle läheisiin ihmisiin sekä myös esineisiin, kotiin ja lähiympäristöönsä. (Ks. Turunen 2005.)

Seuraava Turusen (2005) määrittelemä seitsenvuotisjakso on kouluikä. Kouluikä ajoittuu hänen mukaansa ikävuosiin 6/7-13/14. Ikävuodet ovat otollista aikaa oppimisen kannalta. Myös lapsen ajattelu kehittyy käsitteellisemmäksi ja vaikuttaa samalla hänen persoonansa kehittymiseen. Lapsen oppiminen pohjautuu edellisestä ikävaiheesta tuttuun jäljittelyyn. (Mt., 81.) Kouluikä on tärkeä

sosiaalisen kehityksen kannalta, koska vertaisryhmän merkitys ja sen aiheuttamat paineet kasvavat. Lapsen moraalikäsitteet muodostuvat pitkälti kouluikäisenä ja niihin vaikuttavat lapsen elinympäristön elämäntavat, aikuisten asenteet ja mallit. Sen vuoksi lapsen moraalikehityksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää aikuisten kanssa käydyt keskustelut ja asioiden perustelu lapselle. (Mt., 86.)

Nuoruusiäksi Turunen kutsuu ajanjaksoa, joka ajoittuu ikävuosiin 13/14-20/21. Nuorisoikä kattaa siirtymisen aikuisuuteen ja sisältää jo paljon aikuisen ihmisen elämälle tyypillisiä piirteitä. Nuorisoikä alkaa murrosiällä, joka tarkoittaa fysiologisesti sitä, että nuori saavuttaa sukukypsyyden. Nuoren fyysinen keho muuttuu ja asia herättää nuorella epävarmuutta ja ihmetystä. Kehon muutosten myötä myös nuoren tunne-elämän muuttuu ja kehittyy. Nuori on hyvin altis ulkoapäin tuleville vaikutteille ja nämä voivat aiheuttaa myös ongelmia tunne-elämän kehittymisessä. Nuoruusikä päättyy Turusen mukaan täysi-ikäisyyden saavuttamiseen ja tätä kautta itsenäistymiseen sekä alkavaan varhaisaikuisuuteen. (Turunen 2005, 113, 125, 129, 138.)

Rantamaan jaottelun mukaan ihmisen biologinen ikä liittyy fyysisiin ja fysiologisiin muutoksiin, joita yksilössä tapahtuu hänen kasvaessaan lapsesta aikuiseksi. Biologinen ikä määritellään ja arvioidaan elimistön toimintakyvyn, kunnan ja ulkonäön perusteella. Keho toimii eri tavoin, näyttää ja tuntuu erilaiselta eri-ikäisenä. Fyysiset merkit iästä ja niihin perustuvat ikäarviot eivät useinkaan vastaa yksilön omaa, henkilökohtaista kokemusta iästään. Moni kokee kehonsa vanhenevan, mutta mielensä ei. (Rantamaa 2001, 55.)

Tarkasteltaessa ikää biologisista lähtökohdista, havaitaan, että ikä on hyvin monikerroksinen. Kronologiselta iältään samanikäiset eivät ole biologiselta iältään välttämättä läheskään samanikäisiä. Yksilöt esimerkiksi kehittyvät lapsuudessa ja nuoruudessa eri tahtia. (Rantamaa 2001, 55.)

Psykologinen ikä puolestaan liittyy psyykkisen kehityksen eri vaiheisiin. Psykologisen iän arviointi ja määrittely voi liittyä esimerkiksi kognitiivisiin taitoihin, persoonallisuuden piirteisiin, käyttäytymiseen tai aistien toimintaan. Esimerkiksi pieni lapsi osoittaa tunteitaan avoimemmin kuin aikuinen itkemällä julkisilla paikoilla tai sanomalla ajattelemiaan asioita ääneen. Vastaavanlaista käyttäytymistä ei hyväksytä aikuiselta tai nuorelta. (Ks. Rantamaa 2001.)

Psykologiset kehitysteoriat erottelevat erityisesti lapsuudessa ja nuoruudessa vuoden, parin tarkkuudella kehitysvaiheita, jotka luovat mallin yksilön kehitykselle ja kasvuille (Rantamaa 2001, 57). Esimerkiksi elämänkaaripsykologia erottelee nämä kaksi asiaa toisistaan. Sen mukaan

yksilössä tapahtuu edestakaista liikettä suhteessa kehitykseen. Kehitys vie yksilöä eteenpäin, mutta siihen liittyy myös kehityksen ajoittaista pysähtymistä ja jopa taantumista. Kasvu taas merkitsee elämänkaaripsykologian mukaan jatkuvaa kumulatiivista eli kasautuvaa kasvamista. Tätä tapahtuu esimerkiksi suhteessa tietoon, ymmärrykseen, viisauteen, pituuteen, painoon ja vaikkapa kuulusuuteen. (Dunderfelt 1997, 19.)

Rantamaan mukaan puhuttaessa ihmisen sosiaalisesta iästä voidaan viitata sekä yksilöiden elämänvaiheisiin että yksilön tai ryhmän sosiaaliseen asemaan yhteiskunnassa ja sen eri osaluilla. Voidaan puhua ikään liittyvistä rooli-odotuksista tai rooleihin liittyvistä ikäodotuksista. Ikään kuuluvat rooli-odotukset tulevat hyvin esille pohdittaessa, minkälaiset toiminnot sopivat ja kuuluvat lapsille ja minkälaiset aikuisille. Lapsille ja nuorille sopivia rooleja ovat esimerkiksi koululaisen ja opiskelijan roolit. Aikuisilla on ikään ja lakiin perustuva oikeus ostaa alkoholia, äänestää ja ajaa autoa, mitä lapsilla ja nuorilla ei ole. (Rantamaa 2001, 58-59.)

Käsitykset roolien ikäsidonaisuudesta paljastuvat tilanteissa, joissa tietyssä roolissa oleva yksilö näyttää ja tuntuu vääränikäiseltä. Yhteiskunnan modernisoituminen on aiheuttanut sen, että eri-ikäisiin liittyvät rooli-odotukset ovat laajentuneet. Esimerkiksi perheiden perustaminen on siirtynyt myöhemmäksi ja lapsia hankitaan entistä vanhempana. Sosiaaliin rooleihin ja asemaan liittyvät ikäodotteet voivat olla niin vahvoja, että ne saattavat kumota muut, esimerkiksi fyysiset iän merkit. Yksilöllä on omalla käyttäytymisellään ja ulkonäöllään mahdollisuus vahvistaa tiettyihin rooleihin liittyviä ikäarvioita. Hän voi esimerkiksi pukeutua tai käyttäytyä rooliin sopivalla tavalla. Nuori johtaja voi antaa itsestään vanhemman kuvan pukeutumalla konservatiivisesti ja vastaavasti taas opiskelijan roolissa olevaa henkilöä voidaan pitää nuorempana kuin mitä hän oikeasti on. (Rantamaa 2001, 59.)

Sosiaalinen aikataulu muodostuu sosiaalisten roolien kytkemisestä tiettyihin ikävuosiin. Yksilön oletetaan etenevän elämänsä aikana tietyn kaavan mukaisesti sosiaaliseen aikatauluun linkittyen. Elämä koostuu erilaisista rooleista ja siirtymiä rooleista toisiin säätelevät sekä lait että ikänormit. Ikänormit ovat osa kulttuurista merkitysmailmaa, johon sosiaalistuminen alkaa jo varhain pikkulapsesta alkaen. (Rantamaa 2001, 60.)

Lastensuojelulain määritelmä lapsesta ja nuoresta perustuu kronologiseen ikään. Lain mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta henkilöä ja nuorena 18-20 -vuotiasta henkilöä. Lastensuojelulain määrittelyllä on merkitystä, kun päätetään esimerkiksi lapsen huostaanotosta tai jälkihuollon päättymisestä. (Räty 2007, 31.) Nuorisolaissa nuoriksi katsotaan kaikki vastasyntyneistä 29-vuotiaisiin (Nuorisolaki 2006/72, 2 §).

Sosiaali- ja nuorisotyön kentällä ikäryhmään sidoksissa olevalla ajattelulla on vankka asema. On ajateltu, että palvelujen järjestämisessä ja poliittisissa näkökulmissa on perusteltua lähteä liikkeelle kategorisesta ikä- ja elämänvaiheajattelusta. On kuitenkin tärkeää korostaa, että lapsuus ja nuoruus ovat kulttuurisidonnaisia ja joustavia määrittäviä, joihin tulee suhtautua muuttavana ja tilannesidonnaisena omaan aikaansa liittyvinä käsitteinä. (Raitakari & Virokannas 2009, 10.)

2.2 Muuttuva lapsuus, perhe ja vanhemmuus

Länsimaisen yhteiskunnan kehitys ja modernisaatio ovat vaikuttaneet myös lapsuuden ja nuoruuden muotoutumiseen. Työelämän muutokset, koulutusmahdollisuuksien laajentuminen sekä talouden ja tekniikan kehittyminen vievät yhteiskuntaa entistä enemmän kohti yksilökeskeistä elämää. Lapsuuden ja nuoruuden sekä nuoruuden ja aikuisuuden käsitteet ovat hämärtyneet. Vielä 1960- ja 1970-luvuilla harva opiskeli keskikoulua pitemmälle ja työelämään siirryttiin nuorena. Tämä lyhensi nuoruutta merkittävästi. 1970-luvun loppupuolella ja 1980-luvulla koulutus lisääntyi. Nuoruusikä piteni, työelämään astuminen myöhästyi ja perheiden perustamisikä nousi. Alkoi nuoruuden ihannointi.

Nuoruuteen liitetään mielikuvia vapaasta ja vauhdikkaasta elämästä, jolloin erilaisten elämysten ja kokemusten kautta rakennetaan omaa persoonallisuutta. Elämänvaiheeseen saattaa liittyä rajuja tempauksia ja omien rajojen hakemista. Oman itsen korostamisen ja esiintuomisen tärkeys näkyvät esimerkiksi persoonallisen pukeutumisen tai poikkeavan käyttäytymisen kautta. (Ks. Turunen 2005.) Ikäkaudelle ominaista on myös kapinointi esimerkiksi omia vanhempia tai yhteiskuntaa vastaan. Kapinointi voi ilmetä tupakoinnin ja alkoholinkäytön aloittamisena. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 167-168.)

Nyky-yhteiskunnassa lapsuusikä lyhenee ja aikuistuminen lykkääntyy. Lapset joutuvat ottamaan vastuuta itsestään entistä nuorempina, kun taas aikuiset haluavat säilyttää vapautensa ja tätä kautta nuoruutensa mahdollisimman pitkään.

Perhe nähdään yhteiskunnan perusinstituutiona, johon jokainen ihminen kuuluu. Perhe luo lapsen kasvulle ja kehitykselle kivijalan. Vaikka lapset ja nuoret elävät erilaisissa perheissä, on heidän tarpeensa samanlaiset. Lapsi tarvitsee hoivaa, huolenpitoa ja arvostusta. Näiden perustarpeiden tyydyttäminen on perheen tärkein tehtävä.

Perheen yksiselitteinen määrittely on käynyt nyky-yhteiskunnassa entistä vaikeammaksi. Suomalaiset perherakenteet ovat vuosikymmenten saatossa muuttuneet suuresti. Vielä muutama vuosikymmen sitten yleisin perhemuoto oli niin sanottu ydinperhe, johon kuuluivat biologiset vanhemmat ja lapset. Isovanhemmat olivat tiiviisti mukana ydinperheen arjessa ja heiltä saattoi pyytää kasvatuseuvoja ja apua lastenhoitoon. Työelämän vaatimusten kasvaessa ja koulutusmahdollisuuksien lisääntyessä nuoret hakeutuivat töihin ja opiskelemaan oman paikkakuntansa ulkopuolelle. Usein tämä tarkoitti myös pysyvää muuttoa ja asettumista kauas lapsuudenkodista ja sukulaisista. Perheen perustaminen ja lasten syntymä toi monelle perheelle haasteita liittyen lasten kasvatukseen. Isoissa kaupungeissa naapurit olivat vieraita ja isovanhemmat lastenhoitoapua ajatellen kaukana. Avun pyytäminen ja saaminen lastenkasvatukseen on muuttunut aiempaa ongelmallisemmaksi. (Rönkä & Kinnunen 2002, 15.)

Perheiden sisäiset ongelmat ja tukiverkoston puuttuminen ajoivat perheet kriisiin. Avioerot alkoivat yleistyä 1970-luvulta lähtien (Ritala-Koskinen 2001, 9). Nykyään lähes puolet Suomessa solmituista avioliitoista päättyy eroon (Hokkanen 2002, 121). Yhteiskunnan muutokseen ja sitä kautta perhe-elämän muutokseen ja lisääntyneiden avioerojen määrään ovat vaikuttaneet ratkaisevasti myös muutokset työelämässä. Työ vaatii lasten vanhemmilta entistä enemmän aikaa ja energiaa eikä voimia riitä vanhemman roolissa toimimiseen. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4.) Vielä 1960- ja osittain 1970-luvullakin oli yleistä, että pienten lasten äidit keskittyivät äitiyteen ja lasten kasvattamiseen eivätkä käyneet töissä kodin ulkopuolella. Naisten lisääntynyt työssäkäynti 1960-luvulta alkaen on aiheuttanut vaikeuksia työn ja perheen yhteensovittamisessa. Yhteiskunnan palvelut laahaavat osittain jäljessä ja esimerkiksi kouluikäisten lasten hoito iltapäivisin koulun jälkeen on usealla paikkakunnalla edelleen huonosti organisoitu. Tämä aiheuttaa monessa perheessä tilanteen, että työssäkäyvien vanhempien on luotettava lapsen selviytymiseen omin avuin. Lasten liiallinen itsenäisyys ja vapaa-ajan ohjauksen puute saattavat ajaa heidät erilaisiin ongelmiin ja aiheuttaa turvattomuuden tunnetta. (Mt., 104; Alasuutari 2003, 25.)

Ydinperheiden tilalle ovat tulleet yksinhuoltajaperheet ja niin kutsutut uusperheet. Avioliittojen hajoamisen vuoksi toinen vanhemmista asuu erillään lapsista, mutta tämä ei välttämättä aiheuta ongelmia lasten kasvatuksessa. Molemmat vanhemmat voivat huolehtia omalta osaltaan lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista vaikka se tapahtuukin toisesta vanhemmasta erillään suhteessa aikaan ja paikkaan. (Hokkanen 2002, 121.) Aino Ritala-Koskinen (2001) on tutkinut väitöskirjassaan uusperhesuhteita. Ritala-Koskinen tarkoittaa uusperheellä perherakennetta, joka on syntynyt aikuisten uuden parisuhteen muodostamisen myötä. Uusperheeseen voivat kuulua toisen puolison tai molempien puolisoitten lapset edellisistä suhteista sekä yhteiset lapset. Tilastollisen

perhekäsitteen määrittelynä pidetään yhteistä asuntoa. Itse perheen ja perhesuhteiden merkitys ei ole kuitenkaan muuttunut vaan ihmiset kokevat perheen tärkeäksi elämässään. Tämä tulee ilmi esimerkiksi siinä, että ihmiset muodostavat uusia parisuhteita ja perheitä myös avioerojensa jälkeen. (Ritala-Koskinen 2001, 9, 13.)

Suomessa on 2000-luvun alkupuolella käyty vilkasta keskustelua yhteiskunnan muutoksesta. Asenteet kasvatukseen, koulutukseen ja kansalaisuuteen ovat muuttuneet ja huoli yhteisen moraalimurentumisesta, itsekkästä elämäntavasta, yhteisöllisyyden vähenemisestä sekä kansalaisten kiinnostuksen puutteesta yhteisiin asioihin on ollut suuri. Kehityksen suunnan muuttamiseksi on vaadittu arvokeskustelua ja uudentyyppistä perhepolitiikkaa. (Nieminen 2007b, 21.) Nyky-yhteiskunnassa kysellään, mitä perheellä oikeastaan tarkoitetaan. Oikeudenmukaisia, kaikki perhemallit huomioonottavia perhepoliittisia ratkaisuja on vaikea tehdä, koska yhtä hallitsevaa perhemallia ei enää ole. (Hirsjärvi & Laurinen 2000, 13.)

Perherakenteiden muutoksen myötä myös vanhemmuus on muuttunut, joka on johtanut vanhempien ja lasten roolien hämärtymiseen. Yhteiskunnassa vallitsevan tiedon, käsitysten ja normien muuttuminen on vaikuttanut siihen, että vanhemmat ovat menettäneet auktoriteettiasemansa viisauden, tiedon ja elämäntaitojen opettajana suhteessa lapsiinsa. Vanhempien ja lasten väliset roolit ovat muuttuneet tasavertaisuuteen pohjautuviksi kaverisuhteiksi. (Hirsjärvi & Laurinen 2000, 31.)

2.3 Muuttuva kasvatusvastuu

Perheiden hajoamiset ja uudelleenmuotoutumiset nähdään riskinä yksittäisille perheenjäsenille, erityisesti lapsille. Huoli näkyy esimerkiksi keskusteluina rikkinäisistä tai poikkeavista perheistä. Poikkeaviksi perheiksi katsotaan yksinhuoltajaperheet, uusperheet, adoptioperheet ja homoseksuaalien muodostamat perheet. Huoleen liittyy huoli yksittäisen lapsen tulevaisuudesta, joka kytkeytyy huoli perheinstituution rapautumisesta. Rikkinäisten tai poikkeavien perheiden katsotaan välittävän lapselle vääränlaisia arvoja ja aiheuttavan riskejä lasten kasvatuksessa. Muissa kuin niin sanotuissa ydinperheissä elävät lapset ovat erilaisten ihmissuhde- ja kasvatustyötä tekevien asiantuntijoiden otollista asiakaskuntaa. (Ritala-Koskinen 2001, 9-10.)

Perherakenteiden muutosten myötä myös kasvatusvastuu on muuttunut. Se, mikä ennen on ollut perheen tehtävä suhteessa lasten kasvatukseen, on siirtynyt osittain perheen ulkopuolelle. Päiväkoti,

koulu ja yhteiskunnan eri viranomaiset ovat joutuneet tahtomattaan tilanteeseen, missä kasvatustavoitteiden ulkopuolella on lisääntynyt. Lapsuus ja nuoruus eivät ole enää yhtä perhekeskeisiä ja perhesidonnaisia kuin ennen. Esimerkiksi koulun tehtävä ei ole enää opettaa lapselle tiettyjä perustietoja ja -taitoja vaan opettajien ja muun henkilökunnan työ on muuttunut entistä enemmän kasvatuksellisempaan suuntaan. 1990-luvulla perusopetuslakiin kirjattiin peruskoulun kasvatustavoitteisiin ja kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyviä asioita (Perusopetuslaki 1998/628).

Yhteiskunnan murroksessa myös opettajien rooli ja työnkuva ovat muuttuneet. Opettaja ei enää ole pelkkä pedagogi, oman alansa erityisosaaja eikä auktoriteetti, vaan hänen työnsä onkin enenevässä määrin kasvatustyötä. Tähän kasvatustyöhön sisältyy piirteitä myös sosiaalityöstä. Osa opettajista joutuu työssään kohtaamaan myös vaikeita perhetilanteita ja kokee näin ollen riittämättömyyden tunteita työssään.

Kasvatustavoitteiden muuttuminen on tuonut yhteiskuntaan uudenlaisia kasvatustalouden ammattilaisia. Nykyajan perheet kohtaavat jo normaaleiden sosiaali-, terveys- ja opetuspalveluiden piirissä lukemattoman määrän eri alojen ammattilaisia, joiden tehtävänä on tukea perheitä lasten kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Esimerkiksi kouluihin on opettajien ja erityisopettajien rinnalle tullut muita oppilashuollon työntekijöitä kuten esimerkiksi kouluterveydenhoitajat ja -lääkärit, koulukuraattorit ja -psykologit. (Alasuutari 2003, 28.) Näiden lisäksi kouluilla voi työskennellä opinto-ohjaajia, koulunkäyntiavustajia ja osittain myös nuorisotyön ammattilaisia.

Tämän päivän vanhemmilla ei ole ollut mahdollisuutta omaksua omilta vanhemmiltaan mallia, miten kasvatustehtävät jaetaan perheen ja yhteiskunnan kesken ja miten yhteistyötä eri tahojen kanssa tehdään lasten kasvatukseen liittyen. Yhteiskunnan ja perherakenteiden muutoksista johtuen on kuitenkin selvää, että palvelurakenteita on kehitettävä ja lapsiperheille on pystyttävä tarjoamaan niin sanottuja ennaltaehkäisevän työn ja matalan kynnyksen palveluita. Kaupunkien ja seurakuntien nuorisotyöntekijät ovat yksi hyödyntämätön voimavara pohdittaessa lapsille ja nuorille suunnattuja uudenlaisia ennaltaehkäisevään työhön pohjautuvia tukimuotoja.

2.4 Koulun merkitys kasvattajana

Koululla tarkoitetaan yleensä yhteiskunnallista instituutiota, jonka toiminta perustuu opettamiseen ja kouluttamiseen (ks. Hirsjärvi & Huttunen 1997). Suomessa koulun keskiössä on tiedollinen oppiminen ja opettaminen, vaikka koululla on myös muita tehtäviä. Perusopetuslain (1998/628) 2 §:n mukaan koulun tehtävänä on ”tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja” (Perusopetuslaki 1998/628, 2 §). Tätä perusopetuslain määrittelemää tehtävää ei saavuteta pelkästään tiedollisella opetuksella vaan huomiota tulee kiinnittää myös kasvatukseen laajemmalti.

Ajankohtainen kysymys suomalaisessa yhteiskunnassa on, miten koulu voisi tukea perheitä niiden kasvatustavastuussa. Omat haasteensa kasvatukselle tuo suomalaisten vanhempien työssä käyminen. Suomessa on tyypillistä, että töissä käydään kokopäiväisesti. Kouluikäisten lasten äideistä 80 prosenttia ja isistä 94 prosenttia käyvät kokopäivätoissa. Kokopäivätyöhön mennään jo ennen lasten kouluikää ja tämä vaikuttaa merkittävästi kasvatustavastuun siirtymiseen perheen ulkopuolelle, ensin päivähoitolle ja myöhemmin koululle. (Launonen & Pulkkinen 2004, 47.)

Viime vuosina julkisuudessa on käyty keskustelua kodin ja koulun välisen kasvatustavastuun jakautumisesta. On esitetty väitteitä, että kasvatustavastuu valuu hiljalleen entistä enemmän kodeilta ja perheiltä kouluille. Opettajat kokevat riittämättömyyden tunteita työssään, koska kohtaavat entistä haastavampia oppilaita ja joutuvat selvittämään monenlaisia oppilaita ja heidän perheitään koskevia ongelmavyyhtejä. Perheiden ongelmat heijastuvat opettajien työhön uhkaavasti ja jopa aggressiivisesti käyttäytyvien vanhempien kautta. Opettajien aika ja ammattitaito eivät enää riitä kaikkeen siihen työhön, mitä heiltä vaaditaan normaalissa arjessa. On aika miettiä, miten koulujen arki rakennetaan tulevaisuudessa niin, että koulu on jatkossakin turvallinen ja innostava paikka tehdä töitä, opiskella ja kasvaa. Olisiko yhteiskunnassa olemassa hyödyntämätöntä ammatillista kasvatustavastualan osaamista, mistä voisi olla apua kouluympäristössä?

Koulu nähdään hitaasti muuttavana instituutiona ja koulun toimintakulttuuriin on liitetty tietynlainen pysyvyyden eetos. Opettajan työ on käsitetty itsenäisenä ammattina ja opettaja on tottunut tekemään työtään yksin oppilasryhmien kanssa. Yksin tekeminen ei kuitenkaan tämän päivän koulussa enää riitä, vaan tarvitaan yhteistyötä eri ammattikuntien välillä sekä todellisen yhteisöllisyyden kehittämistä. (Rautiainen 2005, 10.)

3 NUORISOTYÖN MONET KASVOT

Nuorisotyötä ja sen professionaalisuutta tutkivaa tieteellistä tutkimusta on Suomessa tehty melko vähän. Myöskään nuorisotyön ja koulun välisestä yhteistyöstä tehtyjä tutkimuksia on ollut hankala löytää. Ilmeisesti aihe on sen verran tuore, ettei tutkimuksia ole juurikaan tehty. Aiheesta löytyy materiaalia lähinnä hankeraporttien, lehtiartikkeleiden, selvitysten ja seminaarimuistioiden muodossa. Lisäksi ammattikorkeakoulut ovat julkaisseet viime vuosina aiheesta oppimateriaalia yhteisöpedagogiopiskelijoille (esim. Linnossuo 2003 ja 2004; Sarha 2005) ja aiheesta on tehty ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. Esimerkiksi Marjo Kolehmainen (2012) on tutkinut nuorisotyöntekijän ammatillista identiteettiä nuorisotyötä koulussa tekevien kokemana. Kolehmaisen tutkimus on ylemmän ammattikorkeakoulututkimuksen opinnäytetyö.

Vasta viime vuosina nuorisotyötä on alettu tarkastella sosiaalityön näkökulmasta ja nähdä siinä sosiaalityön piirteitä. Aiheesta on julkaistu myös kirjallisuutta, kuten esimerkiksi Suvi Raitakarin ja Elina Virokannaksen (2009) toimittama artikkelikokoelma ”Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät”.

Sen sijaan tutkimuksia, joista saatavaa tietoa voidaan soveltaa tutkittaessa koulun ja nuorisotyön yhteistyömahdollisuuksia, on saatavilla laajalti. Esimerkiksi Elina Sihvonen (2002) on tehnyt pro gradu – tutkielman nuorten mielikuvista koulun sosiaalityöstä. Sanna Siltanen (2007) on tutkinut omassa pro gradu –tutkielmassaan lastensuojelun ja koulun sosiaalityön yhteistyötä.

Kouluviihtyvyyttä, nuorten arvoja, arvostuksia ja luottamusta on tutkittu Zest -ohjelman kautta. Tutkimuksessa mainitaan nuorisotyö yhtenä osana koulujen moniammatillisia tiimejä. Zest on Suomen lasten ja nuorten säätiön toteuttama yläkoululaisille tarkoitettua elämäntaitokasvatusta ja sen tavoitteena on tukea koulujen kasvatustyötä. Ohjelman avulla kannustetaan ja autetaan oppilaita esimerkiksi sosiaalisten taitojen parantamisessa, itsetunnon kehittämisessä sekä ottamaan vastuuta muiden ihmisten hyvinvoinnista. Nämä ovat myös nuorisotyön tavoitteena. (Kuure & Perttu 2007.)

Nuorisotyö on liitetty kiinteästi nuorten vapaa-aikaan. Nuorisotaloilla tehtävällä työllä on Suomessa pitkät perinteet, samoin etsivällä nuorisotyöllä. Nuorisotyö on ollut pitkään irrallinen työmuoto ja sitä on tehty erillään muista kunnan tarjoamista palveluista. Yhteistyö esimerkiksi sosiaalitoimen tai koulujen kanssa on ollut vähäistä tai sitä ei ole ollut lainkaan. Nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoa ja tietämystä ei ole osattu hyödyntää riittävästi.

3.1 Nuorisotyön juuret

Suomalaista nuorisotyötä on tutkittu muihin kasvatukseen tai kansalaistoimintaan liittyviin osa-alueisiin nähden varsin vähän. Vielä vähemmän aihetta on lähestytty historiallisesta näkökulmasta käsin. Ensimmäiset nuorisotyön historiaa käsiteltävät teokset jäivät kustannusvaikeuksien takia julkaisematta 1940- ja 1960 –luvulla ja ensimmäiset nuorisotyön historiaan liittyvät julkaisut julkaistiin vasta 1980-luvulla. Nuorisotyön ammattilaisten kokoama kuvahistoriikki vuodelta 1984 esitteli välähdyksiä menneiden vuosikymmenten nuorisotyöstä ja Matti Telemäen kirjoittama teos ”Johdatus nuoruuden ja nuorisotyön historiaan” oli tarkoitettu oppikirjaksi. (Nieminen 1995, 10.) Matti Telemäki (1999) jatkoi nuorisotyön historian tutkimusta ja teos ”Taitava nuorisonkasvattaja” käy läpi suomalaista nuorisotyötä 1940 –luvulta 1990-luvun loppupuolelle saakka tekijöiden itsensä kokemana. Suomalaista nuorisotyön historiaa on tutkinut myös Juha Nieminen. Niemisen (1995) laaja nuorisotyön historiaa koskeva teos ”Nuorisossa tulevaisuus” kattaa ajanjakson nuorisotyön esihistoriasta aina 1990-luvulle asti ja on toiminut suomalaisen nuorisotyön historian perusteoksena.

Nuorisotyön menetelmäkirjoissa on ammatillisen historian tarkastelu sivuutettu lähes kokonaan. Historian tuntemus ja sen ymmärtäminen olisi kuitenkin erityisen merkityksellistä ammattialoille, joiden työkenttä on vaikeasti rajattavissa ja käytännöt monimuotoisia sekä osin ristiriitaisia. Nämä ongelmat koskettavat erityisesti nuorisotyöalaa. (Niemi 2007, 44.)

Nuorisotyötä on tehty Suomessa kirkon ja eri järjestöjen toimesta jo 1800-luvulta lähtien, mutta nuorisotyön ammatillistuminen alkoi vasta toisen maailmansodan jälkeen. Kuitenkin jo Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1918 asetettiin lastensuojelukomitea valmistelemaan lastensuojeluun liittyvää lainsäätöä ja tämän lisäksi komitea sai tehtäväksi miettiä, miten valtio voisi edistää ehkäisevää lastensuojelutyötä. Komitea esitti, että lastensuojelulautakuntien yhtenä tärkeänä tehtävänä olisi vastata lasten kotikasvatusta tukevista toimista. Tätä varten kansakoululaisille suunniteltiin erityisiä päiväkoteja, joissa lapsilla olisi turvallista viettää vapaa-aikaansa. Komitea näki tarpeellisen järjestää myös esimerkiksi askartelu- ja kesäsiirtolatoimintaa sellaisille lapsille ja nuorille, jotka olivat alttiina vahingolliselle toimeettomuudelle. Näiden toimien lisäksi komitea esitti valtion talousarvioon vuosittaista määrärahaa ehkäisevän lastensuojelun työmuotojen tukemiseen. (Nieminen 1995, 154.)

Lasten- ja nuorisonsuojelua pohtineen komitean mukaan nuorten vapaa-ajan toiminnan ohjaaminen ja nuorisoyhdistysten toiminta nähtiin kotikasvatusta tukevana ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Komitea ei käyttänyt termiä ”nuorisotyö”, vaan lasten- ja nuorisonsuojelu toimi

yleiskäsitteenä. Lastensuojelukomitea sai työnsä valmiiksi vuonna 1921, mutta komitean työtä ei katsottu sopivaksi pohjaksi lainsäädännölle. Komitean ehdotuksen mukainen laki olisi tuonut valtiolle, kunnille ja työntajille niin suuret velvollisuudet, etteivät ne olisi kyenneet selviytymään niistä. (Nieminen 1995, 155.)

Lainsäädännön viivästyemisestä huolimatta valtio edisti lastensuojelu- ja nuorisotyötä 1920- ja 1930-luvuilla. Ehkäiseväksi lastensuojelutyöksi kutsuttua kotien tekemää kasvatustyötä tukevaa toimintaa varten eduskunta myönsi talousarvioon ensimmäisen kerran erityisen määrärahan vuonna 1921. Tästä määrärahasta tuettiin sellaisia yhteisöjä, jotka työskentelivät epäedullisissa oloissa elävien lasten suojelemiseksi. Seuraavan vuoden eli vuoden 1922 budjettiin määrärahaa jo lisättiin ja tästä eteenpäin eduskunta varasi kotikasvatusta tukevaan työhön määrärahan vuosittain aina vuoteen 1939 asti. Avustusta myönnettiin nuorisotyötä tekeville järjestöille, nuorisoseuroille, työläisnuorisoliikkeille sekä seurakunnalliselle nuorisotyölle. Valtionapu myönnettiin sosiaaliministeriön määrärahoista sekä erillisistä valtioneuvoston käyttövaroista. Avustusten myötä järjestöjen tekemä kerhomuotoinen nuorisotyö oli vakiinnuttanut paikkansa suomalaisen lastensuojelun ja nuorisohuollon kentässä 1920- ja 1930-luvun vaihteessa. (Nieminen 1995, 157-160.)

Pitkällisten keskustelujen ja valmistelujen jälkeen ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin ja se tuli voimaan vuoden 1937 alusta. Laki merkitsi lastensuojelutyön jäsentämistä osaksi yleistä huoltotyötä ja siinä korostuivat valtion sekä kuntien asema. Lastensuojelulaissa määriteltiin lapseksi alle 16-vuotias ja nuoren yläikärajaksi tuli 18 vuotta. Lastensuojelun toimeenpanevasi elimeksi nimettiin kunnallinen huoltolautakunta, jonka tehtäväksi annettiin yhteistyön järjestäminen lastensuojelun piirissä toimivien järjestöjen ja viranomaisten kanssa. Merkittävin asia nuorisotyön kannalta oli lain 9. pykälä, jonka mukaan huoltolautakunnan oli tarpeen vaatiessa määrättävä lapsi tai nuori sopivan askartelun pariin tai ryhdyttävä muuhun tarpeelliseen toimenpiteeseen. Vapaan nuorisokasvatuksen uskottiin toteuttavan tehokkaasti lastensuojelun pyrkimyksiä ja eräillä paikkakunnilla kerhotyötä ryhdyttiinkin käyttämään lastensuojelun apuna. Vaikka nuorisojärjestöjen kasvattava kerhotyö olikin ollut vahvasti esillä yhteiskunnallisessa lastensuojelutyössä, ei sitä huomioitu lainsäädännössä. (Nieminen 1995, 160-161.)

1930-luvulla valtiovalta erotti nuorisotyön nuorisohuollosta siirtämällä nuorisotyön valtiollisen ohjauksen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä opetusministeriöön koulutoimen, vapaan sivistystyön ja urheiluhallinnon rinnalle. Tällä linjauksella erotettiin nuorisotyö sosiaalityöstä ja haluttiin painottaa nuorisotyön kasvatuksellista tehtävää. (Hirvonen 2009, 47.)

Talvi- ja jatkosotien aikana lasten ja nuorten kasvuolosuhteissa tapahtui merkittävä muutos. Tämän johdosta kansanedustajat jättivät eduskunnalle nuorisokasvatusta käsitteleviä aloitteita vuonna 1943. Aloitteissa todettiin, että maan jälleenrakennustyössä oli huomioitava myös lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Aloitteissa ehdotettiin nuorisolle tarkoitettujen tilojen rakentamista valtion tuella. Sivistysvaliokunnan tekemien selvitysten mukaan nuorisokysymykseen vaikutti myös yhteiskunnan rakenteiden muuttuminen ja nopea teollistuminen. (Nieminen 1995, 208-209.)

Muuttuneen yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi valtiovalta näki lasten ja nuorten ohjaamisen ja kasvatuksen tärkeänä myös kodin ja koulun ulkopuolella ja perusti vuonna 1944 opetusministeriöön nuorisoasiainesittelijän viran. Vuotta myöhemmin Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa eli nykyisessä Tampereen yliopistossa aloitettiin valtiollinen nuoriso-ohjaajien koulutus. Aikaisemmin nuoriso-ohjaajia olivat kouluttaneet muutamien viikkojen kestoisilla kursseilla vain eräät järjestöt omiin järjestötyön tarpeisiinsa. (Hirvonen 2009, 41, 47.) Nuoriso-ohjaajien koulutuksen aloittaminen oli tärkeä askel suomalaisen nuorisotyön historiassa ja sillä oli merkittävä vaikutus nuorisotyön ammatilliseen kehittymiseen.

Sotien jälkeisten suurten ikäluokkien syntyminen sysäsi liikkeelle erilaisia toimenpiteitä nuoriso-ongelmien estämiseksi. Esimerkiksi alkoholiliikkeen ja veikkauksen voittovaroista suunnattiin entistä enemmän varoja nuorisotyötä edistäviin tarkoituksiin kuten nuorisotyöhön palkattavien kunnallisten viranhaltijoiden palkkaamiseen sekä nuorisotilojen rakentamiseen. (Nieminen 1995, 215.) Lisäksi perustettiin valtion nuorisotyölautakunta, jonka tehtävänä oli avustaa opetusministeriötä antamalla nuorisotyötä koskevia lausuntoja ja tekemällä aloitteita. Tämän lisäksi lautakunnan tuli edistää nuorisoa koskevaa tutkimustyötä ja seurata ulkomailla tapahtuvaa nuorisotoiminnan kehitystä. Valtion nuorisotyölautakunnan luonne oli toimia neuvoja antavana asiantuntijaelimenä eli varsinaista päätäntävaltaa sillä ei ollut. (Mt., 220-221.)

Kunnallisten nuorisotyöntekijöiden palkkaaminen alkoi 1940-luvun puolivälissä, jolloin valtion nuorisotyölautakunta hyväksyi suunnitelman kunnallisten nuorisotyötoimikuntien perustamisesta. Opetusministeriö kehotti kuntia ja seurakuntia osoittamaan varoja nuorisotyön tarpeisiin sekä tukemaan nuorisojärjestöjen toimintaa antamalla leirialueita ja toimitiloja järjestöjen käyttöön. Kunnan, seurakunnan, nuorisojärjestöjen, kodin ja koulun yhteistyön edistämiseksi perustettavien nuorisotyötoimikuntien tarpeellisuutta ministeriö perusteli sillä, että kansakoulun nuorisotyön toteuttaminen edellytti nuorison kasvatuksesta huolehtivien elinten ja laitosten yhteistyötä. (Nieminen 1995, 243.)

Nuorisotyötoimikunnalle suositeltiin palkattavaksi nuorisotoimintaan perehtynyt sihteeri ja ministeriön kehotuksesta pyydettiin valintaa tehtäessä huomioimaan erityisesti Yhteiskunnallisen Korkeakoulun nuoriso-ohjaajatutkinnon suorittaneet henkilöt. Suomen ensimmäinen kunnallinen nuorisotyöntekijän toimi julistettiin haettavaksi vuonna 1946. (Nieminen 1995, 243-245.)

1950-luvulla opetusministeriö kehotti kuntien nuorisotyölautakuntia aloittamaan yhteistyön oman lääninsä alueella. Läänien nuorisotyölautakuntien tehtäväksi määriteltiin toimia alueensa kuntien nuorisotyölautakuntien yhteistyöelimenä, jonka toimipaikkana oli läänin pääkaupunki. Lautakuntien tavoitteena oli vapaan nuorisotyön kehittäminen ja nuorisokasvatustoiminnan tehostaminen esimerkiksi neuvottelupäiviä järjestämällä ja tekemällä ehdotuksia ja lausuntoja opetusministeriölle. Läänien nuorisotyölautakunnista kehittyi puolivirallisia asiantuntijaelimiä, jotka toimivat opetusministeriön myöntämän määrärahan turvin. Lautakuntien työstä vastasivat käytännössä sivutoimiset sihteerit, jotka olivat yleensä läänien pääkaupunkien nuorisotyönohjaajia. Läänien nuorisotyölautakuntien asema vakiintui 1960-luvun alkupuolella. (Nieminen 1995, 253-257.)

Valtiovallan tekemien toimenpiteiden vaikutuksesta nuorisotyön professionalisoituminen eteni pikku hiljaa. Ammatillistumista nopeutti julkinen säätely ja lainsäädäntö, kuten monissa muissakin ammateissa. Ensimmäinen nuorisotyötä säätelevä laki säädettiin vuonna 1972. Laki kuntien nuorisolautakunnista ja kuntien nuorisotyöhön annettavasta valtioneuvoston päätöksestä (1972/117) sekä vuoden 1974 alusta voimaan astunut laki valtakunnallisen nuorisotyön valtioneuvoston päätöksestä (1973/1035) säätteli ensimmäistä kertaa kuntien nuorisotyötä ja valtakunnallisten nuorisojärjestöjen tekemää nuorisotyötä. Lisäksi nuorisotyöasetus vuodelta 1972 (1972/418) määritteli pätevyysvaatimukset kunnallisiin nuorisotoimen virkoihin. (Hirvonen 2009, 47.)

3.2 Nuorisotyö ammattina

Riippumatta nuorisotyön vuosisataisesta perinteestä Suomessa, siihen liittyvää professionaalisuutta eli ammatillisuutta on tutkittu hyvin vähän. Nuorisotyötä tekevät järjestöt ovat koonneet historiikkejaan ja näissä yhteyksissä on sivuttu myös nuorisotyöntekijyyttä. Usein kuitenkin järjestöjen työntekijät toimivat vapaaehtois pohjalta eivätkä tee nuorisotyötä ammatillisesti. Vasta viime vuosina ammatillinen nuorisotyö on alkanut kiinnostaa tutkijoita. Esimerkiksi Katariina Soanjärvi (2011) on tutkinut väitöskirjassaan nuorisotyön ammatillisuutta. Myös Timo Purjo (2012)

on pohtinut nuorisotyöntekijän ammatillisuutta. Lisäksi nuorisotyön yleisen merkityksen esille tuominen eri asiayhteyksissä on ollut tärkeää ammatillisen kuvan rakentumisessa.

Mahdollisuus monitieteisen nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriopintojen suorittamiseen Tampereen yliopistossa vuodesta 2009 lähtien on kehittänyt nuorisotyön ammatillisuutta merkittävästi. Nuorisotyö on alettu nähdä tärkeänä osana lasten ja nuorten parissa tehtävää monialaista ja moniammatillista yhteistyöverkosta. Tätä seikkaa tukee myös nuorisoalan maisteriopintojen monitieteinen näkökulma. Maisteriohjelman yhtenä tavoitteena on nuorisotyön, koulun ja sosiaalityön yhteistyömallien kehittäminen ja monialaiseen asiantuntijuuteen liittyvän tieteellisyyden konkretisoituminen käytännön tasolle.

Kuten Soanjärvin toteaa, on kansainvälisten tutkimusten hyödyntäminen nuorisotyöhön ja nuorisotyöntekijyyteen liittyvässä tutkimuksessa haasteellista, koska nuorisotyön järjestelmät ovat rakentuneet hyvin kansallisesti. Nuorisotyöhön liittyvät tutkimukset on tehty kunkin kohdemaan kontekstissa. (Soanjärvi 2011, 13-14.) Nuorisotyö ei ole myöskään kansainvälisesti tunnettu asiantuntija-ammatti, joten nuorisotyöntekijöiden ammatti-identiteetin määrittely ja vertailu globaalilla tasolla on vaikeaa (ks. Banks 1999).

Nuorisotyön ammatillisuutta tarkasteltaessa väistämättä esille nousee myös nuorisotyön rakenne. Nuorisotyön kentällä on monia eri toimijoita, jotka työskentelevät monissa eri instituutioissa. Nuorisotyöntekijöitä työskentelee kunnissa ja seurakunnissa, järjestöissä ja yhdistyksissä, projekteissa ja nykyisin myös kouluissa. Lisäksi ministeriöissä, lääneissä, lautakunnissa ja kunnissa työskentelee lukematon määrä ihmisiä nuorisotyöalaan liittyvien asioiden parissa. (Hoikkala & Sell 2007, 13.)

Myöskään alaan liittyvä ammattinimikeviidakko ei ole yksiselitteinen. Nuorisotyöalan työntekijöistä käytetään hyvin erilaisia nimikkeitä. On nuoriso-ohjaajaa, nuorisonohjaajaa, nuorisotyöntekijää, nuorisokoordinaattoria, nuorisotyönkoordinaattoria, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaa, vain osan nimikkeistä mainitakseni. Jopa nuorisotyötä kuvaavassa tutkimuksessa (Cederlöf 2004) käytetään sekaisin ammattinimikkeitä nuoriso-ohjaaja ja nuorisonohjaaja. Osaltaan nimikehajanaisuuden vaikuttavat paikalliset perinteet: tietyissä kunnissa ja kaupungeissa on totuttu käyttämään tiettyjä ammattinimikkeitä tai haluttu ottaa käyttöön uusia tehtävänimikkeitä nuorisotyöntekijöiden työnkuvien muuttuessa. Erilaisten nimikkeiden käyttöön vaikuttaa myös nuorisotyöntekijöiden moninainen koulutustausta sekä muutokset tutkintorakenteissa ja tutkintonimikkeissä. Nuorisotyöalalla ei ole lainsäädännöllä vahvistettuja pätevyysvaatimuksia kuten esimerkiksi sosiaalityössä. Nuorisotyötä leimaakin ammattikunnan moninaisuus. Alalle voi

hakeutua töihin monenlaisella eri tutkinnolla. Tämä on vaikuttanut nuorisotyöntekijöiden ammattikunnan heikkoon arvostukseen merkittävästi. Nuorisotyöntekijöiden ammatti-identiteetti onkin muodostunut tietyllä tapaa amebamaiseksi. Tällä vertauskuvalla kuvataan nuorisotyön kykyä mukautua erilaisten toimintaympäristöjen ja tilanteiden mukaan. (Kiilakoski, Kivijärvi & Honkasalo 2011, 16.)

Katariina Soanjärven (2011) väitöskirja ”Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä” on ensimmäinen suomalainen väitöskirja, joka tarkastelee nuorisotyöntekijyyttä professiona. Soanjärvi on tutkinut nuorisotyötä ammatillisuuden näkökulmasta. Soanjärvi pitää nuorisotyöntekijöiden tämän hetkistä koulutusta Suomessa ongelmallisena. Nuorisotyöntekijöistä suurin osa valmistuu ammattiin toisen asteen oppilaitoksista. Tutkintonimike on nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja ja valmistuessaan nuori saattaa olla juuri täyttänyt 18 vuotta. Tämä asettaa omat haasteensa ammatillisen roolin ottamiselle, koska nuorisotyöntekijä on vielä itsekin nuori eikä pysty asettumaan aikuisen rooliin suhteessa työhönsä. Myös ammattikorkeakouluista valmistuvien sosionomien (amk) sekä yhteisöpedagogien (amk) tutkintojen välisiä eroja on pohdittu nuorisotyöntekijöiden keskuudessa. Käytännössä molempien tutkintojen suorittajat voivat työskennellä nuorisotyöntekijän tehtävissä. (Soanjärvi 2011, 91-94.) Nuorisotyöalalla voi suorittaa myös ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon sekä maisteriopinnot Tampereen yliopiston nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen koulutusohjelmassa.

Kirsi Leino (2002) on tutkinut pro gradu –tutkielmassaan sitä, miten nuorisotyöntekijyydestä puhutaan alan ammattilehdessä. Aineistonaan Leino on käyttänyt Nuorisotyö –lehden artikkeleita, joissa on käsitelty nuorisotyöntekijöitä. Aineiston Leino kokosi lehden vuonna 1999 ja 2000 ilmestyneistä numeroista. Nuorisotyö –lehti on alan ainoa suomalainen ammattilehti ja se on ilmestynyt jo yli kuusikymmentä vuotta.

Leino tutki artikkeleita diskurssianalyysin keinoin ja erotteli aineistosta kolme diskursiivista muodostelmaa, joista hän käyttää nimitystä puhetapa. Ensimmäisenä puhetapana Leino identifioi ihanteellisuuspuheen. Tällä hän tarkoittaa sitä, että nuorisotyöntekijyyteen liittyvissä artikkeleissa puhutaan siitä, minkälaisia nuorisotyöntekijöiden pitäisi olla, miten heidän pitäisi toimia ja mihin heidän pitäisi työssään pyrkiä. Kyseessä on siis eräänlainen tavoitteellinen ja ideaalinen nuorisotyöntekijyys. Tämä puhetapa eroaa Leinon erottelemasta kahdesta muusta puhetavasta siinä, että tässä puhutaan asioista, joita tavoitellaan ja joihin pyritään, kun taas muissa puhetavoissa käydään läpi jo tapahtuneita asioita. Leino pitää ihanteellista puhetapaa hyvin ymmärrettävänä nuorisotyöstä puhuttaessa, koska nuorisotyöntekijyyteen liittyy olennaisena osana tavoitteellisuus.

Nuorisotyön kasvatuksellisuus tulee esiin puheessa siten, että nuorisotyöntekijän odotetaan tukevan nuoria ja toimivan eräänlaisena aikuisresurssina. (Leino 2002, 53-57.)

Toisena puhetapana Leino tunnistaa erinomaisuuspuheen. Tämän puhetavan yhteydessä kuvataan nuorisotyöntekijöiden hyviä puolia ja tilanteita, jolloin nuorisotyöntekijät tulevat esiin työnsä osaavina ammattilaisina. Puhetavassa tuodaan esille nuorisotyöntekijöiden osaamista ja sitä, mitä he saavat toiminnallaan ja työskentelyllään aikaan. Erinomaisuuspuheen Leino näkee selkeänä nuorisotyöntekijöiden ammattikunnan me-hengen nostattajana. (Leino 2002, 53, 77.)

Kolmantena puhetapana Leino erottelee ongelmallisuuspuheen. Näissä puheissa ilmaistaan nuorisotyöntekijyyteen tai nuorisotyöntekijän työhön liittyviä ristiriitaisia, kielteisiä tai problemaattisia аспекteja. (Leino 2002, 53.)

Ongelmallisuuspuhetapaan verrattuna Leino näkee erinomaisuuspuheen melko kritiikittömänä. Puheessa korostuvat nuorisotyöntekijöiden myönteiset ominaisuudet, taidot ja kyvyt. Tässä puhetavassa nuorisotyöntekijä nähdään ammattitaitoisen ja taitavan työntekijän asemassa. Nuorisotyöntekijä nähdään ylipäättään oman alansa ammattilaisena ja asiantuntijana, mutta näiden seikkojen yhteydessä ei oteta kantaa siihen, mikä on hyvää nuorisotyötä tai minkälainen on hyvä nuorisotyöntekijä. Erinomaisuuspuhetavan yhteydessä tuodaan esille sitä, että nuorisotyöntekijät työskentelevät ensisijaisesti nuorten ohjaajina, tukijoina ja kannustajina ja että työ on vaativaa ja haasteellista. Erinomaisuuspuhe onkin lähinnä toteavaa puhetta, missä kerrotaan, miten asiat sillä hetkellä ovat, eikä niitä juurikaan perustella. (Leino 2002, 68-71.)

Leinon mukaan Nuorisotyö-lehden artikkelien nuorisotyöntekijyyden kuvaaminen rakentaa tietyllä tapaa nuorisotyöhön ja nuorisotyöntekijöiden toimintaan eettistä säännöstöä tuomalla esiin nuorisotyöhön liittyviä tavoitteita ja arvoja. Nuorisotyöntekijöiden määrittelemisen osaaviksi ammattilaisiksi vahvistaa nuorisotyöntekijöiden uskoa oman ammattinsa tärkeyteen. Myös ongelmallisuuspuhe voi toimia profession rakentajana ja puolustajana, koska ammattikunta voi saada arvostusta myös ammatin vaikeiden puolien johdosta. (Leino 2002, 93-94.)

Karin Filander (2007) käyttää nuorisotyöntekijöistä käsitettä rajatila-ammattilaiset. Rajatila-ammattilainen seisoo erilaisten toimintamuotojen rajoilla ja näkee samanaikaisesti moneen eri suuntaan. Toisaalta nuorisotyöntekijät toimivat systeemin osana, mutta toisaalta he liittoutuvat suoraan nuorten elämismailmaan. Filanderin mukaan nuorisotyöntekijä on tyypillinen jälkimodernin yhteiskunnan verkostoasiantuntija, joka kykenee toimimaan hyvin erilaisissa tilanteissa, mutta jonka on vaikea tiivistää omaa ammatillista osaamistaan selkeäksi kertomukseksi.

Nuorisotyöntekijä tietää vähän kaikesta, koska tietoperusta ja orientaatio ovat hajallaan. Tästä syystä nuorisotyöalan ammattilainen saattaa kokea ulkopuolisuuden tunnetta eri toimintamuotojen ja instituutioiden rajoilla työskennellessään. (Filander 2007,93.) Leinon mukaan nuorisotyön profession rakentamisessa sekä käytännön työtä pohdittaessa on tärkeä miettiä, mitä nuorisotyöntekijät ylipäättään voivat tehdä (Leino 2002, 94). Uudenlaisen työnkuvan rakentaminen uuteen työympäristöön vaatii vahvaa ammattitaitoa ja kykyä työtehtävien rajaamiseen. Esimerkiksi kouluympäristössä nuorisotyöntekijälle voidaan yrittää säilyttää töitä, jotka eivät hänelle kuulu.

Soanjärven (2011) mukaan nuorisotyölle on ominaista ottaa vastuu niistä nuorten kasvatukseen ja ohjaukseen liittyvistä tehtävistä, joita muut tahot eivät syystä tai toisesta hoida. Nuorisotyöntekijät työskentelevät ”harmaalla alueella”, jolloin nuorisotyöstä muodostuu sirpalemainen kuva. Tämän vuoksi työn perusteita ja tavoitteita voi olla vaikea avata toisille nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille, nuorten vanhemmille ja jopa nuorisotyöntekijöille itselleen. (Soanjärvi 2011, 118.)

Timo Purjo (2012) on pohtinut, mitkä seikat vaikuttavat siihen, että nuorisotyöntekijä voi olla uskottavampi kasvattajana kuin esimerkiksi opettaja tai kasvatustieteen maisteri, joiden ajatellaan olevan korkeakoulutuksen saaneita kasvatustieteen ammattilaisia. Purjon näkemyksen mukaan nuorisotyöntekijät ovat paremmin perillä lasten ja nuorten arjesta, siitä, mitä he vapaa-ajallaan tekevät ja mitä he tarvitsevat. Opettaminen on Purjon mukaan eritetty lasten ja nuorten kokonaisvaltaisesta kasvusta ja kehityksestä. Kasvatuksellisia kysymyksiä varten kouluissa toimivat oppilashuoltoryhmät, joissa kuraattorit, terveydenhoitajat ja psykologit selvittelevät kasvatukseen liittyviä asioita. Nuoren arjen tunteminen helpottaa nuoren kohtaamista ja hänen käyttäytymisensä ymmärtämistä. (Purjo 2012, 98-99.)

3.3 Nuorisotyön tehtävät

Nuorisotyön käsitteen määrittely on vaikeaa, sillä termiä käytetään usein kuvaamaan lähes kaikkea nuorten parissa heidän vapaa-ajallaan tehtävää kasvatus- ja ohjaustyötä. Yleisellä tasolla nuorisotyöksi mielletään kunnallinen nuorisotyö sekä järjestöjen, urheiluseurojen ja seurakuntien tekemä nuorisokasvatustyö. Nuorisotyökäsitteen epätasällisyys vaikuttaa osaltaan siihen, että nuorisotyön vaikuttavuuden ja merkityksen ymmärtäminen on hankalaa.

Institutionaalisesti tarkasteltaessa nuorisotyön paikka on ollut vapaa-ajan sektorilla eli kouluun, kotiin ja työhön liittyvien elämäalueiden ulkopuolella. Psykologisesti katsottaessa voidaan

nuorisotyön todeta kytkeytyvän kiinteästi sellaiseen elämänvaiheeseen, jossa nuoret ovat alkaneet itsenäistyä ja irrottautua kodin sekä vanhempien tarjoamista malleista ja muodostaa omia käsityksiään yhteiskunnasta. (Hoikkala & Sell 2007, 11.)

Nuorisotyön ydin on kasvatuksellisuudessa, sillä työn tarkoituksena on vaikuttaa nuorten arvostuksiin, ymmärrykseen, tietoihin, taitoihin ja tulevaan toimintaan. Nuorisotyö voidaan määritellä nuorten tarpeisiin ja vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvaksi ohjatuksi ja yhteisölliseksi toiminnaksi. Nuorisotyön tehtävänä on auttaa nuoria kiinnittymään yhteiskuntaan ja tarjota nuorille oppimismahdollisuuksia persoonallisuuden, yhteiskunnan ja kulttuurin kehittämiseksi. (Nieminen 2007a, 51.) Nykykeskusteluissa nuorisotyön käsittäminen osaksi kasvatustyötä on perusteltua. Yhteiskuntarakenteiden muutos ja sitä kautta ydinperheiden sekä vanhemmuuden muuttuminen ovat johtaneet siihen, että kasvatustavoitteet on siirtynyt osittain perheen ulkopuolelle. Tämä kehitys on haastanut nuorisotyön ottamaan itselleen osan siitä kasvatustavoitteista, joka on aikaisemmin kuulunut vanhemmille ja koululle. Näin ollen nuorisotyölle on muodostunut selkeämpi tehtävä ja identiteetti.

Juha Niemisen (1991) mukaan nuorisotyölle ominaista on vapaaehtoisen osallistumisen lisäksi pakkovalian puuttuminen (Nieminen 1991, 3). Hänen mukaansa nuorisotyö on ollut aikuisten ohjaama kasvatuksen, sopeuttamisen ja kontrollin väline, jonka avulla ympäröivä yhteiskunta on pyrkinyt sosiaalistamaan nuoria ja ennen kaikkea ohjaamaan nuorten vapaa-ajan käyttöä. Se on ollut myös keino vastata nuoria uhkaaviin vaaroihin kuten päihteiden käyttöön tai rikollisuuteen ajautumiseen. (Nieminen 1995, 401.) Pakkovalialla Nieminen viittaa esimerkiksi koulua sääteleviin lakeihin.

Cederlöf vie ajattelua hieman pidemmälle ja esittelee nuorisotyölle tyypillisen perusdilemman. Nuorisotyö ja nuorisotyöntekijät joutuvat tasapainoilemaan toisaalta nuorten maailmassa ja toisaalta viranomaisten määrittelemässä niin kutsutussa virallisessa maailmassa. Mikäli nuorisotyöntekijä sulautuu vahvasti nuorten maailmaan, hänen uskottavuutensa muiden ammattilaisten silmissä horjuu. Nuorten silmissä tällainen nuorisotyöntekijä on todennäköisesti ”hyvä tyyppi” ja osa heitä, nuorisoa. Häntä on helppo lähestyä. Toisena ääripäänä on nuorisotyöntekijä, joka tietyllä tapaa virallistaa itsensä ja on täten muiden viranomaisten silmissä riittävän ammatillinen. Myös nuoret kokevat hänet viranomaiseksi ja näin ollen kaukaiseksi ja vaikeasti lähestyttäväksi. (Cederlöf 2004, 68-70.)

Tämän nuorisotyöhön liittyvän perusdilemman kautta on ehkä helpompi ymmärtää nuorisotyöntekijän asemaa virallisessa ja lakien määrittelemässä koulumaailmassa.

Nuorisotyöntekijän on tehtävä työtään ammatillisesti, muiden kasvatustyötä tekevien silmissä uskottavana, mutta toisaalta kyettävä säilyttämään uskottavuutensa ja lähestyttävyytensä nuorten silmissä.

Ilman erityistä arvopohjaa ja siihen liittyviä päämääriä nuorisotyö olisi hyvin pitkälle merkityksetöntä ja turhaa. Nuorisotyö on tiukasti sidoksissa ympäröivän yhteiskunnan rakenteisiin ja niiden muutoksiin ja tätä kautta nuorisotyössä mukana olevien nuorten elämään. Tämän johdosta yhteiskunnan, kasvatuksen perusteiden ja nuorten elämän tuntemus ovat nuorisotyöntekijöiden toiminnan perusedellytyksiä. (Nieminen & Värri 1992.)

Nieminen (2007b) nimeää nuorisotyölle neljä perusfunktiota. Ensimmäinen perusfunktio on sosialisatio eli nuorten liittäminen yhteiskunnan jäseniksi. Perinteisesti tällä on tarkoitettu ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan liittyvien arvojen, roolien, käyttäytymistapojen ja toimintamallien omaksumista ja siirtämistä seuraavalle sukupolvelle. Sosialisatian sisältö muuttuu ajan kuluessa ja sen ideaalisesta sisällöstä on yhteiskunnassa erilaisia näkemyksiä. Nykyaikaisen sosialisatiónäkemyksen mukaan sillä on sekä arvoja ja toimintamalleja säilyttävä että uudistava luonne. Sosialisatioon liittyy myös sellaisten uusien tietojen ja taitojen opettaminen, joiden avulla nuoret voivat osallistua yhteisöjen ja yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistamiseen. (Nieminen 2007b, 23.)

Toisena nuorisotyön tehtävänä Niemisen (2007b) mukaan on ohjata nuoren personalisaatiota eli omien yksilöllisten tunteiden ja tarpeiden löytämistä sekä kehittymistä ja kasvamista omaksi ainutlaatuiseksi persoonaksi. Nuorisotyön on tiedostettava jokaisen nuoren yksilöllisyys persoonallisuuden kehityksen ohjaamisessa. Eri tahot odottavat sekä sosialisatio- että personalisaatiofunktioilta erilaisia asioita. Kun valtiovalta asettaa nuorisotyön tavoitteeksi kasvattaa nuorista Euroopan kansalaisia ja aktiivisesti politiikkaan osallistuvia yhteiskunnan jäseniä, kokee nuorisotyöntekijä nuoren tarvitsevan ensisijaisesti turvallista aikuista, rajoja sekä elämänhallintaa tukevia oppimiskokemuksia. (Nieminen 2007b, 24-25.)

Kolmantena nuorisotyön funktiona Nieminen pitää nuorten sosialisatian ja personalisaation yhteydessä ilmenevien puutteiden tasoittamista sekä vaikeuksien korjaamista eli kompensatiota. Kompensatiofunktion tavoitteena on niiden nuorten auttaminen nuorisotyön keinoin, joilla on ongelmia yhteiskuntaan liittymisessä. Ongelmat voivat liittyä esimerkiksi tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen tai elämän hallintaan. Tässä yhteydessä työn kohderyhmänä ovat heikommassa asemassa olevat ja erityisryhmien nuoret. Nuorisotyössä kompensatiofunktiota on toteutettu lasten suojeluun, nuorisohuoltoon ja erityisnuorisotyöhön liittyvillä menetelmillä sekä kohdennetuilla

projekteilla. Osa nuorista vaatii sen tyyppistä tukea ja ohjausta, mihin nuorisotyöllä ei ole resursseja eikä osaamista. Tällöin on syytä tehdä yhteistyötä esimerkiksi sosiaalitoimen, terveystoimen tai eri kuntoutuksen järjestäjien kanssa ja osoittaa osa kompensatiofunktioista heille. (Nieminen 2007b, 25.)

Neljäs nuorisotyön tehtävä Niemisen mukaan on yhteiskunnan nuorille osoittamiin voimavaroihin eli resursointiin sekä niiden suuntaamiseen eli allokointiin vaikuttaminen. Puoluepoliittiset nuorisojärjestöt ja nuorten etujärjestöt ovat tehneet Suomessa nuorisotyötä jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Niiden tärkeimpänä tavoitteena on ollut nuorten elinolosuhteisiin sekä nuorten asioihin vaikuttaminen. Nykyään nuorisopolitiikan avulla pyritään vaikuttamaan siihen, miten nuoret huomioidaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Ongelmana on ollut se, että nuorisopolitiikka ja nuorisotyö ovat toisistaan organisatorisesti niin kaukana, ettei nuorisotyöllä ole ollut varsinaista päätösvaltaa nuoria koskevissa kysymyksissä. (Nieminen 2007b, 26.)

Niemisen mukaan sosialisatioon ja personalisaatioon liittyvät tehtävät ovat toteutuneet nuorisotyössä läpi sen historian. Erityisesti kompensatiofunktion toteutumisen on mahdollistanut nuorisotyön ammatillistuminen ja siihen liittyvän koulutuksen kehittyminen. Haastavimpien nuorten parissa tehtävä työ vaatii nuorisotyöntekijältä sellaisia tietoja ja taitoja, sitoutumista ja ammatillista osaamista, mitä esimerkiksi järjestöjen vapaaehtoistyöntekijöillä ei ole. (Nieminen 2007b, 26.)

Nämä neljä nuorisotyön perusfunktiota eivät ole toisensa poissulkevia vaan monesti eri organisaatioissa ja työmuodoissa toteutetaan samanaikaisesti useampaa tehtävää. Samantyyppisiä funktioita toteuttavat myös muutkin yhteiskunnalliset järjestelmät, kuten esimerkiksi perhe, koulu, sosiaalityö tai oppilashuolto. Joissakin tapauksissa nämä järjestelmät voivat toimia tiiviissä yhteistyössä nuorisotyön kanssa. Niemisen mielestä nuorisotyötä leimaavat monifunktioisuus ja funktionaalinen eriytymättömyys. Monifunktioisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että nuorisotyöllä katsotaan olevan useita yleisiä tehtäviä. Funktionaalisella eriytymättömyydellä taas tarkoitetaan sitä, että nuorisotyössä ei ole haluttu tai pystytty keskittymään yhteen yleiseen tehtävään. Vaikka nyky-yhteiskunnassa nuorisotyön keskittyminen vain yhteen selkeästi rajattuun tehtävään lienee mahdotonta, on hyvä olla tietoinen siitä, mikä nuorisotyön tavoite ja ensisijainen tehtävä on. (Nieminen 2007b, 27.)

Edellä mainittujen nuorisotyön yleisten tehtävien lisäksi nuorisotyöllä saattaa olla myös tiedostamattomia tehtäviä eli piilofunktioita. Historiallisesti tarkasteltuna nuorisotyö on ollut nuorten sosiaalisen kontrollin väline Suomessa. Sen avulla nuoria on sopeutettu aikuisten soveliaina

pitämiin käyttäytymistapoihin ja yksi nuorisotyön julkilausumaton tehtävä on ollut nuorten vapaa-ajan kontrollointi. (Nieminen 2007b, 27.)

Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset suhteessa lapsuuteen, nuoruuteen, perheeseen, kouluun ja vapaa-aikaan, ovat aiheuttaneet muospaineita myös nuorisotyölle. Perinteiset nuorisotyön muodot eivät enää pysty vastaamaan nykypäivän vaatimuksiin eivätkä täyttämään niitä tarpeita, joita lapsilla ja nuorilla tämän päivän arjessa on. Nuorisotyötä on lähdettävä kehittämään moniammatillisuuden ja verkostotyön näkökulmasta. Ammatillisen nuorisotyön vahvistamisen kautta voidaan paremmin hyödyntää sitä tietotaitoa ja osaamista, jota nuorisotyöalan ammattilaisilla on. Nykyaikana palvelujärjestelmien tulisi olla aukottomia ja katkeamattomia, ettei yksikään nuori tipahtaisi yhteiskunnan ulkopuolelle. Nuorisotyö voisi olla nuorille suunnatussa palvelujärjestelmässä juuri se puuttuva lenkki, joka olisi omalta osaltaan vahvistamassa tätä palveluverkkoa.

Kuten edeltä käy ilmi, nuorisotyön käsite ja funktiot ovat hyvin moninaiset. Tämän vuoksi haluan tutkimuksessani rajata nuorisotyön koskemaan vain ammatillista nuorisotyötä eli koulutettujen, ammattimaisesti nuorisotyötä tekevien ihmisten tekemää nuorisokasvatustyötä kouluissa. Tutkimuksestani rajaan pois kolmannen sektorin toimijoiden nuorten parissa tekemän työn.

3.4 Nuorisotyön eetos

Nuorisotyön eetoksella tarkoitetaan eettisiä arvoja, joita nuorisotyön katsotaan noudattavan. Sana ethos on alun perin kreikan kieltä ja sillä tarkoitetaan yksilön tai kansan siveellistä mielenlaatua. Eetos-termillä kuvataan myös jonkin ammattikunnan tai yhteiskunnallisen toiminta-alueen luonnetta tai arvomaailmaa. Pohdittaessa nuorisotyön eetosta on huomioitava, että se voidaan muodostaa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin koko ammattikuntaa tai alan toimijoita sitovia eettisiä periaatteita ei ole olemassa, mutta esimerkiksi kirkon nuorisotyöntekijöillä on omat kirjoitetut periaatteensa. Toiseksi nuorisotyön eetosta muodostettaessa on tärkeää tutkia nuorisotyötä ja pohjata eetos nuorisotyön historiaan. (Nieminen 2007b, 33-34.)

Nieminen erottaa nuorisotyön historiaan kohdistuneen tutkimustyönsä perusteella nuorisotyön yleisessä eetoksessa viisi peruskiveä. Ensimmäisenä peruskivenä on voluntarismi eli ihmisen tahdon vapauden ja vapaaehtoisuuden periaate. Nuorisotyössä voluntarismi näyttäytyy kolmella eri tavalla. Ensimmäinen liittyy vapaaehtoisuuteen. Nuorisotyö perustuu lasten ja nuorten vapaaehtoiseen osallistumiseen. Yhteiskunta ei velvoita ketään osallistumaan nuorisotyön

tarjoamaan toimintaan eikä siitä pois jääminen aiheuta kenellekään oikeudellisia seuraamuksia. Toiseksi myös nuorisotyön organisointia on leimannut vahvasti vapaaehtoisuus. Nuorisotyö on alkanut kehittyä kansalaisjärjestötoiminnasta ja vapaaehtoistoiminta on säilynyt näihin päiviin asti yhtenä nuorisotyön organisointimuotona ammattimaisen nuorisotyön rinnalla. Kolmanneksi voluntarismi on liittynyt nuorisotyön rahoitukseen hyvin kiinteästi. Suomessa nuorisotyötä on rahoitettu veikkaus- ja arpajaispelien voittovaroista ja pelien pelaaminen perustuu kansalaisten vapaaehtoiseen kulutukseen. (Nieminen 2007b, 34.)

Nuorisotyön voluntarismiin liittyy kiistanalaisia poliittisia kysymyksiä. Nuorten osallistuminen nuorisotyön tarjoamiin toimintamuotoihin on yleisesti hyväksyttyä voluntarismia, mutta yhteiskunnassa vallitsee erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka suuri osa nuorisotyöstä pitäisi toteuttaa vapaaehtoisvoimin ja kenen tulisi rahoittaa nuorisotyötä. (Nieminen 2007b, 34.)

Nuorisotyö saa perimmäisen oikeutuksensa nuorilta itseltään, jotka ovat omasta vapaasta tahdostaan mukana nuorisotyön toiminnoissa. Tästä vapaaehtoisuuteen perustuvasta osallistumisesta on seurannut se, että nuorisotyön eetoksen toiseksi peruskiveksi ja keskeiseksi lähtökohdaksi on Niemisen mukaan muodostunut nuorten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Nuorten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki nuorten tarpeet hyväksyttäisiin sellaisinaan tai että nuorten itsemääräämisoikeus olisi rajaton kaikissa tilanteissa. Läpi koko nuorisotyön historian on kiistelty siitä, mihin nuorten tarpeisiin nuorisotyön avulla tulisi vastata. Toisaalta on nähty tärkeäksi nuorten kasvua tukevien tarpeiden huomioon ottaminen, toisaalta taas on täytynyt ottaa huomioon työntekijöiden osaaminen ja resurssit. Käytännössä nuorisotyön toiminnoissa mukana olevien lasten ja nuorten turvallisuudesta ja keskinäisestä tasavertaisuudesta huolehtiminen on jäänyt suoraa nuorten parissa tehtävää kontaktityötä tekeville nuorisotyöntekijöille. Nuorisotyöntekijän ja nuoren välinen suhde ei voi olla kasvoton, vaan sen tulee toimiakseen perustua molemminpuoliseen vuorovaikutukseen. Tästä rakentuu vastuullinen ja luottamuksellinen kasvatussuhde. (Nieminen 2007b, 35.)

Nieminen näkee kolmantena nuorisotyön eetoksen peruskivenä nuorten kansalaisuuden lujittamisen. Kansalaiskasvatus on nähty nuorisotyön yhtenä tärkeimpänä tehtävänä jo 1800-luvun lopulta lähtien. Nuorison kasvattaminen yhteiskunnan jäseneksi sisältyi jo ensimmäisten nuorisojärjestöjen päämääriin ja on ollut 1900-luvulla muotoutuneen nuorisotyön järjestelmän johtoajatuksia. Nuorisotyössä nuoret on nähty tulevina aktiivisina kansalaisina ja jo nuoruusvuosina aloitekykyisinä toimijoina. (Nieminen 2007b, 35.)

Nuorisotyön eetoksen neljäs peruskivi liittyy aikuisten kasvatusoikeuteen ja –vastuuseen. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuisilla on merkittävä ja hyväksytty rooli nuorisotyön tavoitteiden asettelussa ja sisällön määrittelyssä. Aikuisten rooli vaihtelee nuorten suorasta ohjauksesta nuorten omien toimintaryhmien mahdollistavien rakenteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Aikuisten ohjaava rooli on sitä suurempi, mitä nuorempien lasten kanssa työskennellään. Nuorisotyöntekijän roolin on havaittu vaihtelevan toiminnoista ja tilanteista riippuen. Nuorisotyöntekijä voi olla nuorelle esimerkiksi opastaja ja ystävä, jolloin nuorisotyöntekijä voi auttaa nuorta identiteetin etsinnässä edistämällä moraalista ajattelua ja oppimista nuoren kehityksen kannalta tärkeissä kysymyksissä. Samalla nuorisotyöntekijä voi toimia aikuisena, joka auttaa yksittäisiä nuoria heidän henkilökohtaisissa ongelmissaan. Tämä rooli vaatii luottamukseen perustuvan suhteen rakentamista nuorisotyöntekijän ja nuoren välille. Nuorisotyöntekijä voi myös ajaa nuorten oikeuksia yhteiskunnassa ja nostaa heidän asiansa näkyväksi osaksi yhteiskuntaa. (Nieminen 2007b, 36.)

Viidentenä eli viimeisenä nuorisotyön eetoksen peruskivenä Nieminen näkee nuorisotyön kokonaisuuden arvoperustan relatiivisuuden ja pluralistisuuden. Relatiivisuudella Nieminen tarkoittaa nuorisotyön suhteellista arvoperustaa eli sitä, ettei ole olemassa yleispäteviä arvoperustoja, joista voitaisiin rakentaa koko nuorisotyön kenttää ohjaavat yhdenmukaiset kasvatustavoitteet ja toimintaperiaatteet. Arvoperustoilla tarkoitetaan sellaisia yleisesti hyväksytyjä, ehdottoman hyviä ja oikeita asioita, joita nuorisotyössä olisi syytä tavoitella. Näitä voidaan toki asettaa, mutta niistä tuskin päästään koskaan täydelliseen yhteisymmärrykseen. Myös ihmisten näkemykset niiden todellisista sisällöistä ja käytännön sovelluksista eroavat toisistaan suuresti. Nuorisotyön pluralistisuus eli moniarvoisuus tarkoittaa sitä, että nuorisotyön piiriin on hyväksytty erilaisia toimintatapoja ja pedagogiikkoja, joita eri yhteisöt ja organisaatiot noudattavat. Esimerkkinä vaikkapa poliittiset nuorisojärjestöt ja eri pedagogisiin lähtökohtiin perustuvat kasvatussuunnaukset. (Nieminen 2007b, 37-38.)

Timo Purjo (2012) nostaa esiin nuorisotyön tarpeen kiinnittyä kasvatukselliseen viitekehykseen ja puhuukin nuorisohjaajan roolin kehittymisestä nuorisokasvattajaksi. Jotta nuorisotyötä voitaisiin pitää kasvatuksena, tulee Purjon mukaan pohtia nuorisotyön eettisiä arvoja ja sitä, mitä kasvatuksella tarkoitetaan. (Mt., 83.) Kasvatus perustuu aina kasvattajan ja kasvatettavan väliseen suhteeseen. Suhteelle on ominaista se, että erilaisilla toimenpiteillä pyritään välittämään kasvatuksellisia arvoja sekä ihmisen kasvulle ja kehitykselle olennaisia käytännön elämäntaitoja. Ketään ei kuitenkaan voi kasvattaa vastoin hänen omaa tahtoaan, joten kasvatusprosessi on aina kasvattajan ja kasvatettavan yhteinen hanke. Päämääränä siinä on kulkea rinnakkain kohti yhteistä päämäärää. (Mt., 87.)

Minna Rauas (2010) on tarkastellut ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään nuorisotyön eettisten ohjeiden laatimista. Eettiset ohjeet ovat ammattikunnan itsensä päättämiä normeja, jotka ohjaavat työtä ja joiden avulla pyritään takaamaan asiakkaiden tasavertainen kohtelu. Eri ammattikunnilla on omat eettiset ohjeensa kuten esimerkiksi opettajilla, lakimiehillä ja sosiaalialan ammattilaisilla. Nuorisotyön eettisen ohjeistuksen lähtökohtana ovat kasvatuksellinen ote, nuorisotyöntekijän esimerkillisyys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä luottamuksellisuus.

3.5 Nuorisotyötä säätelevät lait, asetukset ja ohjelmat

Nuorisotyö on osa suomalaista hyvinvointipolitiikkaa ja vaikka nuorisotyöhön kohdennetut resurssit ovat pienet, se on tavoittavuudeltaan laaja toimiala muiden yhteiskunnallisten alojen rinnalla. Nuorisotyöllä on oma perusteltu ja tarpeellinen toimenkuvansa yhteiskunnassa. (Cederlöf 1998, 9.)

Suomessa nuorisotyötä ohjaa oma lainsäädäntö, vuonna 2006 uudistettu nuorisolaki (2006/72). Uusi nuorisolaki kumosi vanhan, vuodelta 1995 peräisin olevan nuorisotyölain (1995/235). Vuoden 2011 alusta tuli voimaan laki nuorisolain muuttamisesta (2010/693), jolla lisättiin nuorisolakiin monialaista yhteistyötä ja etsivää nuorisotyötä koskevat pykälät. (Lybeck & Walldén 2011, 25.) Nuorisolain määritelmä nuorisotyölle on hyvin laaja. Nuorisolaissa nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä samoin kuin nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Nuorilla tässä laissa tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. (Nuorisolaki 2006/72, 1 §; 4 §.)

Nuorisolaki ei myöskään määrittele sitä, kuka nuorisotyötä tekee tai millä koulutustaustalla nuorisotyötä voi tehdä. Laki määrittelee ainoastaan sen, että nuorisotyö ja –politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Toteuttamisesta voivat sen sijaan vastata joko kunta, nuorisoyhdistykset tai muut nuorisotyötä tekevät järjestöt. (Nuorisolaki 2006/72, 7 §) Laki ei millään tavoin määrittele myöskään nuorisotyöntekijöiden ammattipätevyyttä. Edellä mainituista seikoista johtuen ei ole siis ihme, että esimerkiksi opettajat eivät pysty hahmottamaan, mitä nuorisotyö oikein on, onko sillä joitakin tavoitteita ja mitä se voisi kouluympäristössä olla. Koulujen oma toiminta kun on säädelty tiukasti eri laeilla, esimerkiksi perusopetuslailla.

Nuorisotyön mosaiikkimaisuudesta johtuen työtä säätelevät myös muut lait nuorisolain lisäksi. Esimerkiksi vuoden 2008 alussa voimaan tulleessa uudessa lastensuojelulaissa ilmoitusvelvollisuus laajeni koskemaan myös nuorisotoimen henkilökuntaa (Lastensuojelulaki 2007/417, 25 §).

Valtioneuvoston antama asetus nuorisotyöstä ja -politiikasta määrittelee nuorisopolitiikan kehittämiseen liittyviä asioita sekä nuorisojärjestöjen valtionrahoitusta koskevat perusteita (ks. Valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja -politiikasta 2006).

Nuorisotyön yhteiskunnallinen perustelu on kirjattu esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan. Valtioneuvoston päätöksellä hyväksyttävä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma laaditaan neljän vuoden välein. Se sisältää nuorisolain mukaiset valtakunnalliset tavoitteet sekä suuntaviivat alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen parantamiseksi. Tämän hetkinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma on laadittu hallituskaudelle 2012-2015. Hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan perustana ovat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sekä Suomen perustuslain lapsille ja nuorille takaamat oikeudet. Ohjelman mukaan lapsen kasvu ja kehitys kohti nuoruutta ja aikuisuutta edellyttävät koko elinkaaren matkalta perheen ja yhteiskunnan tukea. Kasvaminen itsenäiseksi ja täysivaltaiseksi kansalaiseksi tarkoittaa erilaisten toimintavalmiuksien omaksumista. Yhteiskunnan kasvatus- ja opetusjärjestelmän tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle nämä valmiudet. Ohjelma toteuttaa myös EU:n nuorisostrategiaa. (Ks. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011; Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015.) Vaikka hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiittinen ohjelma pitää kouluun integroitua nuorisotyötä tärkeänä, ei nuorisotyön menetelmiä tai koulunuorisotyötä mainita perusopetuslaissa.

Lapset tarvitsevat jokapäiväistä läsnä olevaa suhdetta aikuisiin, jotka kykenevät riittävästi jakamaan lasten ilot ja murheet sekä opastamaan maailmaan suuntautumisessa ja sen ymmärtämisessä. Lapsen ja nuoren itsetuntoa ja omatoimisuutta on rohkaistava oman elämän valinnoissa ja päätöksissä. Samalla on huolehdittava, että kaikille lapsille ja nuorille riippumatta sukupuolesta, mahdollisesta vammaisuudesta, kulttuurisesta tai etnisestä taustasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta muodostuu yhtäläiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet osallisuuteen yhteiskunnan toiminnoista ja resursseista. Lapsi- ja nuorisokasvatuksen perusta on kodissa, varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä vapaa-ajan vertaisryhmissä ja kasvuyhteisöissä.

Pyrkimys koordinoida lasten ja nuorten hyvinvointipolitiikkaa ja palveluita kokonaisvaltaisesti asettaa kuntien suunnittelutaidot ja kehittämistyön koetukselle. Poikkihallinnollisten ja monialaisten yhteistyökäytäntöjen luominen on haastavaa. Esimerkiksi lastensuojelulaki ja nuorisolaki eivät huomioi toistensa suunnitteluelvoitteita ja perinteitä lainkaan. Lisäksi hallinnollisesti lapsipolitiikka ja lastensuojelupolitiikka sekä niihin kiinteästi liitettävä perhepolitiikka kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen kun taas nuorisopolitiikka kuuluu opetus- ja

kulttuuriministeriön alaisuuteen. Hallinnollisen koordinaatiovastuun erilleen sijoittumisesta huolimatta lapsi-, lastensuojelu- ja nuorisopolitiikka ylittävät hallinnonaloja ja kokoavat erilaisia yhteiskunnallisia toimijoita yhteen. (Määttä & Väänänen-Fomin 2009, 64-65.)

3.6 Nuorisotyö osana ehkäisevää lastensuojelutyötä

Lastensuojelun muutos- ja kehittämistarpeista on käyty keskustelua viime vuosina vilkkaasti. Sekä avohuollon että sijaishuollon asiakasmäärät ovat kasvaneet. Lastensuojelualan ammattilaisten keskuudessa huolta ovat aiheuttaneet haastavien asiakkaiden lisääntyminen. Lasten, nuorten ja heidän perheidensä pahoinvointi on syventynyt ja ongelmat kasautuneet. Esiin on noussut tarve muuttaa lastensuojelutyön painopistettä ennaltaehkäisevän työn puolelle korjaavan työn sijasta. Niin sanottu varhaisen puuttumisen periaate vaatii laaja-alaista ja eri hallinnonalojen välistä näkemystä ja toimintaorientaatiota. (Harrikari & Hoikkala 2008, 155.)

Maaliskuussa 2010 voimaan tulleet muutokset vuonna 2008 annettuun lastensuojelulakiin korostavat ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Laissa sanotaan ehkäisevästä lastensuojelusta seuraavasti:

Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kun lapsi on lastensuojelun asiakkaana, edellä 2 momentissa tarkoitettua tukea järjestetään osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 3 a §.)

Ehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteena on turvata lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kunnan eri organisaatioissa kuten esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäiseväksi lastensuojeluksi katsotaan annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Ks. Lastensuojelun käsikirja.)

Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa uudessa lastensuojelulaissa laaja-alaista suunnitelmallista ja

tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Ehkäisevää työtä on tehty aikaisemminkin, mutta uuden lain myötä sen asemaa pyritään vahvistamaan ja systematisoimaan. Uuden lain tavoitteena on yhdenmukaistaa ohjeistusta eri yhteiskuntatoimijoiden kesken ja panostaa ennalta ehkäisevään työhön liittyen lasten hyvinvoinnin turvaamiseen. (Ks. Lastensuojelun käsikirja.)

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta voidaan vähentää havaitsemalla mahdollisimman varhain lasten ja nuorten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjoamalla jo kuntien peruspalveluissa perheille varhaista tukea ongelmatilanteista selviytymiseksi. Eri hallinnonalat ylittävän poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen edesauttaa lasten, nuorten ja perheiden ongelmien entistä varhaisempaa havaitsemista. Varhaisella tuella ehkäistään varsinaisten lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Uusi vuoden 2008 alussa voimaan tullut lastensuojelulaki velvoittaa entistä laajemman joukon lasten ja nuorten parissa toimivia ammattiryhmiä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen silloin, kun työntekijä havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen tai nuoren huolenpito ja kehitys voivat vaarantua. (Ks. Lastensuojelun käsikirja.) Laki ilmoitusvelvollisista on laajennettu koskemaan esimerkiksi kunnan nuorisotoimen työntekijöitä (Lastensuojelulaki 2007/417, 25 §).

Laki velvoittaa kuntia laatimaan myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä sekä lastensuojelun järjestämistä ja kehittämistä koskevan suunnitelman, jonka kunnanvaltuusto hyväksyy (Lastensuojelulaki 2007/417, 12 §). Lapsi- ja nuorisopoliittisessa suunnittelussa on välttämätöntä hahmottaa palvelujärjestelmä kokonaisuutena ja luoda edellytykset eri organisaatioissa työskentelevien yhteistyölle.

Lasten, nuorten ja heidän perheiden kasvavat ongelmat ovat pakottaneet kunnat miettimään palvelujärjestelmiään sekä kehittämään hallintokunnat ylittävää yhteistyötä. Sosiaali- ja koulutoimien riittämättömät resurssit ovat ajaneet sosiaalityöntekijät ja koulun henkilökunnan pyytämään apua nuorisotyöntekijöiltä. Yhteistyöstä on huomattu olevan hyötyä puolin ja toisin. Koulussa tehtävä nuorisotyö voidaan nähdä laajemmalta merkitykseltään ennalta ehkäisevänä lastensuojelutyönä. Työmuoto ei kuitenkaan ole vakiintunut eikä sitä tehdä Suomessa kovin laajalti. Tästä johtuen myös kouluissa tehtävästä nuorisotyöstä käytettävät nimitykset vaihtelevat. Eri yhteyksissä voidaan puhua esimerkiksi koulunuorisotyöstä, oppilaitosnuorisotyötä tai sosiaalisesta nuorisotyöstä tarkoittaen kuitenkin samaa asiaa.

4 NUORISOTYÖN MONITIETEINEN TIEDEPERUSTA

Tieteen ja teorian asema suomalaisessa nuorisotyössä on kaksijakoinen. Toisaalta käytäntöön painottuvalla nuorisotyön kentällä teoria koetaan usein tarpeettomana ja arkielämästä auttamattomasti vieraantuneena käsiteviidakkona. Abstraktit filosofiset käsitteet sen paremmin kuin idealistiset maailmanparannusohjelmatkaan eivät kiinnity kovin helposti käytännön nuorisotyöhön. Toisaalta taas nuorisotyön jäsentämiseksi on kaivattu tieteen ja teorian apua. Niiltä on toivottu tukea myös nuorisotyön merkityksen perustelemiseksi. Nuorisotyön teoreettisen perustan pohdinnan ja kehittämisen puute on näkynyt selkeästi esimerkiksi nuorisotyön tehtävien määrittelyn vaikeuksissa sekä nuorisotyöntekijöiden koulutuksen organisoinnissa. (Nieminen 2007a, 52.)

Suomessa on tehty nuorisoa koskevaa ansiokasta tutkimusta aktiivisemmin parin viimeisen vuosikymmenen ajan. Nämä tutkimukset ovat luoneet pohjaa nuorisotyön teorialle. Itse nuorisotyötä ja nuorisotyöntekijöiden ammatillisuutta on kuitenkin tutkittu vähän. Soanjärvi (2011) näkeekin ongelmana sen, että nuorisotutkijat keskittyvät tutkimaan nuorisoa ja nuorisoon liittyviä ilmiöitä, mutta nuorisotutkijoiden kiinnostus nuorisotyön tutkimiseen on vähäistä. Lisäksi Soanjärvi tuo esiin sen, että nuorisotutkijat ja nuorisotyöntekijät kokevat puhuvansa eri kieltä. Nuorisotyöntekijöiden mielestä tieteellisissä tutkimuksissa ja julkaisuissa käytetty kieli on usein jäykkää ja tekstiä on vaikeata tulkita. Tämä voi osittain selittää sen, että käytännön toimijat eli nuorisotyöntekijät eivät ymmärrä eivätkä hyödynnä nuoriin liittyvää tutkimustietoa työssään. (Soanjärvi 2011, 80-81.)

Vuonna 1988 rekisteröity Nuorisotutkimusseura ry (Finnish Youth Research Society) toimii nuorisotutkijoiden kattojärjestönä. Sen tarkoituksena on edistää monitieteistä nuorisotutkimusta Suomessa. Seuraan kuuluu noin 270 jäsentä ja sen toiminta on laajentunut viime vuosina nopeasti. Seura on sitonut kansainvälisiä kontakteja muihin eurooppalaisiin tutkimusinstituutteihin ja toiminut aktiivisesti suomalaisen nuorisotutkimuksen kentällä sekä tiedottajana että tutkimuksen koordinoijana. Nuorisotutkimusseuran yhteydessä toimii Nuorisotutkimusverkosto, jonka toimintaa rahoittaa opetusministeriön nuorisoyksikkö. Nuorisotutkimusseura julkaisee Nuorisotutkimuslehteä ja julkaisusarjaa nuorisotutkimuksesta sekä ylläpitää suomalaista nuorisotutkijarekisteriä. Lisäksi seura järjestää erilaisia seminaareja ja keskustelutilaisuuksia nuorisotoimialan ihmisille sekä organisoii vuosittaiset Nuorisotutkimuspäivät. (Soanjärvi 2011, 81; Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi>. Viitattu 22.3.2013.)

Vaikka nuorisotyötä koskeva tutkimus ja tätä kautta nuorisotyön teoria ovat kehittyneet Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana voimakkaasti, voidaan silti väittää perustellusti, että suomalaisen nuorisotyön teoria tai teorit eivät ole kovinkaan jäsenyneitä (Cederlöf 2004). Nuorisotyön teoria on hajallaan alan kirjallisuudessa ja varsinaista teoriaa laajemmin käsitteleviä teoksia on julkaistu vain muutama.

Nuorisotyön teorian katsotaan perustuvan kasvatustieteisiin ja yhteiskuntatieteisiin. Perinteisen kasvatustieteen vahva asema nuorisotyön taustatieteenä on kuitenkin pikkuhiljaa murtunut ja tilalle on astunut sosiaalipedagogiikkaan pohjautuva lähestymistapa.

4.1 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikan yksiselitteinen määrittely on vaikeaa. Sosiaalipedagogiikan katsotaan olevan kasvatuksellinen oppiala, joka perustuu laajasti yhteiskuntatieteisiin. Siinä yhdistyvät sosiaalinen ja pedagoginen ajattelu, ja sen kiinnostuksen kohteita ovat ne inhimillisen kasvun prosessit, joista mm. yhteiskuntaan integroituminen, sosiaalinen toimintakyky sekä osallisuus ja osallistuminen yhteiskunnan jäsenenä muodostuvat. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9.)

Sosiaalipedagogiikan yleisenä tehtävänä on jäsentää ja toteuttaa ihmisen sosiaalista kasvatusta, joka auttaa yhteiskunnan jäseneksi kasvamisessa sekä yhteiselämään muiden ihmisten kanssa. Sosiaalipedagogiikalla on puolestaan erityisenä tehtävänä eri tavoin syrjäytyneiden ja onnettomasti elävien ihmisten ja heidän yhteisöjensä tukeminen. Tukemisen tulisi tapahtua kokonaisvaltaisesti niin, että ihmiset pystyisivät vähitellen ottamaan itse enemmän vastuuta omasta ja ympäristönsä hyvinvoinnista sekä löytämään itse keinoja auttaa itseään. Sosiaalipedagogiikka on siis toisaalta yksilön sosiaalista kasvatusta, sosialisaatiota ja ohjaavaa toimintaa, toisaalta se on sosiaalista työtä, joka pyrkii huolehtimaan ihmisten sosiaalisten ongelmien pedagogisesta kohtaamisesta. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9.)

Sosiaalipedagogiikan käsitteeseen liittyy läheisesti käsite sosiaalinen työ. Sosiaalisella työllä tarkoitetaan sitä laajaa tehtäväkenttää, jonka toimintaan monet eri ammattien harjoittajat ottavat osaa perinteisten sosiaalityöntekijöiden rinnalla. Espanjalainen sosiaalipedagogiikan professori José María Quintana pitääkin sosiaalipedagogiikkaa sosiaalisen työn pedagogisena tieteenä. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9-10.)

Sosiaalipedagogiikan oppi-isänä voidaan pitää brasilialaista Paulo Freirea (1921-1997). Freire oli koulutukseltaan lakimies, mutta kiinnostui kasvatuksesta ja alkoi kehittää omaleimaista kasvatustilansa 1950-luvulla. Lakiopintojen lisäksi Freire opiskeli filosofiaa ja psykologiaa. Freire väitteli vuonna 1959 tohtoriksi ja hänen väitöskirjansa aihe liittyi myöhemmin kuuluisaksi muodostuneeseen kasvatustilansa. (Suortti 1999, 171.) Freiren väitöskirjalla oli tärkeä merkitys sosiaalipedagogiikalle.

Freiren kasvatustilansa ja pedagogiikka liittyvät toimintaan ja toiminnallisuuteen. Tämän vuoksi hänen pedagogiikkansa ei pääse oikeuksiinsa kirjoista ja teoksista opeteltuna. Freiren kasvatustilansan ydin on se, että hän ei anna ongelmiin valmiita vastauksia vaan hänen tarkoituksenaan oli herättää ihmiset tietoiseksi omasta tilanteestaan ja tätä kautta toimimaan sen parantamiseksi. (Ks. Kurki 2000.) Freiren pedagogiikka lähtee liikkeelle siitä, että opettaja ja opetettava ovat oppimistilanteissa samanarvoisia. Hän ei käytäkään opettajasta nimitystä opettaja vaan koordinoija tai inspiroija. (Suortti 1999, 176.)

Keskeisenä teemana sosiaalipedagogiikassa nähdään syrjäytymisen ja huono-osaisuuden pedagoginen ehkäisy (Ranne 2002, 80). Esimerkiksi Saksassa sosiaalipedagogiikka nähdään ensisijaisesti oppialana, joka lähestyy hädässä ja sosiaalisissa ristiriidoissa eläviä ihmisiä ja pyrkii auttamaan heitä. Nuorten parissa tehtävässä työssä tämä tarkoittaa erityisesti marginaalissa elävien nuorten parissa tehtävää ennaltaehkäisevää työtä. (Kurki 2006, 76.)

Sosiaalipedagogiikka on mielletty myös nonformaaliksi kasvatukseksi eli sellaiseksi kasvatustyöksi, joka tapahtuu koulun ja muiden muodollisten järjestelmien ulkopuolella, ihmisten normaalissa arjessa ja vapaa-ajan harrastuksissa (Kurki 2006, 76).

Eräs sosiaalipedagogiikan suuntauksista on sosiokulttuurinen innostaminen (animation socioculturelle; animación sociocultural). Käsitteen animation kääntäminen suomeksi, saksaksi tai englanniksi ei ole yksinkertaista. Kurjen (2006) mukaan käsitteellä korostetaan dynaamisen elämän ja hengen antamista eli toisin sanoen toimintaan motivoimista, sekä yhteisön ja yhteiskunnan puolesta toimimista. Tarkemmin määriteltynä sosiokulttuurista innostamista voidaan pitää sellaisena arkipäiväisenä sosiaalisena toimintana sekä tiedostamisen ja laadullisen muutoksen välineenä, jonka tavoitteena on luoda solidaarisesti tiedostava yhteiskunta. Erityistä huomiota kiinnitetään ihmisen eli persoonan kokonaiskehitykseen. Kurki kiteyttää sosiokulttuurisen innostamisen käsitteen seuraavasti: Sosiokulttuurinen innostaminen on pedagoginen liike, jonka tavoite on saada ihmiset osallistumaan oman elämänsä ja yhteisönsä elämän aktiiviseen ja tiedostavaan rakentamiseen. (Kurki 2006, 79-80.) Sosiokulttuurinen innostaminen syntyi Ranskassa

toisen maailmansodan jälkeen ja sillä on pitkät perinteet sekä Keski-Euroopassa että Latinalaisessa Amerikassa. Sosiokulttuurisessa innostamisessa yhdistyvät kasvatuksellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta, jonka avulla ihmisiä motivoidaan aktiivisiksi yhteisönsä jäseniksi. (Ks. Kurki 2000.)

Sosiaalipedagogiikka on Suomessa varsin uusi tieteenala. Ensimmäiset suomenkieliset Freiren pedagogiikkaa käsittelevät raportit ja artikkelit julkaistiin vuonna 1975 (ks. Hiivala-Jakkula 1975; Tuominen 1975; Fried 1975). Ensimmäinen laajempi teoreettinen sosiaalipedagogiikkaan liittyvä julkaisu oli Juha Hämäläisen (1995) kirjoittama ”Sosiaalipedagogiikan oppihistoriallinen kehitys Saksassa”. Paria vuotta myöhemmin ilmestyi Hämäläisen ja Kurjen (1997) suomenkielinen oppikirja ”Sosiaalipedagogiikka”. Sosiaalipedagogiikkaa voi tällä hetkellä opiskella pääaineena ainoastaan Itä-Suomen yliopistossa Kuopiossa. Aiemmin sosiaalipedagogiikkaa oli mahdollista opiskella myös Tampereen yliopistossa, ensin pääaineena ja myöhemmin pitkänä sivuaineena. 60 opintopisteen laajuinen sosiaalipedagogiikan opintokokonaisuus lakkautettiin Tampereen yliopistossa syksyllä 2012. Sosiaalipedagogiikan opiskelu Suomessa painottuu tällä hetkellä ammattikorkeakouluissa annettavaan opetukseen. Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogiikka on rinnastettavissa muihin sosiaalitieteisiin ja se täydentää muiden sosiaalitieteiden tietoperustaa. Sosiaalipedagogiikkaa voivat Hämäläisen mukaan opiskella esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset, nuorisotyöntekijät, opettajat sekä sosiaalityöntekijät. (Ranne 2002, 80.)

Vaikka varsinaisen sosiaalipedagogiikan historia Suomessa on verrattain lyhyt, on Suomessa ollut pitkään erilaisia kasvatukseen liittyviä toimintamuotoja, jotka ovat nojanneet tietyllä tapaa sosiaalipedagogiikkaan sekä sosiaaliseen innostamiseen. Esimerkiksi nuorisotyö on perinteiltään pitkälti sosiaalipedagogisesta innostamisesta. Myös yhtenä nuorisotyön välineenä toimiva elämys- ja seikkailupedagogiikka sisältää selkeitä piirteitä sosiaalipedagogiikasta. (Kurki 2000, 32-33.)

Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalinen innostaminen ovat perusteiltaan selvästi kasvatuksellista toimintaa. Kurjen (2000, 46) mukaan sosiaalipedagogiikka sopii erityisen hyvin nuorisotyön tekijöiden koulutuksen perustaksi, koska sosiaalipedagogiikan rakenteissa yhdistyvät kolme nuorisotyön kannalta keskeistä elementtiä: kasvatuksellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen.

4.2 Kriittinen pedagogiikka

Kriittinen pedagogiikka on kasvatusteoria, missä tarkastellaan kasvatustilanteita osana yhteiskunnan ajankohtaisia kysymyksiä. Huomion kohteena ovat erityisesti nuoret ja nuorten parissa toimivat kasvatusalan ammattilaiset. (Kiilakoski 2007, 57.) Nuorisotyön kannalta kriittisessä pedagogiikassa ollaan kiinnostuneita esimerkiksi syrjäytymisvaarassa tai yhteiskunnan marginaaleissa elävien nuorten asemasta ja elinolosuhteista (Suoranta 2007, 313). Kriittisen pedagogiikan yksiselitteinen määrittely on vaikeaa, koska sen tavoitteena on tarjota erilaisia näkökulmia eri kysymyksiin, ei niinkään selkeitä ohjeita siitä, mihin pyritään. Myöskään kriittisen pedagogiikan tutkimusperinne ei ole kovin yhtenäinen, mikä vaikeuttaa määrittelyä. Kriittisestä pedagogiikasta käytetään kirjallisuudessa usein myös käsitettä radikaali kasvatus. (Suoranta 2007, 313.)

Perinteinen kasvatustraditio nojaa yleensä opettamiseen ylhäältä päin (*educare*), kun taas kriittisessä pedagogiikassa eli radikaalissa kasvatuksessa korostetaan kasvamaan saattamista ja tasa-arvoista vuorovaikutusta (*educere*) (Suoranta 2005, 12). Radikaali kasvatus tähtää aina oikeudenmukaiseen ja tasa-arvoiseen yhteiskuntaan esittämällä jonkinlaisen vastatulkinnan vallitsevaa yleiskuvaa vastaan. Radikaali kasvattaja voi kysyä esimerkiksi seuraavanlaisia kysymyksiä: Kuka yhteiskunnassa kasvattaa ja ketä? Kenellä on vastuu kasvatuksesta? Kenellä on valta kasvattaa? Mikä on kasvatuksen merkitys hyvälle elämälle? Kuka määrittelee kasvatuksen sisällöt koulussa? (Mt., 10, 12, 15.)

Radikaalin kasvatuksen tavoite on parantaa ihmisten itsetuntemusta ja tietoisuutta ympärillä vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilanteesta sekä edesauttaa oikeudenmukaisen yhteiskunnan kehittymistä. (Mt., 15.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi koulussa kukaan ei saa kokea itseään syrjityksi, uhatuksi tai loukatuksi (mt., 16). Radikaali kasvatus pyrkii myös tarjoamaan ajatuksia vaihtoehtoista ja muutoksen mahdollisuudesta. Pystyäkseen muutokseen ihmisen on ensin tultava tietoiseksi niistä tekijöistä, jotka hänen elämäänsä vaikuttavat. Sen jälkeen on mahdollisuus lähteä muuttamaan näitä tekijöitä ja luomaan uusia toimintamalleja. (Ks. Suoranta 2005.)

Kriittinen pedagogiikka näkee ihmisen aktiivisena toimijana, joka haluaa vaikuttaa ympäristöönsä. Sen tavoitteena on pyrkiä luomaan mahdollisuuksia niin sanotulle toisinkasvatukselle kehittämällä sellaisia valmiuksia, jotka edistävät kykyä ajatella ja toimia toisin. Jotta toisinkasvatus olisi mahdollista, on oltava kykyä nähdä ja tarkastella vallalla olevaa kulttuuria. On pystyttävä tutkimaan ja esittämään kritiikkiä esimerkiksi toisen ihmisryhmän väitteitä ja väitteiden perusteluita kohtaan.

Lisäksi on oltava taitoa tutkiskella omaan elämänpiiriin ja ympäristöön liittyviä uskomuksia. (Kiilakoski 2007, 58.) Työskentely nuorisotyön viitekehyksessä edellyttää juuri näitä edellä mainittuja kriittisiä taitoja. Pystyäkseen ymmärtämään lasten ja nuorten maailmaa, on ymmärrettävä sitä kulttuuria, missä he kulloinkin elävät. Kulttuuri vaikuttaa heidän kasvatukseensa sekä ajatteluunsa, samoin kuin terveyteen ja hyvinvointiin.

Jokaisen ihmisen kunnioittaminen on kriittisen pedagogiikan ydinajatus ja keskeisinä toimintamuotoina ovat osallisuus sekä osallistava toiminta. Nämä tavoitteet toteutuvat parhaiten ihmisten arkisten puuhien yhteydessä. (Kiilakoski 2007, 59.) Myös sosiaalipedagogiikassa ja Paulo Freiren ajattelussa on samoja näkemyksiä. Kiilakoski (2007) on tiivistänyt Freiren ja kriittisen pedagogiikan kasvatusajattelun kuuteen teesiin:

Teesi 1: Kasvatus lähtee ihmisten kokemasta maailmasta

Kasvatuksessa tärkeää on huomioida se todellisuus ja ne todelliset arkielämän tilanteet, missä ihminen elää. Ihmisellä on oikeus kertoa oma tulkintansa omasta tilanteestaan omin sanoin. Molemmat edellä kuvatut asiat tarkoittavat sitä, että nuorisotyöntekijän olisi pyrittävä kontaktiin nuorten kanssa juuri sellaisissa tilanteissa, joissa nuoret arkeansa elävät, kuten esimerkiksi ostoskeskusten kulmilla tai erilaisten tapahtumien yhteydessä. (Kiilakoski 2007, 67.)

Teesi 2: Kasvatus on dialogia

Freire pitää kasvatuksen peruslähtökohtana kasvattajan ja kasvatettavan välistä kunnioitusta ja molemminpuolista hyväksyntää. Tätä kasvatukseen liittyvää ihannetta on lähestytty dialogisuuden kautta. Dialogia ei ole kaikki kasvattajan ja kasvatettavan välinen vuoropuhelu, vaan dialogisuus edellyttää tunnetason sitoumuksia, rohkeutta kohdata toinen ihminen ja kuunnella toista, oltava läsnä. (Kiilakoski 2007, 68.)

Teesi 3: Kasvatus on toivon ilmapiirin luomista

Freiren mukaan kasvattajien tulisi nähdä tulevaisuus avoimena, monia eri vaihtoehtoja tarjoavana mahdollisuutena. Hänen mukaansa toivon elementti on kasvun retken polttoainetta. Toivon luomiseen liittyy näkemys muutoksen mahdollisuudesta. Yksilötasolla tämä tarkoittaa sitä, että hän ymmärtää omien kykyjensä vaikutuksen tulevaisuuteen. (Kiilakoski 2007, 69-70.)

Teesi 4: Kasvatus on erilaisuuden arvostamista ja monenlaisen kasvun mahdollistamista

Luokittelemme ihmisiä monin eri tavoin kuten esimerkiksi sukupuolen, etnisyyden tai seksuaalisuuden kautta. Nämä normit voivat estää yksilöä toimimasta ryhmässä omana itsenään. Kriittinen pedagogiikka on kiinnostunut mahdollisuudesta kasvattaa moneen eri suuntaan ja pyrkii sen vuoksi purkamaan eriarvoisuutta. Voidaan katsoa, että nuorisotyön ammattiosaamisen keskiössä on taito arvostaa erilaisuutta ja kyetä kohtaamaan nuori ilman ennakkoluuloja riippumatta hänen taustastaan. Kasvatuksen tehtävänä on tukea yksilön identiteetin rakentumista. (Kiilakoski 2007, 70-71.)

Teesi 5: Kasvatus valtauttaa, se saa ihmiset näkemään ympäristönsä ja itsensä uudella tavalla

Ihmiset rakentavat identiteettiään suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Kasvatuksen yhtenä tehtävänä on kehittää uudenlaisia käytäntöjä ja malleja, joiden avulla ihmisen tuntemus ympäristöstä lisääntyy. Käytännöt ja mallit voivat liittyä esimerkiksi ajattelutapojen muutoksiin. Ympäröivän maailman ymmärtäminen voi herättää kriittistä keskustelua esimerkiksi siitä, mitkä tekijät nooret mieltävät kuuluvan suomalaisuuteen. Kriittisen pedagogiikan näkökulmasta olennaisinta on, että ongelmia ei nähdä pysyvinä totuuksina, vaan osana todellisuutta, jota voidaan muuttaa. (Kiilakoski 2007, 72-73.)

Teesi 6: Osallisuus on mahdollisuus toimia

Kriittinen pedagogiikka näkee, että demokraattisessa kasvatuksessa kasvatettavalla on mahdollisuus vaikuttaa kasvatukseen. Osallistavien toimintatapojen avulla voidaan vähentää kasvattajan ja kasvatettavan välisiä valtasuhteita. Osallisuuden toteutumisen perusedellytys on, että yksilö tunnustetaan ja tunnustetaan yhteisön jäseneksi ja että yksilöllä on valtaa ja vastuuta vaikuttaa lähiympäristönsä toimintaan. (Kiilakoski 2007, 72-73.)

Kaikki edellä kuvatut teesit ovat sisältyneet kautta historian myös nuorisotyön perusideologiaan.

4.3 Nuorisokasvatus

Elinikäinen kasvatus on juurtunut 1900-luvun loppupuolella yhdeksi kasvatusteoreettiseksi näkemykseksi ja koulutuspoliittiseksi strategiaksi. Tämä edellyttää kasvatuksen, kasvun ja oppimisen tarkastelua ihmisen koko elämänkaaren perspektiivistä. Kuitenkaan nuorisokasvatus eikä nuorisotyö ole saaneet paikkaa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa vaikka nuorison kasvatuksen tehtävä yhteiskunnassa on kiistaton. Nieminen (2007a, 30-31) näkee nuorisokasvatuksen ja

nuorisotyön puuttumisen kasvatustieteen agendalta outona eikä elinikäinen kasvatus voi toteutua, jos siihen jää nuoruuden ajanjaksoa koskettava musta aukko.

Elina Nivalan ja Mikko Saastamoisen toimittama artikkelikokoelma ”Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja” julkaistiin vuonna 2007. Teos on ensimmäinen suomalainen tieteellinen julkaisu, jossa keskitytään tarkastelemaan nuorisokasvatuksen teoriaa laaja-alaisesti. (Ks. Nivala & Saastamoinen 2007.) Nuorisokasvatusta voidaan luonnehtia jonkinlaiseksi sateenvarjokäsitteeksi, jonka alle kootaan erilaisia nuorten kasvatuksen käytäntöjä ja kasvatustieteellisen tutkimuksen kohteita. Nuorisokasvatuksen sisältämä ajatusmuoto ohjaa ihmisiä näkemään nuorten kasvatukseen liittyvät erilaiset käytännöt ja merkitykset. Nuorisokasvatus mielletään kasvatustieteen osa-alueeksi liittyen elinikäiseen kasvatukseen varhaiskasvatuksen, aikuiskasvatuksen ja kasvatusgerontologian rinnalle. (Nieminen 2007a, 58-59.)

Vuonna 2007 myös julkaistiin Tommi Hoikkalan ja Anna Sellin toimittamana laaja artikkelikokoelma ”Nuorisotyötä on tehtävä – menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet”. Teos keskittyy kuvaamaan suomalaisen nuorisotyön suuntauksia ja menetelmiä ja rakentamaan tätä kautta nuorisotyön teoriaa.

Juha Nieminen (2007a) erottaa nuorisotyön teorian merkityksen täsmentämiseksi kolme ideaalista teoriatyyppeä. Ensimmäisen nuorisotyön teoriatyypin Nieminen nimeää kognitivistiseksi nuorisotyön teoriaksi. Tällä teorialla voidaan ymmärtää sellainen johdonmukainen käsitteiden ja lauseiden ilmaistu ajatuskokonaisuus, jolla kuvataan, selitetään tai tulkitaan nuorisotyötä ja sen ominaisuuksia. (Nieminen 2007a, 52.)

Nuorisotyötä ohjaavaksi normatiiviseksi teoriaksi Niemisen mukaan voidaan ymmärtää sellainen looginen ja perusteltu ajatuskokonaisuus, joka sisältää selkeitä näkemyksiä siitä, mitä nuorisotyöltä toivotaan, mitkä ovat sen tehtävät ja tavoitteet ja minkälaisia menetelmiä käytetään niiden saavuttamiseksi. Nuorisotyön normatiivinen teoria ohjaa periaatteessa käytännön nuorisotyötä. Nieminen mainitsee normatiivisia piirteitä sisältäviksi nuorisotyön teorioiksi esimerkiksi Rafael Helangon kasvatussociologisen nuorisotyön teorian, yhteisökasvatukselliset teoriat, elämys- ja seikkailupedagogiset teoriat, sosiaalipedagogiset nuorisotyön hahmotelmat sekä kriittisen pedagogiikan. (Nieminen 2007a, 52-53.)

Kolmantena nuorisotyön teoriatyypinä voidaan Niemisen mukaan pitää käyttöteoriaa eli praktista teoriaa. Tällä tarkoitetaan nuorisotyötä koskevien ennakkokäsitysten, käsitteiden ja ns. hiljaisen tiedon rakennelmaa, joka ohjaa yksittäisen nuorisotyöntekijän toimintaa. Praktinen teoria on

henkilökohtainen. Siinä opintojen kautta opittu tieto lomittuu ihmisen omiin kokemuksiin ja maailmankatsomukseen. Henkilökohtaisen praktisen teorian merkitys on ollut suuri suhteellisen heikosti professioituneessa nuorisotyöntekijöiden ammattikunnassa. (Nieminen 2007a, 53.)

Nuorisotyöllä on yli sadan vuoden historia suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuorisotyön perinne kohdistuu pääasiassa nonformaaliin kasvatukseen eli vapaa-ajan ja harrastusten kautta tapahtuvaan omaehtoiseen oppimiseen. Suomalaisessa kasvatustraditiossa nuorisokasvatus voidaan nähdä laajasti siten, että siihen kuuluvat nuoruusikään liittyvät niin formaalin kuin nonformaalinkin kasvatuksen muodot. Tämä tarkoittaa sitä, että nuorisokasvatus on kokonaisuus, johon liittyy sekä koulussa että koulun ulkopuolella tapahtuva kasvatustoiminta eri muodoissaan. Näin ollen nuorisokasvatusta tapahtuisi hajautetusti eri hallinnon aloilla ja se käsittäisi laajasti nuorten parissa tehtävän kasvatus- ja sivistystyön. (Hämäläinen, Laukkanen & Vornanen 2008, 162.)

Niemisen mukaan nuorisokasvatuksen alan tutkimuksen edistyessä nuoruusiän kasvatukseen liittyvät ydinkysymykset pystyttäisiin määrittelemään ja käsitteellistämään entistä tarkemmin ja yksiselitteisemmin. Nämä seikat edesauttaisivat sitä, että nuorisokasvatus voitaisiin nähdä kuuluvan kasvatustieteeseen sisällöllisesti kiinteänä ja yksiulotteisena osana. (Nieminen 2007a, 59.)

Purjo näkee nuorisotyön kiinnittymisen kasvatukselliseen viitekehykseen tärkeänä uusien toimintasisältöjen ja –mahdollisuuksien kannalta. Hänen mukaansa nuorisotyön tulee perustua samoihin kasvatuseriaatteisiin, arvoihin ja eettisiin perusteisiin ajasta ja paikasta riippumatta. Purjon mukaan nuorisotyötä koskevassa keskustelussa viitataan usein kasvatuksellisuuteen, vaikka sille ei vaikuta olevan perusteita. Nuorisotyöntekijöiden koulutuksessa ei paneuduta riittävästi kasvatukseen liittyvään teoriaan, jolloin alalla sovelletaan periaatteita, jotka ovat muista yhteyksistä tuttuja ja hyväksi havaittuja. (Purjo 2012, 81, 83.)

Myöskään nuorisotyön alalla käytössä olevat ammatti- ja tutkintonimikkeet eivät viittaa kasvatukseen. Nuoriso-ohjaajan, nuorisotyöntekijän, sekä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan nimikkeitä ei suoranaisesti voi yhdistää kasvatukseen. Nykyisestä alan ammattikorkeakoulututkinnosta käytetään nimitystä yhteisöpedagogi ja vaikka sana pedagogi jo viittaakin kasvatukseen, on sana yhteisö harhaanjohtava. Purjon näkemys on, että sekä nuorisotyön koulutusta että alaa koskevaa päätöksentekoa pitäisi kehittää aiempaa johdonmukaisemmin kasvatukselliseen suuntaan. Hänen mukaansa nuorisotyölle tulisi luoda yhtenäinen kasvatuksellinen viitekehys, joka auttaisi selkiyttämään nuorisotyön identiteettiä ja havainnollistamaan nuorisotyön tärkeyttä sekä loisi tätä kautta perustaa alan nykyistä paremmalle arvostukselle. Tätä kautta nuorisotyöntekijöiden

näkemykset voisivat saada koko ajan yleistyvässä moniammatillisessa yhteistyössäkin entistä suuremman painoarvon. (Purjo 2012, 83-84, 100.)

5 MONIAMMATILLISUUDESTA MONIALAISUUTEEN NUORISOTYÖSSÄ

Käsitteet moniammatillisuus ja moniammatillinen yhteistyö alkoivat esiintyä Suomessa 1980-luvun loppupuolella, ensin terveydenhuollon piirissä ja 1990-luvulla myös sosiaalialalla. Käsitteillä kuvataan eri asiantuntijoiden ja ammattiryhmien tekemää yhteistyötä. Moniammatillisuus käsite liittyy sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen ja –palvelujen yhdistymiseen. Yhteistyön tavoitteena on mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen saaminen asiakkaan tilanteesta sekä hänen tarvitsemistaan palveluista. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33-34.)

Nuorisotyössä on totuttu tekemään yhteistyötä eri toimijoiden ja ammattilaisten kanssa jo pitkään. Viime vuosien kunta- ja palvelurakenteiden uudistaminen ja ennaltaehkäisevään työhön sekä suunnitelmallisuuteen panostaminen ovat aiheuttaneet monialaisen yhteistyön tarpeen lisääntymisen. (Määttä & Tasanko 2012, 24.)

Katariina Soanjärvi (2011) on tutkinut väitöskirjassaan Jyväskylän alueen nuorisoverkostoja ja nuorisotoimintaa ja tätä kautta nuorisotyöntekijyyttä. Soanjärven mukaan nuorisotyöntekijät hakevat työlleen usein oikeutusta toisten ammattiryhmien työkentiltä. Tällaisia aloja ovat keskeisesti olleet sosiaalityö ja koulussa tehtävä kasvatus- ja ohjaustyö. Soanjärven tutkimuksen mukaan nuorisotyöntekijät eivät ole kokeneet nuorisotyön perusajatusta tarpeeksi vahvana, joten he ovat hakeneet tukea työlleen selkeämmin tunnustettujen ja rajattujen ammattialojen kautta. Nuorisotyöntekijät ovat olleet innokkaita yhteistyöhön esimerkiksi koulujen kanssa ja heidät on koettu joskus jopa hieman aggressiivisina ajaessaan oman ammattialansa käytäntöjä koulumaailmaan. (Soanjärvi 2011, 109-110.)

Peruskoulu on edelleen keskeinen toimintaympäristö lasten ja nuorten elämässä lähes kymmenen vuoden ajan. Koulunkäynti määrittelee elämänrytmin ja päivittäisen ajankäytön hyvin pitkälle. Lisäksi koulu tarjoaa mahdollisuuden sosiaalisten suhteiden muodostamiselle ikätovereiden kesken. Koulu on sosiaalisista suhteista, rutiineista ja rituaaleista rakentuva kokonaisuus. Lapset ja nuoret viettävät koulussa merkittävän osan päivittäisestä ajastaan, joten sen merkitystä sosiaalistajana ja kasvattajana ei voi väheksyä. (Nivala 2006, 118-119.)

Koulussa tehtävästä nuorisotyöstä käytetään usein termiä koulunuorisotyö. Aiheesta on tehty viime vuosien aikana useita ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä (ks. esim. Siekkinen 2010; Kolehmainen 2012). Myös Nuorisotutkimusverkoston tutkijat ovat alkaneet kiinnostua koulun ja nuorisotyön yhteistyön mahdollisuuksista. Aiheesta on julkaistu tieteellisiä raportteja ja artikkeleita liittyen

monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeisiin sekä yleisesti nuorisotyön kehittämiseen. Laajempaa tieteellistä tutkimusta koulunuorisotyöstä ei ole kuitenkaan vielä tehty.

5.1 Moniammatillisuus ja monialaisuus käsitteinä

Nykyajan yhteiskunta koostuu monimutkaisista palvelurakenteista ja vaatii asiantuntijoilta entistä laajempaa tietotaitoa työssään selviytymiseen. Kukaan ammattilainen ei pysty omaksumaank kaikkia tarvittavia taitoja pystyäkseen ratkaisemaan tilanteen kuin tilanteen yksin. Ongelmien ratkaisemista helpottaa asiantuntijoiden välinen yhteistyö ja konsultointi. (Dettmer, Thurston & Dyck 2002, 1.) Eri alojen asiantuntijoiden välisestä yhteistyöstä käytetään sosiaali- ja terveystaloilla yleisesti nimitystä moniammatillinen työ. Moniammatillinen työ peruskoulussa ja nuorisotyön rooli siinä on yksi tämän tutkimuksen pääteemoista.

Moniammatillisuus käsitteenä on moniselitteinen. Englannin kielen termi *interprofessional* olisi suoraan suomeksi käännettynä ammattien välinen yhteistyö. Käännös ei kuitenkaan kuvaa kovin hyvin ammattikuntien välisiä rajoja rikkovaa yhteistyötä. Sen vuoksi termi käännetään usein moniammatilliseksi yhteistyöksi. (Isoherranen 2012, 20.) Paynen määritelmä moniammatilliselle työlle on:

”Moniammatillinen, monitieteinen ja monitoimijainen työ tarkoittaa sitä, että useat ammattiryhmät sopeuttavat roolejaan ja ottavat huomioon toiset ammattiryhmät, joiden kanssa he ovat vuorovaikutuksessa. Samalla he yhdistävät tietojaan ja taitojaan ja toimijavastuitaan. (Payne 2000, 9.)

Eri alojen asiantuntijoista ja ammattiryhmistä koostuvan ryhmän tai tiimin ei katsota automaattisesti tekevän moniammatillista työtä. Todellisen moniammatillisuuden voidaan katsoa toteutuvan vasta siinä vaiheessa, kun eri alojen ammattilaiset kykenevät ammattiryhmien väliseen hedelmälliseen vuorovaikutukseen. (Pesonen & Heinonen 2007, 203.) Keskiössä on dialogisuus. Dialogissa on aina läsnä vähintään kaksi ammattilaista, jotka pyrkivät vuorovaikutuksellisen keskustelun avulla yhteisymmärrykseen jostakin tietystä asiasta. Moniammatillisessa työssä asia koskee yleensä näkemystä asiakkaan tilanteesta ja hänen tarpeistaan. Dialogissa on kysymys ammattilaisten välisestä kommunikaatiosta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisu asiakkaan ongelmiin. (Mönkkönen 1996, 52, 59.)

Moniammatillisen työn nähdään perustuvan yhteisiin tavoitteisiin. Työn keskiössä on asiakas ja hänen tilanteensa. Moniammatillisen työn tavoitteena on koota ja prosessoida se tieto, mikä tarvitaan pohdittaessa asiakkaan tarvitsemia toimenpiteitä ja palveluita (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33). Esimerkiksi koulumaailmassa moniammatillinen työ voi tarkoittaa tilannetta, jossa terveydenhoitaja, opettaja ja kuraattori miettivät toimenpiteitä oppilaan opetuksen järjestämiseksi. Toimenpiteet voivat liittyä oppimisvaikeuksiin tai terveydellisiin seikkoihin. Nuorisotyöntekijä voi olla mukana yhtenä asiantuntijana koulussa tehtävässä moniammatillisessa työssä, kun oppilaalla on vaikeuksia esimerkiksi kaverisuhteissa tai vapaa-ajalla.

Monialainen eli poikkihallinnollinen yhteistyö on määritelty vuoden 2011 alusta voimaan tullessa nuorisolaissa. Nuorisolaissa monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan paikallistasolla eli kunnissa ja kaupungeissa toteutettavaa eri toimialojen ja organisaatioiden viranomaisten välistä yhteistyötä. Monialaiseen yhteistyöhön voivat osallistua sekä kunnalliset että valtion viranomaiset sekä myös kirkon palveluksessa olevat paikallisviranomaiset. Uusi nuorisolaki mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön eri viranomaisten välillä, mutta toisaalta myös pakottaa siihen. Keskiössä ovat sosiaali- ja terveystoimi, opetustoimi sekä nuorisotoimi ja niiden tekemä monialainen yhteistyö lasten ja nuorten asioissa. (Aaltonen 2011, 25.)

5.2 Monialaisen yhteistyön mahdollisuudet ja sudenkuopat nuorisotyön näkökulmasta

Yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä on huomattu, että kasvatustyön tavoitteita ei saavuteta, ellei ammatillisia voimia yhdistetä. Formaalisten eli opettajien ja varhaiskasvattajien rinnalle ovat astuneet nonformaalin kasvatustyön ammattilaiset: nuorisotyöntekijät, sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät. Koulujen ovet ovat alkaneet aueta pikkuhiljaa myös muunlaiselle kasvatustoiminnalle ja eri alojen ammattilaiset ovat huomanneet hyötyvänsä toisen ammattikunnan osaamisesta ja tietotaidosta. On ymmärretty yhteisesti, että kaiken kasvatuksellisen ja sosiaalisen työn pohjimmainen tarkoitus on tukea ihmistä hänen kehityksessään ja kasvussaan sekä sopeutumaan nopeassa muutoksessa olevaan maailmaan. Tässä työssä avuksi tarvitaan sekä oppimis- että kasvatuskäsitusten laajentamista ja uudelleen määrittelyä. (Kurki 2006, 77.)

Yhtenä monialaisen työn perustana voidaan pitää lastensuojelulakia. Uusi lastensuojelulaki (2007/417) tuli voimaan vuoden 2008 alussa. Lakia on muutettu ja tarkennettu vuosina 2009–2012. Maalikuun alussa 2010 voimaan tulleen lakimuutokseen (laki lastensuojelulain muuttamisesta

2010/88) on kirjattu pykälä, joka koskee ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Tämä lastensuojelulain kohta on erittäin tärkeä suunniteltaessa ja kehitettäessä hallintokunnat ylittävää monialaista työtä lasten ja nuorten parissa. Uusi lastensuojelulaki korostaakin ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista ongelmiin puuttumista. Uuden lain avulla on haluttu tehostaa lastensuojelun suunnitelmallisuutta sekä viranomaisten välisen yhteistyön tiivistämistä, päätöksenteon selkiyttämistä ja yhdenmukaistamista. (Aaltonen 2011, 60.) Laki edellyttää kuntia laatimaan monialaisen lapsia ja nuoria koskevan suunnitelman. Suunnitelmat on nimetty yleensä lastensuojelun suunnitelmaksi, lapsi- ja nuorisopoliittiseksi ohjelmaksi, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaksi tai vastaavaksi. (Määttä & Tasanko 2012, 23.) Tutkimustani koskevassa kunnassa lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman laatimisvastuussa on ollut kaupungin nuorisotyöntekijä, jonka tehtävänä oli koota kunnan alueella toimivista lasten ja nuorten parissa työskentelevistä ammattilaisista työryhmä. Työryhmä laati kaikkia lasten ja nuorten parissa työskenteleviä koskevan ohjelman, johon kirjattiin lapsille ja nuorille suunnatut palvelut sekä suunnitelman palvelujen ja eri toimialojen välisen yhteistyön kehittämisestä.

Lastensuojelulain edellyttämän monialaisen lapsia ja nuoria koskevan suunnitelman lisäksi nuorisolain (2010/693) uuden 7 a § 1 momentin mukaan kunnassa tulee olla paikallisista viranomaisista koostuva monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto. Palveluverkoston tehtävänä on suunnitella ja toimeenpanna nuorille tarkoitettuja palveluita. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa tulee olla edustettuina nuorten kannalta keskeisimmät toimialat. Näitä ovat esimerkiksi opetustoimi, sosiaali- ja terveystoimi sekä nuorisotoimi. Työ- ja poliisihallinnon edustajat osallistuvat verkoston työhön valtion paikallishallinnon edustajina. Edellisten lisäksi verkostoon voi kuulua esimerkiksi seurakunnan työntekijöitä ja muita nuorten palvelujen järjestämisen kannalta tärkeitä tahoja. Pienemmissä kunnissa nuorille tarkoitettut palvelut ovat suuria kaupunkeja suppeammat, joten nuorten ohjaus- ja palveluverkoston voidaan tarvittaessa järjestää useamman kunnan yhteisenä. (Aaltonen 2011, 28-29.)

Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto luo pohjan paikalliselle monialaiselle yhteistyölle nuorten palvelukokonaisuudessa. Yhteistyö kunnan ja valtion eri viranomaistahojen kanssa on hyödyllistä, koska se lisää eri osapuolten tietoa nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyvistä asioista. Verkoston toiminnassa on hyvä huomioida myös sekä yksityisen että kolmannen sektorin toimijat, jotka tuottavat palveluja nuorille. (Mt., 29.)

Verkoston kokoamista saattaa hidastaa se, että nuorisolaissa ei säädetä sitä, kenen vastuulle verkoston kokoaminen ja koordinointi kuuluu. Laissa ei myöskään määritellä sitä, miten usein

verkoston tulee kokoontua. Organisaatorajat ylittävässä yhteistyössä on erityisen tärkeää kehittää uusia toimintamalleja nuorten palveluihin. Tuottaakseen tulosta nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa tulee sopia siitä, miten siellä käsiteltyjä asioita saadaan vietyä kunnalliseen päätöksentekoon. (Aaltonen 2011, 29-30.)

Peruskoulussa moniammatillisen työn perusta on toimiva oppilashuoltoryhmätyöskentely. Oppilashuoltoryhmä on osa oppilashuoltoa. Oppilashuollosta säädetään perusopetuslain (1998/628) 31 a §:ssä. Pykälä lisättiin lakiin elokuussa 2003 voimaan tulleella lailla (2003/477). Kyseiseen pykälään tehtiin muutoksia, jotka koskivat erityisopetusta ja oppilaalle annettavaa muuta tukea. Muutoksia on sovellettu elokuusta 2010 alkaen, mutta kokonaisuudessaan laki tuli voimaan vuoden 2011 alusta. (Aaltonen 2011, 69-70.)

Perusopetuslain 31 a §:n 1 momentin mukaan oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät pykälän 2 momentin mukaan opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut. Näitä ovat kansanterveyslaissa (1972/66) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (2007/417) tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. (Aaltonen 2011, 70.)

Oppilashuoltoryhmä koostuu eri alojen asiantuntijoista ja sen toiminnasta vastaa puheenjohtaja, yleensä koulun rehtori. Oppilashuoltoryhmään voivat kuulua rehtorin lisäksi kuraattori, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri, koulupsykologi, erityisopettaja sekä opinto-ohjaaja. Ryhmän työskentelyyn voivat osallistua tarvittaessa luokanopettaja tai luokanvalvoja sekä erityisasiantuntijoita. Kun oppilashuoltoryhmässä käsitellään yksittäisten oppilaiden asioita, voivat kokouksessa olla läsnä rehtorin, kuraattorin, kouluterveydenhoitajan, -lääkärin ja -psykologin lisäksi vain ne koulun henkilökuntaan kuuluvat henkilöt, joiden tehtäviin kuuluvat oppilaan opetuksen järjestämiseen liittyvät asiat. Muilla henkilöillä ei ole oikeutta saada tietoonsa salassa pidettäviä asioita. (Lastensuojelun käsikirja.) Tiukat salassapitosäännökset estävät monessa tapauksessa tehokkaan ja tuloksekkaan moniammatillisen sekä hallintokunnat ylittävän monialaisen yhteistyön. Esimerkiksi koulun henkilöstöllä voi olla täysin eriävät näkökulmat nuoren tilanteesta verrattuna nuorisotyöntekijän näkemyksiin. Näkemykset perustuvat niihin seikkoihin ja tilanteisiin, joita eri alojen ammattilaiset näkevät työpäivänsä aikana. Nuori voi käyttäytyä ja oireilla eri tavoin koulussa kuin vapaa-ajalla ja kertoa opettajalle erilaisia asioita elämästään kuin

nuorisotyöntekijälle, jota hän tapaa pääasiassa koulun ulkopuolella. Näiden tietojen ja näkemysten yhdistäminen olisi monessa tapauksessa hedelmällistä nuoren elämäntilanteen ja kasvun sekä kehityksen tukemisen kannalta.

Peruskoulun oppilaista puhuttaessa kyseessä ovat lähes poikkeuksetta alaikäiset lapset ja nuoret. Heitä koskevien asioiden käsittelyssä täytyy huomioida huoltajien mukaan ottaminen kasvatustyöhön. Jos oppilashuoltoryhmä näkee, että oppilaan edun mukaista olisi esimerkiksi nuorisotyöntekijän, lastensuojelun edustajan tai perheneuvolan edustajan osallistuminen ryhmän kokoukseen, voi puheenjohtaja kysyä tähän erikseen lupaa huoltajalta. (Lastensuojelun käsikirja.)

Oppilashuoltoryhmä voi kokoontua käsittelemään myös koulun yhteisiä asioita kuten esimerkiksi jonkin tapahtuman järjestämistä. Tällöin ryhmän kokoonpano on vapaa ja oppilashuoltoryhmän työskentelyyn voi osallistua esimerkiksi alueen nuorisotyöntekijä, oppilaskunnan edustaja sekä vanhempainyhdistyksen edustaja. (Lastensuojelun käsikirja.) Tällöin ei kuitenkaan puhuta moniammatillisesta työstä vaan lähinnä yhteistyöstä eri hallintokuntien työntekijöiden kesken.

Vaikka nuorisolain ja lastensuojelulain tavoitteena on mahdollistaa eri ammattikuntien välinen moniammatillinen yhteistyö ja tätä kautta parantaa lapsiperheiden asemaa ja heille tarjottavia palveluita, on moniammatillisen työn toteutuminen käytännössä monimutkaista. Eri hallintokuntien työntekijöillä ei välttämättä ole kokonaiskuvaa siitä, miten toisen hallintokunnan työntekijät työskentelevät ja mitkä ovat heidän työnsä tavoitteet. Moniammatilliselle ja erityisesti monialaiselle, eri hallintokuntien rajat ylittävälle työlle on varattava aikaa ja resursseja. On käytävä keskustelua siitä, miten luodaan toimiva ja tehokas yhteistyö eri toimijoiden välille ja mitkä ovat moniammatillisen työn yhteiset tavoitteet.

Peruskoulussa monialainen työ voi tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa koulun henkilökuntaan kuuluva luokanvalvoja ja kuraattori pohtivat tukitoimia oppilaan kasvun ja kehityksen tukemiseksi yhdessä kaupungin nuorisotyöntekijän kanssa. Nuori voi oireilla koulussa käyttäytymisellään esimerkiksi epävakaa perhetilanteen johdosta. Tilanne kotona ei ole vielä niin paha, että asioiden selvittelyyn tarvittaisiin varsinaisia lastensuojelun toimenpiteitä, vaan nuoren tilannetta voi helpottaa jo se, että hänellä on sekä koulussa että vapaa-ajalla turvallisia ja luotettavia aikuisia, joiden puoleen voi tarvittaessa kääntyä. Opettaja nähdään usein auktoriteettina ja nuori saattaa kokea hänelle omista asioistaan kertomisen vaikeana. Kuraattori ja terveydenhoitaja ovat usein nuorten mielestä helpommin lähestyttäviä ja heille asioiden kertominen luottamuksellisesti koetaan usein helpompana kuin opettajalle. Nuorisotyöntekijän rooli koulussa on koulun henkilökuntaa

vapaampi, joten nuori voi kokea hänen lähestymisensä opettajaa, kuraattoria tai terveydenhoitajaa luontevampana.

Monialaista työtä voivat jarruttaa myös eri hallinnon aloja koskevat erilaiset lait ja säädökset sekä eri ammattiryhmien työtä rajoittavat salassapitosäännökset. Usein asiakkaiden tilannetta ja tietoja koskevien asioiden käsittelyä moniammatillisesti ja monialaisesti estää salassapitosäännösten liian tiukka tulkinta. Laki antaa kuitenkin mahdollisuuden tietojen antamiseen ja luovuttamiseen toisen viranomaisen käyttöön, jos asiakas antaa tähän luvan (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812, 16 §). Jos asiakas tai hänen laillinen edustajansa kieltäytyy tietojen luovuttamisesta, voi sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja antaa tietoja tietyin edellytyksin:

Jos 16 §:ssä tarkoitettua suostumusta ei voida saada taikka jos asiakas tai hänen laillinen edustajansa nimenomaisesti kieltää tiedon luovuttamisen, sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa asiakirjasta salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi taikka toimeentulon edellytysten turvaamiseksi. Tietoja saa kuitenkin antaa vain, jos:

1) se, jota asiakirja koskee, on hoidon tai huollon ilmeisessä tarpeessa terveytensä, kehityksensä tai turvallisuutensa vaarantumisen vuoksi eikä hoidon tai huollon tarvetta muutoin voida selvittää taikka hoidon tai huollon toimenpiteitä toteuttaa;

2) tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi; tai

3) tieto on tarpeen asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tietoja saa antaa toiselle sosiaalihuollon viranomaiselle, sen toimeksiannosta sosiaalihuollon tehtäviä suorittavalle henkilölle tai yhteisölle sekä muulle viranomaiselle.

Yksityisesti sosiaalihuoltoa järjestävälle taikka yksityiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai ammattihenkilölle sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa tietoja 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kuitenkin vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä asiakkaan välittömän hoidon tai huollon toteuttamiseksi tai muusta tähän rinnastettavasta syystä.

Lisäksi sosiaalihuollon viranomaisen saa 1 momentin 1–3 kohdassa säädetyillä edellytyksillä antaa tietoja asiakkaan lailliselle edustajalle taikka muulle henkilölle tai yhteisölle, jolle tiedon antaminen on

välttämätöntä asiakkaan tahdon tai sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi taikka sosiaalihuollon toimenpiteen toteuttamiseksi. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812, 17 §)

Ongelmaksi saattaa muodostua se, miten lakia tulkitaan eri ammattilaisten ja hallintokuntien edustajien toimesta.

Terveydenhuoltohenkilöstöä koskeva salassapito- ja vaitiolovelvollisuus on tiukka ja yksiselitteinen. Laki kieltää ilmaisemasta sivulliselle niitä tietoja, jotka terveydenhuoltohenkilöstöön kuuluva on ammattinsa tai asemansa perusteella saanut. (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä 1994/559, 17 §.) Kouluympäristössä työskenneltäessä tämä voi pahimmillaan tarkoittaa sitä, että lapsen ja nuoren kehityksen kannalta tärkeänä pidettävät asiat ja seikat jäävät vain terveydenhuollon tietoon, eikä näitä tietoja voida hyödyntää muiden kasvatustyötä tekevien toimesta.

Aivan viime päivinä julkisuudessa on nostettu esiin tarve muuttaa lastensuojelulakia sekä salassapitoa koskevia säännöksiä niin, että ne edesauttaisivat ja helpottaisivat eri viranomaisten työskentelyä lasten ja nuorten edun mukaisesti. On pohdittu, olisiko viime vuosien raa'at väkivallan teot voitu estää viranomaisten yhteistyötä tiivistämällä. Ongelmaksi on noussut monessa tapauksessa se, että viranomaisten työ on toisistaan eriytynyttä, tieto ei kulje eri tahojen kesken eikä esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tehnyt tiedä, onko asia edennyt.

5.3 Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö peruskoulun kasvatustyön voimavarana

Nykypäivän yhteiskunnassa yksin tekemisen aika alkaa olla ohi. Työhön liittyvistä haasteista selviytyäkseen tarvitaan yhä enemmän yhdessä tekemistä ja yhteistyötaitoja. Tilanne on mielenkiintoinen, koska nykyinen yhteiskunta korostaa yksilöllisyyttä. Tulosten aikaansaamiseksi ja työtaakan keventämiseksi on kuitenkin eduksi kuulua johonkin tiimiin tai verkostoon ja käyttää hyödyksi eri alojen ammattilaisten osaamista. Näin on mahdollista saada myös hajanaiset tai vähäiset resurssit hyödynnettyä mahdollisimman tehokkaasti. Nuorisotyöhön on kuulunut läpi historian vahva yhteistyön perinne, joten työskentely moniammatillisessa yhteistyössä muiden kasvatustieteen ammattilaisten kanssa myös kouluympäristössä tuntuu nuorisotyöntekijöille luontevalta. (Soanjärvi 2007, 155.) Peruskoulussa tehtävän moniammatillisen työn haasteena

voidaan pitää sitä, miten koulun henkilökunta saadaan ymmärtämään työmuodon hyödyt suhteessa omaan työhön.

Peruskoulussa tehtävän monialaisen, poikkihallinnollisen, ja moniammatillisen työn voimavarana voidaan katsoa olevan lasten ja nuorten kokonaisvaltainen kohtaaminen. Nuorisotyöntekijä tuntee nuorten maailman ja heidän arkeensa vaikuttavat tekijät. Hän tapaa nuoria myös koulun ulkopuolella ja näkee heidät eri ympäristössä kuin opettaja. Nuorisotyöntekijän tehtävänä on välittää tietoa nuorten elinoloista koulun henkilökunnalle ja olla tätä kautta vaikuttamassa nuorten arkeen koulussa. Näkökulma voi laajentaa opettajan tietämystä nuorten elämästä ja heihin vaikuttavista nuorisokulttuurien suuntauksista. Näistä tiedoista voi olla apua ja hyötyä opettajalle opetuksen suunnittelussa ja nuorten kohtaamisessa.

Moniammatillisuuteen perustuvasta kasvatustyöstä voi olla koulussa hyötyä myös tilanteessa, jossa selvitetään yksittäisen oppilaan elämäntilannetta. Nuorisotyöntekijällä voi olla nuoresta tietoja, joita koulun henkilökunnalla ei ole, koska hän on tavannut nuorta tämän vapaa-ajalla ja keskustellut hänen kanssaan myös muista, kuin kouluun liittyvistä asioista. On sanottu, että nuorisotyöntekijä on hyvä havainnoimaan erilaisia tilanteita ja että hänellä on silmät ja korvat selässäkin. Nuorten käyttäytyminen koulun ulkopuolella voi viestiä jotakin sellaista, mihin aikuisten olisi hyvä puuttua. Näin ollen nuorisotyöntekijä voi olla tärkeä viestin tuoja nuorten asioihin liittyen. Moniammatillisen yhteistyön hyötynä nähdäänkin uusien näkökulmien saaminen ja tiedon laajentuminen. Kukin ammattilainen tuo oman näkemyksensä ja omat tietonsa yhteistyöryhmän käyttöön. Tieto voi koskea esimerkiksi tietyn alueen elinoloja tai yksittäisen nuoren elämäntilannetta. (Vehviläinen 2002, 51-52.)

Moniammatillisten työmuotojen kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kannalta.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusaiheeni ja tutkimusongelman luonteesta johtuen päädyin keräämään tutkimusaineistoni haastattelujen avulla. Päädyin haastatteluun tutkimusmenetelmänä siksi, että henkilökohtaisten haastattelujen avulla oli mahdollista saada syvällisempiä vastauksia tutkimusongelmaan ja haastattelutilanteissa oli helppo tehdä tarkentavia kysymyksiä, mikä ei olisi esimerkiksi lomakekyselyn avulla ollut mahdollista. Ennakoin myös saavani ihmiset helpommin mukaan haastatteluun kuin vastaamaan kysymyksiin kirjallisesti. Tutkimushaastattelut koostuvat kuudesta teemahaastattelusta, jotka on toteutettu parihaastattelumenetelmällä. Parihaastattelumenetelmä on harvemmin käytetty haastattelumuoto laadullisessa tutkimuksessa. Parihaastattelut toteutin niin, että toinen haastateltavista oli joko kunnan tai seurakunnan nuorisotyöntekijä ja toinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Kaikilla haastateltavilla on henkilökohtaista kokemusta koulun ja nuorisotyön välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä joko toimijatasolla tai johtotasolla.

6.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella, minkälaisena nuorisotyöntekijän rooli nähdään koulussa ja minkälaisia mahdollisuuksia nuorisotyöllä on koulun moniammatillisessa kasvatustyössä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen on nuorisotyöntekijän ammatillinen rooli peruskoulun kasvatustyössä?
2. Minkälaisia ovat nuorisotyön mahdollisuudet peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä?

6.2 Teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä

Haastattelu on vuorovaikutustilanne haastateltavan ja haastattelijan välillä, jonka tavoitteena on tuottaa haastattelijalle tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa. Haastattelun ja haastattelemisen käsitteitä lähellä ovat arkikielen verbit haastattaa ja jututtaa. Normaaliin arkipäiväiseen keskusteluun verrattuna haastattelun erona on se, että tilanne on ennalta suunniteltu ja valmisteltu.

Haastattelija on tutustunut tutkimuksen kohteeseen sekä teoriassa että käytännössä ja haastattelun teemat ovat ennalta määriteltyjä. Haastattelu tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein myös tutkijan ehdoilla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 43.)

Sosiaalitieteiden menetelmiin liittyvissä oppikirjoissa on 1950-luvulta alkaen kirjoitettu haastattelusta yhtenä aineiston keruumenetelmänä. 1950-luvulta 1970-luvulle asti on esitelty erilaisia haastattelutyyppjä rinnakkain. Suomessa teemahaastattelun varhaisemman muodon eli ”suunnatun haastattelun” (engl. focused interview) esitteli ensimmäisenä sosiologi Antti Eskola 1970-1980 lukujen taitteessa. Myöhemmin tämä haastattelumenetelmä opittiin tuntemaan teemahaastatteluna. Eskolan mukaan tämä erityinen haastattelumuoto vaatii huolellisen pohjatyön. (Alastalo 2005, 66–67.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Haastattelussa ei käytetä tiukasti ennalta määriteltyjä kysymyksiä vaan haastattelu etenee tiettyjen etukäteen valittujen keskeisten teemojen varassa. Tämä mahdollistaa sen, että haastateltavien ääni pääsee kuuluviin ja että haastattelutilanteet elävät tutkijan ja tutkittavan välisen vuorovaikutuksen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.) Tuomen ja Sarajärven mukaan teemahaastattelun yhdenmukaisuuden vaade vaihtelee. Kysymykset voidaan esittää kaikille haastateltaville samassa järjestyksessä ja samassa muodossa, tai kysymyksiä voidaan muokata jokaisessa haastattelussa tilanteen mukaan. Haastattelut voivat siis vaihdella strukturoidusta haastattelusta lähes avoimeen haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Erlaisia tutkimushaastattelujen muotoja käsittelevissä metodikirjoissa on esitetty kysymyksiä siitä, saadaanko haastatteluilla relevanttia tietoa. Haastattelutilanteisiin liittyy paljon seikkoja, jotka saattavat vaikuttaa haastattelijan ja haastateltavan väliseen vuorovaikutusprosessiin. (Alastalo 2005, 69–70.) Antti Eskolan mukaan haastattelun tarkoituksena on tietojen välitys sekä haastateltavan että haastattelijan välillä. Hän erottelee tässä tiedonvälitysprosessissa neljä eri vaihetta: 1) haastattelija esittää kysymyksen, 2) haastateltava vastaanottaa kysymyksen, 3) haastateltava vastaa kysymykseen, 4) haastattelija ottaa vastauksen vastaan ja merkitsee sen muistiin. Eskolan mukaan yleispäteviä ohjeita siihen, miten haastattelutilanne pitää rakentaa, on mahdotonta antaa. Haastattelutilanteeseen vaikuttaa esimerkiksi kulttuuriset seikat. (Eskola 1967; ref. Alastalo 2005, 70.)

Päädyin teemahaastattelun käyttämiseen tutkimusmenetelmänä tutkimusaiheen moniulotteisuuden vuoksi. Pelkkä lomakekysely tai kirjalliset vastaukset eivät olisi mielestäni tuottaneet tarpeeksi monitahoista ja laajempaan kontekstiin sijoittuvaa tutkimustietoa aiheesta. Teemahaastattelun

avulla toivoin saavani tutkimukseen osallistuvissa henkilöissä aikaan syvällisempään pohdintaa sekä koulun että nuorisotyön kasvatusroolista ja niiden mahdollisesta yhteensovittamisesta. Haastattelun avulla saatoin esittää tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä, mitkä eivät olisi olleet mahdollisia lomakekyselyssä.

Lisäksi tutkimusmenetelmäni valintaan vaikutti se, että halusin kohdata tutkimukseen osallistuvat ihmiset henkilökohtaisesti. Koulujen henkilökunta ja erityisesti opettajat, ovat usein kiireisiä ja uskoin tutkimukseen osallistumiskutsua lähettäessäni, että saan ihmiset osallistumaan helpommin henkilökohtaiseen haastatteluun kuin vastaamaan esimerkiksi lomakekyselyyn. Kouluille tulee paljon postia ja erilaisia kyselyitä, joten jos olisin päätenyt lomakekyselyyn, olisi vastauslomakkeiden palautuminen minulle ollut epävarmaa.

Haastattelurunkoa miettiessäni päädyin kuuteen eri pääteemaan: 1) lasten ja nuorten kasvuympäristöt 2) moniammatillinen työ 3) nuorisotyöntekijän rooli koulussa 4) yhteistyön onnistuminen 5) yhteistyön ongelmat 6) tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet. Teemoja pohtiessani lähdin siitä, että tarvitsen varsinaisten tutkimuskysymysten taustaksi siitä, miten haastateltavat kokevat ja näkevät tämän päivän nuoret ja heidän elinolonsa. Muut haastatteluteemat liittyvät kiinteästi tutkimuskysymyksiin.

6.3 Parihaastattelu

Tutkimusmenetelmänä käytin temahaastatteluun pohjautuvaa parihaastattelua. Haastateltavat olivat erään pirkanmaalaisen kaupungin ja seurakunnan nuorisotyöntekijöitä sekä peruskoulujen henkilökuntaa.

Tutkimusaineistoni koostuu kuudesta parihaastattelusta. Pareista toinen oli joko kaupungin tai seurakunnan nuorisotyöntekijä, joka tekee tai oli tehnyt kiinteästi moniammatillista yhteistyötä koulujen kanssa. Toinen haastattelupari oli koulun henkilökuntaan kuuluva henkilö, jolla oli näkemystä nuorisotyöntekijyydestä kouluympäristössä oman ammattinsa kautta.

Idea parihaastattelumenetelmän käytöstä nousi esiin tutkielmaseminaarissa. Ajatuksenani oli haastatella sekä nuorisotyöntekijöitä että koulun henkilökuntaa saadakseni vastauksia tutkimusongelmaani. Tutkielmaseminaarin yhteydessä käytyjen keskustelujen johdosta kypsyi idea parihaastattelumenetelmän käytöstä aineiston keruussa. Ajatusta tukivat tutkimuskysymykset sekä

tutkimuksen tavoite: miten nuorisotyö voisi olla tukena peruskoulun arjessa ja miten nuorisotyöntekijän rooli nähdään koulumaailmassa.

Parihaastattelu on yksi ryhmähaastattelun alamuoto. Haastattelumenetelmänä se on harvemmin käytetty. Yleensä sitä on käytetty yhtenä osana jotakin tutkimusta, kuten esimerkiksi Leena Suurpää (2002) maahanmuuttajia koskevassa väitöskirjatutkimuksessaan. Heini Weckroth (2006) on käyttänyt parihaastattelua tutkimusmenetelmänä pro gradu-tutkielmassaan, jonka aiheena olivat nuorten parisuhteiden haasteet ja selviytymiskeinot.

Parihaastattelun avulla aiheeseen on mahdollista saada erilaista näkökulmaa verrattuna tavalliseen yksilöhaastatteluun. Parien kesken voi syntyä syvällisempää vuoropuhelua ja ajatusten vaihtoa tutkimusaiheesta, joka taas tuottaa seikkaperäisempää tutkimusaineistoa tutkijalle. (Eskola & Suoranta 1998, 95.) Olin tietoinen siitä, että haastatteluparien valinta tulee miettiä tarkasti etukäteen niin, että molemmat henkilöt saisivat äänensä kuuluville ja omat mielipiteensä esille. Tässä asiassa minua helpotti se, että tunsin jollakin lailla kaikki haastateltavaksi kutsumani henkilöt. Tosin Hirsjärvi ja Hurme (2001) mainitsevat, että haastateltavien tunteminen voi olla tutkimukselle haitallista ja tutkimukseen pitäisi pyrkiä etsimään tutkijalle ennalta tuntemattomat henkilöt. Haastateltavat valitsin tarkoituksenmukaisesti ja tietoisesti, en satunnaisotannalla. Valintakriteereissani painotin sitä, että saan haastateltaviksi useamman eri ammattikunnan edustajia, joilla olisi omakohtaista kokemusta lasten ja nuorten parissa tehtävästä moniammatillisesta kasvatustyöstä sekä laaja-alaista näkemystä aiheesta. Mielestäni haastateltavien tunteminen ei kuitenkaan vaikuttanut kielteisesti haastattelutilanteisiin eikä vaikuttanut heidän vastauksiinsa. Päinvastoin tuntui, että haastateltavien oli helpompi keskustella tutkimukseen liittyvistä teemoista tutun henkilön kanssa. Koin, että haastateltavat uskalsivat esittää rohkeasti myös kritiikkiä. Tätä seikkaa pidin tutkimustulosten kannalta tärkeänä.

6.4 Haastattelutilanteet ja haastattelujen tallentaminen

Tutkimukseni aineistona ovat siis teemahaastattelut, jotka toteutettiin parihaastatteluina neljän viikon aikana huhti-toukokuussa 2009. Alun perin tarkoitukseni oli tehdä haastattelut vuoden 2008 syksyyn mennessä, mutta työpaikan vaihdos vuoden 2008 alussa vaikutti haastattelujen lykkäytymiseen. Tutkimuskohteeksi valikoitui jo tutkimussuunnitelman alkuvaiheessa pirkanmaalainen kaupunki, missä olin itse työskennellyt nuoriso-ohjaajana yli 10 vuoden ajan.

Koin, että minun oli helpompi lähestyä tutkimusaiheittani tutun ympäristön kautta, koska itselläni oli olemassa melko kattavat taustatiedot kaupungin nuorten palveluista ja pystyin hyödyntämään näitä tietoja tutkimuksessani. Pohdin myös tutkimuksen rajaamisvaiheessa sitä, että haastattelupyyntöjen lähettäminen ja niiden kautta haastateltavien saaminen entisen työyhteisöni jäsenistä olisi todennäköisesti helpompaa kuin lähettää haastattelukutsut täysin tuntemattomille henkilöille.

Syksyllä 2008 tein listan mahdollisista haastateltavista ja otin tämän jälkeen yhteyttä entiseen lähiesimieheeni. Hänen kanssaan kävimme listan läpi ja poimimme ensisijaisiksi haastateltaviksi tutkimusaiheen kannalta tärkeäksi kokemamme henkilöt. Perusteluina valinnoille pidimme sitä, että haastateltavaksi kutsuttavilla henkilöillä olisi konkreettista näkemystä ja tietämystä tutkimusaiheesta. Loput listalla olevat henkilöt jätin niin sanotuiksi varahenkilöiksi, jos varsinaisista haastateltavista joku sattuisi kieltäytymään, tai olisi muuten estynyt osallistumasta tutkimukseen.

Jo mahdollisia haastateltavia listatessani huomasin, että potentiaalisia haastateltavia on paljon ja nuoriso-ohjaajan työni kautta tunsin heistä suurimman osan ainakin jollain lailla. Ensisijaisten haastateltaviksi kutsuttavien henkilöiden valinta ei ollut vaikeaa, mutta jäin miettimään, vaikuttaako haastatteluasetelmaan jotakin se, että olemme haastateltavien kanssa tuttuja. Uskaltaisivatko haastateltavat sanoa mielipiteensä ja esittää kritiikkiä, ja saisinko haastattelujen kautta luotettavaa ja relevanttia tietoa.

Pohtiessani haastateltavien parien määrää, päädyin siihen, että kutsun haastatteluun yhteensä kuusi paria. Ensimmäinen haastattelupari toimisi niin sanottuna koehaastatteluparina. Koehaastattelun jälkeen minulla olisi vielä mahdollisuus tarkentaa teemoja ja niihin liittyviä kysymyksiä. Parien muodostamisessa otin huomioon sen, etteivät haastatteluparit olisi sellaisia henkilöitä, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään, koska tämä seikka saattaisi aiheuttaa varovaisuutta vastauksiin. Haastateltavista yhdeksän oli naisia, kolme miestä. Suhde kuvaa hyvin myös lasten ja nuorten parissa työskentelevien sukupuolijakaumaa. Nykyisin sekä opettajakunnasta että nuorisotyöntekijöistä valtaosa on naisia.

Vaikka tutkimuskohteenani eivät olleet yksittäiset henkilöt eikä tutkimukseen liittynyt salassapitosäännösten alaisia asioita, päätin epäselvyyksien välttämiseksi hakea tutkimukselleni tutkimusluvan ennen haastattelupyyntöjen lähettämistä. Hakemuksen osoitin tutkimuskohteena olevan kaupungin sivistystoimenjohtajalle, joka toimii sekä koulutoimen että nuorisotoimen ylimpänä esimiehenä. Tutkimusluvan saamisessa ei ilmennyt ongelmia vaan sain lupapäätöksen ripeästi.

Tutkimusaiheestani johtuen päädyin kokoamaan haastatteluparit niin, että toinen haastateltavista oli nuorisotyöntekijä ja toinen koulun henkilökuntaan kuuluva henkilö. Mietin, että näin parien vastauksissa tulisi näkyviin kahden eri hallintokuntaan, eli koulutoimeen ja nuorisotoimeen, kuuluvan työntekijän näkökulma.

Lähetin haastateltaviksi valituille kahdelletoista henkilölle ensimmäisen yhteydenoton kirjeitse lokakuussa 2008. Vain kahta haastateltavaksi pyytämääni lukuun ottamatta kaikki vastasivat sähköpostilla odottavansa haastattelukutsua, vaikka en erillistä yhteydenottoa heiltä pyytänytkään. Oletin myös näiden kahden, jotka eivät ottaneet yhteyttä, suostuvan haastatteluun, koska en saanut heiltä kieltävääkään vastausta. Ensimmäisessä yhteydenottokirjeessäni kerroin tutkimukseni sisällöstä ja toiveistani saada heidät osallistumaan tutkimukseeni. Tarkoitukseni oli saada haastattelut tehtyä marras-joulukuussa 2008. Työkiireiden ja muista minusta itsestäni riippumattomista syistä suunniteltu haastatteluaiakataulu ei kuitenkaan toteutunut. Lähetin haastateltaville tiedon aikataulumuutoksesta marraskuussa 2008 ja suurin osa ilmoitti odottelevansa uutta yhteydenottoani, kunhan haastattelut olisivat ajankohtaisia.

Maaliskuussa 2009 jäin töistä opintovapaalle keskittyäkseni pelkästään opintoihini. Oli hämmästyttävää huomata, kuinka nopeasti tutkielmaan ja haastatteluihin liittyvät asiat olivat unohtuneet. Vaikka olinkin lukenut aiheeseen liittyvää kirjallisuutta jonkin verran, piti aineiston keruuseen ja haastattelumenetelmään orientoitua kokonaan uudelleen. Huhtikuussa 2009 lähestyin uudelleen haastateltavia joko sähköpostitse tai puhelinsoitolla. Kaikki haastateltavikseni pyytämät henkilöt suostuivat haastatteluun ja sain sovittua haastatteluajat nopealla aikataululla. Olin haastateltavien tutkimukseen mukaan lähtemiseen aikataulujen venymisestä huolimatta erittäin tyytyväinen ja koin, että aihe oli heistä kiinnostava.

Tein yhden niin sanotun koehaastattelun ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista testatakseni teemahaastattelurunkoa ja nauhoituslaitteiden toimivuutta. Haastattelut nauhoitin suoraan tietokoneelle internetistä saatavan ilmaisen Audacity-äänieditoriohjelman ja erillisen mikrofonin avulla. Vinkin ohjelman käyttöön sain työkaveriltani, joka oli itse hyödyntänyt samaa ohjelmaa omassa tutkimuksessaan. Koehaastattelun avulla pyrin testaamaan, olivatko teemat ja aihealueet tarpeeksi tarkasti määriteltä, miten kysymykset ymmärrettiin ja oliko tarvetta tehdä täydentäviä kysymyksiä jo etukäteen valmiiksi. Koehaastattelu ei kuitenkaan tuonut esiin muutostarpeita haastattelurungon, -paikan tai -välineiden suhteen vaan haastattelu onnistui hyvin. Tämän perusteella päätin myöhemmin sisällyttää koehaastattelun myös varsinaiseen aineistooni.

Haastattelupaikkaa miettiessäni pohdin, että paikka ei saa olla kenenkään haastateltavan oma työpaikka eli koulu, nuorisotila tai toimisto, koska tällöin toinen haastattelupareista saattaisi kokea olonsa vieraaksi tai muutoin ulkopuoliseksi. Mielestäni paikan oli hyvä olla neutraali ja rauhallinen sekä sellainen, missä olisi mahdollisimman vähän muita virikkeitä tai häiriötekijöitä. Haastattelupaikaksi valikoitui entisen lähiesimieheni ehdotuksesta tutkimuskohteeni kaupungin kaupungintalo ja kaupungintalon eräs kokoushuone. Viimeinen haastattelu jouduttiin siirtämään eri tilaan päällekkäisen tilavarauksen takia. Entinen lähiesimieheni auttoi minua myös kokoushuoneen varausten tekemisessä. Haastattelupaikan valinta oli mielestäni onnistunut, koska se sijaitsi keskeisellä paikalla ja oli kaikille haastateltaville entuudestaan tuttu. Tila oli rauhallinen ja tämä edesauttoi haastattelujen nauhoittamisten onnistumista. Kuuden haastattelun aikana tapahtui vain yksi lyhytkestoinen keskeytys ulkopuolisen henkilön taholta.

Haastatteluajatauluja sopiessani toiveeni oli, että saisin kaikki haastattelut tehtyä suhteellisen nopeasti. Itseäni eivät sitoneet sillä hetkellä muut opiskelu- tai työvelvoitteet, joten pystyin sopimaan haastatteluajat haastateltaville parhaiten sopiviin ajankohtiin. Käytännössä sain haastattelut tehtyä kuukauden aikana koehaastattelu mukaan lukien.

Koehaastattelu jännitti minua jonkin verran eikä tilannetta parantanut se, että pudotin haastatteluissa tarvitsemani mikrofoniin lattialle juuri ennen haastattelun alkamista. Sain kuitenkin rikki menneen mikrofoniin toimimaan pienen korjausoperaation jälkeen. Olin käyttänyt koehaastatteluparin valitsemisessa oletusta, että kyseinen pari olisi helppo haastateltava, ja että vastausten saaminen kysymyksiin olisi vaivatonta. Ennako-oletukseni pitikin hyvin paikkaansa ja koehaastattelu onnistui alkuhälystä lukuun ottamatta hyvin. Koehaastattelu kesti viisikymmentäseitsemän minuuttia.

Myös muut haastattelut onnistuivat hyvin ja koin onnistuneeni sekä haastateltavien valinnassa, haastatteluparien muodostamisessa sekä haastatteluteemojen rajaamisessa. Kaikki haastateltavat olivat sanavalmiita eikä vastausten saaminen kysymyksiin tuottanut vaikeuksia. Pikemminkin vaarana oli haastateltavien innokkuus ja näin ollen haastattelujen venyminen.

Ennen jokaista haastattelua kysyin haastateltavilta luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Kaikki antoivat suostumuksensa ja vain yksi haastateltava mainitsi hieman jännittävänsä haastattelutilannetta. Itse haastattelussa sitä ei kuitenkaan huomannut. Haastateltavien ammattitausta vaikutti siihen, että he osasivat suhtautua haastattelutilanteeseen rennosti. Kaikki haastateltavista tekevät ihmisten parissa töitä ja ovat tottuneita esiintymään sekä keskustelemaan erilaisista asioista.

Ennen varsinaisten teemojen käsittelyä haastateltavat kertoivat lyhyesti nimensä, koulutustaustansa sekä pääasiallisen työkokemuksensa. Nuorisotyöntekijöiden työkokemus nuorisotyön alalta vaihteli muutamasta vuodesta kahteenkymmeneen vuoteen. Koulun henkilökuntaan kuuluvista haastateltavista kaksi oli koulun rehtoreita, joilla työkokemusta opettajana ja rehtorina toimimisesta oli yli kahdenkymmenen vuoden ajalta. Kaksi haastateltavista työskenteli kuraattoreina eli koulun sosiaalityöntekijöinä. Molemmilla oli työkokemusta sosiaalityöstä noin kymmenen vuoden ajalta eri tehtävistä. Lisäksi haastateltavina oli kaksi erityisopettajaa, joista toisella oli työkokemusta erityisopettajan työtehtävistä noin kolmekymmentä vuotta ja toisella noin viisitoista vuotta.

Käytin haastattelujen tukena teemahaastattelurunkoa, mihin olin hahmotellut jokaisen teeman alle muutamia vapaamuotoisia kysymyksiä. Kaikissa haastatteluissa ehdittiin käsittelemään kaikki teemat, mutta ei välttämättä kaikkien ennalta suunniteltujen kysymysten kautta. Teemahaastattelurungon lisäksi mukana oli kaksi Aamulehden lehtileikettä, joissa molemmissa käsiteltiin koulusurmien yhteydessä esiin noussutta nuorisotyön arvostusta. Luin lehtileikkeiden otsikot haastateltaville ja kysyin heidän mielipidettään niistä. Artikkelit itsessään eivät herättäneet syvempää keskustelua, mutta haastateltavat pitivät ennaltaehkäisevän työn lisäämistä ja tehostamista kouluilla tärkeänä, jotta vastaavanlaiset murhenäytelmät kyettäisiin estämään.

Haastattelutilanteiden jälkeen usea haastateltava esitti kiitoksensa mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Moni haastateltavista toi erikseen esille sen, että myös he itse kokivat hyötyneensä haastattelusta ja saaneensa sitä kautta lisätietoa sekä uusia ideoita koulun ja nuorisotyön yhteistyöstä. Joillekin oli haastattelun aikana tullut uusia ideoita yhteistyön kehittämiseen liittyen. Palaute ilahdutti itseäni kovasti, koska koin tarjonneeni haastateltaville tilaisuuden pohtia tärkeää aihetta ja mahdollisuuden lähteä pohdintojen kautta kehittämään moniammatillista työtä.

Varsinaisten haastattelujen jälkeen huomasin, että haastatteluissa ei käynyt selkeästi ilmi koulun ja nuorisotyön välisen yhteistyön historia eikä ensimmäisen moniammatillisen työryhmän työskentely. Halusin näihin asioihin lisävalaistusta ja sovin entisen lähiesimieheni kanssa lyhyen, ylimääräisen haastattelukerran. Tämä haastattelu kesti noin puoli tuntia ja tein siitä ainoastaan kirjalliset muistiinpanot paperille. Yksilöhaastatteluna toteutettu tarkentava haastattelu oli tärkeä, koska sain sitä kautta lisätietoja tutkimukseni taustaan liittyen ja pystyin peilaamaan parihaastattelujen teemoja näitä tekijöitä vasten. Tämä yksilöhaastattelu perustui teemahaastattelurungon yhden teeman käsittelyyn.

6.5 Tutkimusaineiston litterointi

Haastattelujen nauhoittaminen vaatii haastatteluaineiston käsittelyä haastattelujen jälkeen. Yleensä haastattelut puretaan ja kirjoitetaan tekstin muotoon. Tästä aineiston käsittelyvaiheesta käytetään nimitystä litterointi. Litterointitapoja on monia ja sopivan litterointitarkkuuden määrittelee yleensä tutkimusongelma ja metodinen lähestymistapa. Jos tutkimus kohdistuu esimerkiksi haastateltavien väliseen vuorovaikutukseen tai suhteisiin, on tärkeää litteroida puhe mahdollisimman tarkasti huomioiden tauot ja katkokset puheessa sekä äänensävy ja puhetapa. Joissakin tilanteissa merkitystä on myös ei-sanallisella viestinnällä, jolloin litteraatioon on kirjattava myös esimerkiksi nauru, itku, katseet ja asennot. Jos taas tutkimuksen aiheena on jokin tietty asiasisältö, ei kovin tarkka litterointi ole tarpeen. (Ruusu vuori 2010, 424-426.) Litterointi voidaan tehdä koko kerätystä aineistosta eli purkaa koko haastatteluaineisto tekstiksi, tai litterointi voidaan tehdä valikoiden purkamalla vain osa haastatteluista esimerkiksi teemoittain (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222).

Päädyin tutkimuksessani litteroimaan koko haastatteluaineiston. Sain vinkkejä litteroinnin tekemiseen tutkielmani ohjaajalta ja tämä helpotti litterointityötä. Litteroin haastattelut sana sanalta, mutta en merkinnyt taukoja, ilmeitä tai eleitä. Tutkimusongelmani lähtökohdan kannalta merkitystä oli vain puhutulla puheella ja sitä kautta tuotetulla tiedolla, mutta ei haastateltavien henkilökohtaisilla suhteilla.

Tutkimuksessani on haastatteluaineistoa yhteensä 357 minuuttia eli 5 tuntia 57 minuuttia. Tämä vastaa hyvin sitä, mitä ennakkoon odotinkin. Jokainen haastattelu kesti keskimäärin noin tunnin. Lyhyin haastattelu oli kestoltaan 48 minuuttia ja pisin 75 minuuttia.

Aloitin litteroinnin vasta, kun olin saanut kaikki haastattelut tehtyä. Olin nauhoittanut haastattelut mikrofonin ja Audacity-ohjelman avulla tietokoneelleni, mistä ne myös kuuntelin kuulokkeiden ja nauhoituksissa käyttämäni ohjelman avulla. Litteroin kaikki haastattelut siinä järjestyksessä kuin olin ne tehnyt. Se tuntui loogiselta ja samalla saatoinkin tarkkailla omaa kehittymistäni haastattelijan roolissa.

Olin kuullut tarinoita siitä, kuinka työlästä haastatteluiden litterointi on, mutta en uskonut asiaa, ennen kuin itse aloitin litterointityön. Ensimmäinen litteroimani haastattelu oli niin sanottu testihaastattelu. Haastattelu sujui kuitenkin niin hyvin, että päätin sisällyttää sen varsinaiseen aineistooni. Litterointi eteni hyvin hitaasti, koska minulta puuttui selkeä litterointiin liittyvä rutiini. Lisäksi ensimmäisen haastatteluparin toinen haastateltava puhui epäselvästi ja jouduin kelaamaan

äänitettä useita kertoja edestakaisin. Huomasin myös, että itselleni asettamat ajalliset tavoitteet eivät täyttyneet. Olin varautunut siihen, että noin yhden tunnin haastattelun litteroimiseen kuluisi aikaa noin kahdeksan tuntia eli vähintään yhden työpäivän verran. Ajattelin ennen litteroinnin aloittamista kykeneväni purkamaan yhden haastattelun päivässä. Havaitsin kuitenkin pian, etten pysty keskittymään kovin pitkiä aikoja haastattelunauhan kuunteluun. Jouduin pitämään taukoja melko usein ja realistinen litterointiaika päivässä oli maksimissaan noin neljä tuntia. Tämän jälkeen tekstin kuuntelemiseen keskittyminen oli vaikeaa. Niinpä päädyin rytmittämään päivät niin, että litteroin tekstiä osan päivästä ja osan päivästä luin kirjallisuutta. Tämä osoittautui toimivaksi systeemiksi ajankäytön suhteen.

Aluksi litteroin haastatteluja yliopiston kirjastossa, mutta ennako-oletuksesta huolimatta en pystynyt keskittymään siellä parhaalla mahdollisella tavalla. Suurimman osan haastatteluista purin kotona ja osan kesämökillä. Sain viimeisen haastattelun litteroitua noin kaksi kuukautta sen tekemisen jälkeen. Tämä oli mielestäni kohtuullinen aika, koska en voinut keskittyä opintoihini kokopäiväisesti töihin paluustani johtuen. Myös haastattelujen sisällöt olivat vielä hyvin muistissa kahden kuukauden jälkeen ja nauhoitetun puheen seuraaminen oli sen vuoksi sujuvampaa kuin tilanteessa, jolloin varsinaisen haastattelun ja litteroinnin välissä olisi kulunut pidempi aika.

Varsinaista litteroitua tekstiä en lukenut litterointityön kanssa samanaikaisesti. Tuntui, että halusin keskittyä yhteen asiaan kerrallaan ja saada litteroinnit kokonaan valmiiksi ennen tarkempaa tutustumista niihin. Lisäsin jokaiseen litteroituun haastattelutekstiarkkiin haastateltavien nimet ja sivunumerot isolla fontilla ja niputin jokaisen parihaastattelun omaksi kokonaisuudeksi. Lisäksi merkitsin arkin ensimmäiselle sivulle haastattelupäivän ja kokonaiskeston. Nämä asiat helpottivat tekstin hahmottamista ja lukemista. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 107 sivua. Kestoajaltaan pisin haastattelu 75 minuuttia oli litteroituna 29 sivua ja lyhin haastattelu 48 minuuttia 12 sivua litteroitua tekstiä. Vertaamalla näiden kahden haastattelun kestoajoja ja litteroidun tekstin määrää, voidaan todeta, että haastattelun tiiviys eli taukojen määrä vaikuttaa ratkaisevasti tuotetun puheen määrään ja näin ollen myös litteroidun tekstin määrään.

Litteroidun tekstin lukeminen oli mielenkiintoista. Päädyin lukemaan ja käsittelemään tekstiä teemoittain eli luin yhden teemakokonaisuuden jokaisesta haastattelusta ja tein tämän jälkeen merkintöjä ja huomioita paperille. Merkitsin myös litterointipapereille havaintojani haastattelujen sisällöistä. Oli yllättävää, kuinka monta kertaa huomasin tehneeni haastattelijana jonkinlaisia virheitä. Esitin esimerkiksi liian monta kysymystä putkeen haastateltaville, jolloin he jättivät vastaamatta osaan kysymyksistä kokonaan tai heidän oli vaikeata aloittaa vastaamista juuri tiettyyn

kysymykseen. Haastateltavien puheliaisuus vaikutti haastattelutilanteissa niin, että tiettyihin teemoihin ei ehditty paneutua niin syvällisesti kuin olisin halunnut. Olin sopinut haastateltavien kanssa, että haastattelut kestävät alkuvalmisteluineen 1-1,5 tuntia ja jos en olisi edennyt kysymyksissä ja teemoissa eteenpäin, olisivat haastatteluajat todennäköisesti tuplaantuneet.

Teemojen aiheiden valinta suhteessa tutkimuskysymyksiin oli mielestäni melko hyvin onnistunut. Kaikki teemat tulivat käsiteltyä kaikkien haastattelujen yhteydessä. Toiset haastatteluparit keskittyivät puhumaan eri teemoista pidempään ja yksityiskohtaisemmin kuin toiset parit. Kuuden teeman sijasta olisin voinut keskittyä käsittelemään vain neljää tai viittä teemaa. Kuuden teeman käsittely haastatteluissa aiheutti sen, että joissakin haastatteluissa tiettyjen teemojen käsittely jäi pintapuoliseksi. Haastattelut olisivat voineet muodostua syvällisemmiksi, jos aikaa yhden teeman käsittelyyn olisi ollut enemmän. Muutamissa haastattelutilanteissa jouduin etenemään teemoissa ja kysymyksissä eteenpäin, etteivät haastatteluajat olisi venyneet liian pitkiksi. Kiinnitin huomiota siihen, että kaikki haastateltavat kokivat tutkimukseni aiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi ja kaikilla oli teemoihin liittyen paljon sanottavaa.

6.6 Tutkimusaineiston analyysi

Itse tutkimusaineiston analyysi oli haastava tehtävä. Tutkimusaineistosta tärkeimpien tulosten esille nostaminen osoittautui haastavaksi ja toisaalta taas myös poikkeavien näkemysten löytäminen oli monimutkaista. Pystyäkseen poimimaan aineistosta tutkimusongelman kannalta keskeisiä aiheita, vaati se litteroidun tekstin lukemista useita kertoja. Päädyin nostamaan aineistosta esille mielenkiintoisia sitaatteja teemoittain ja vertaamaan niitä keskenään. Sitaatteja eli tekstikatkelmia voidaan Savolaisen (1991) mukaan käyttää neljällä eri tavalla. Ensinnäkin tekstikatkelma voi auttaa perustelevaan tutkijan tekemää tulkintaa aineistosta. Toiseksi sitaattia voidaan käyttää esimerkinomaisesti kuvaamaan aineistoa. Kolmas tapa on käyttää lainauksia elävöittämään tekstiä ja neljänneksi tekstistä voidaan pelkistää tiivistettyjä kertomuksia. (Savolainen 1991; ref. Eskola & Suoranta 1998, 176.)

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan teemoittelu on hyvä analysointitapa silloin, kun tutkimuskysymyksenä on jokin käytännön läheisen ongelman ratkaiseminen. Teemoittelun avulla aineistosta saadaan esille valikoima erilaisia vastauksia tutkijan esittämiin kysymyksiin. Ongelmana laadullisen aineiston käsittelyssä on se, että aineistoa voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta.

Tutkija ei voi tietää, mikä osa aineistosta on tärkeää ja mikä vähemmän tärkeää. Joskus jopa pelkästään haastattelun kuvailu voi riittää tutkimusongelmien vastaukseksi ja haastattelurunkoa voi käyttää sellaisenaan analyysin jäsenyyksensä. (Eskola & Suoranta 1998, 179-180.)

Litteraatiota tulkitessaan ja analysoidessaan tutkija tekee valintoja sen suhteen, mikä hänen mielestään on relevanttia suhteessa tutkimusongelmaan. Aineiston analyysissä tutkija muokkaa aineistoa aina tavalla tai toisella. Hyvän tieteellisen tavan mukaisesti on syytä pyrkiä tulkintojen mahdollisimman hyvään läpinäkyvyyteen. (Ruusuvaori 2010, 428.)

Eskola (2010) antaa esimerkin aloittelevalle tutkijalle siitä, miten teemahaastatteluaineiston analysoinnissa voi edetä. Ensimmäinen tehtävä teemahaastatteluaineiston analyysissä on Eskolan mukaan aineiston järjestäminen teemoittain. (Eskola 2010, 189-190.) Luin litteroitua tekstiä teemahaastattelurunkoa apuna käyttäen ja merkitsin tekstiin huomioita erottaen eri tema-alueet toisistaan erivärisillä merkinnöillä.

Kun aineisto on järjestelty teemoittain, kootaan tiettyyn teemaan liittyvät tekstit yhteen esimerkiksi erilliseksi tekstiedostoksi. Teemoittamisen jälkeen alkaa varsinainen analyysi eli tutkija lukee ja perehtyy aineistoonsa riittävän monta kertaa ja esittää siitä tulkintansa. Mielenkiintoiset haastattelukohtat on Eskolan (2010) mukaan hyvä merkitä tekstiin erikseen, jotta niihin on helppo palata myöhemmin. Aineistoa läpikäydessä siihen on hyvä liittää pohdintoja, teoreettisia kytkeitä ja viittauksia. Analyysin tehtävänä on tiivistää aineisto ja jäsentää ja järjestää se niin, että mitään olennaista ei jää pois, vaan aineiston informatiivinen arvo kasvaa. Tutkijan on poimittava aineistostaan mielenkiintoiset kohdat ja pohdittava tutkimuksen lähtökohdista katsottuna, minkälaisia asioita nämä voisivat olla. Tämän vaiheen jälkeen tutkija kirjoittaa omin sanoin tulkinnat siitä, mitä seikkoja tutkimuksesta käy ilmi. Viimeisenä tehtävänä analyysissä on yhdistää omat tulkinnat teorioihin ja aikaisempiin tutkimuksiin. (Eskola 2010, 187-199.) Päädyin käyttämään Eskolan esimerkkiä oman aineistoni analyysissä, koska menetelmä tuntui tutkimusongelman ja aineiston käsittelyn kannalta loogiselta.

Tutkimusongelman ja -aiheen tiukempi rajaaminen olisi ollut järkevää. Teoriaosuus uhkasi paisua liian laajaksi ja intoa varsinaisen tutkimusanalyysin tekemiselle ei tahtonut enää löytyä. Itse koko tutkimusprosessin eteneminen oli kohdallani hidasta osittain siitä syystä, että kokopäivätyön takia en pystynyt keskittymään tutkielman tekoon siinä määrin kuin olisin halunnut ja pitkä tauko opiskelussa vaati syvällisempää paneutumista itse tutkimuskäytäntöihin ja kirjoittamiseen.

6.7 Tutkimuseettiset kysymykset

Sosiaalityöhön liittyvässä tutkimuksessa nousevat esille väistämättä tutkimuseettiset kysymykset. Sosiaalityön tutkimuksessa tutkimuskohteina ovat usein heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat ihmiset tai heihin liittyvät työmenetelmät. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan ihmistieteisiin luettavassa tutkimuksessa eettiset periaatteet on huomioitava seuraavasti: 1) Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikkien tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tulee olla mukana tutkimuksessa vapaaehtoisesti. Tutkittava voi antaa suostumuksensa joko suullisesti tai kirjallisesti. Lisäksi tutkimukseen osallistuvilla on oltava riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä siitä, mihin tutkimusaineistoa tullaan käyttämään. 2) Vahingoittamisen välttäminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa mukana olevia osallistujia on kohdeltava kunnioittavasti eikä kirjoittamistyylillä saa olla loukkaava tai arvosteleva. 3) Yksityisyyden ja tietosuojan huomioiminen. Tällä taataan se, että tutkimusaiheen vaatiessa tutkijan on huolehdittava siitä, että tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys ei paljastu ja että tutkimusaineisto säilytetään turvallisessa paikassa ja hävitetään tarvittaessa tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Myös Tuomi & Sarajärvi korostavat tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden suojaa. (Ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009; Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Tämän tutkimuksen aihe on luonteeltaan yhteiskunnallinen eikä kohdistu heikko-osaisiin vaan nuorisotyöntekijöiden ammatillisen roolin tutkimiseen. Näin ollen tutkimuskysymykset ovat yleisluontoisia, eivätkä kenenkään henkilön yksityisasioihin liittyviä. Tutkimukseen kutsuttavat haastateltavat valitsin yhdessä entisen lähiesimieheni kanssa ja painotimme valinnoissa sitä seikkaa, että haastateltavalla olisi ammatillista näkemystä ja konkreettista tietoa tutkimusaiheesta. Haastateltavia valitessani mietin, miten se, että tunnen kaikki haastateltavat, tulisi vaikuttamaan tutkimukseen ja haastattelutilanteisiin. Otin ensimmäisen kerran yhteyttä haastateltaviin muutamaa kuukautta ennen haastatteluja lähettämällä heille henkilökohtaisen viestin sähköpostitse. Viestissäni kerroin tutkimuksen taustasta ja tavoitteista. Lähes kaikki vastasivat sähköpostitse suostuvansa haastatteluun. Niille henkilöille, joilta en saanut vastausviestiä, soitin myöhemmin ja sain suostumuksen haastatteluun puhelimitse. Seuraava yhteydenotto haastateltaviin tapahtui muutamaa viikkoa ennen haastatteluja, jolloin lähetin heille uuden sähköpostiviestin koskien haastatteluaikoja. Esitin kymmenen vaihtoehtoista päivää, joista haastateltavat saivat valita 2-3 heille parhaiten sopivaa. Haastatteluaikojen sopiminen kävi yllättävän helposti ja vaikutti siltä, että haastateltavat olivat itsekin hyvin kiinnostuneita aiheesta. Näin ollen tutkimuksessani toteutuu se, että

haastateltavat osallistuivat haastatteluihin vapaaehtoisesti ja he olivat antaneet suostumuksensa osallistumiseen etukäteen joko suullisesti tai kirjallisesti. Haastattelutilanteissa en havainnut vaikutusta sillä, että haastateltavat olivat minulle tuttuja työni kautta. Päinvastoin saattoi olla niin, että haastatteluun osallistuneet uskaltautuivat kertomaan asioita ja esittämään kritiikkiä avoimemmin kuin täysin tuntemattomalle henkilölle.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmat kohdistuvat yleisesti nuorisotyöntekijöihin sekä sen peruskoulussa tehtävään moniammatilliseen kasvatustyöhön. Tutkimustilanteissa koin, että ketään haastatteluun osallistunutta ei loukattu eikä kukaan tuntenut oloansa epämiellyttäväksi. Tutkimustulokset yritän esittää neutraalisti ja pyrin olemaan arvostelematta ketään, mutta tuomaan kuitenkin julki esitettyä kritiikkiä.

Tutkimukseen osallistuneiden yksityisyyden suojasta keskusteltiin kaikkien haastateltavien kanssa heti haastattelujen alussa. Yleinen sopimus oli, että haastateltavien henkilöllisyys ei tule julki tutkimuksessa. Myöskään tutkimuskohteena olevan paikkakunnan nimeä ei mainita. Näiden edellä mainittujen seikkojen perusteella Tutkimuseettisen toimikunnan esittämät kolme tutkimuseettistä pääkohtaa on huomioitu tässä tutkimuksessa hyvin.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 129) näkevät tutkimusaiheen valinnan tärkeänä eettisenä kysymyksenä. Mietin aihetta valitessani, pystynkö irrottautumaan nuorisotyöntekijän roolista ja siirtymään tutkijan rooliin niin, että ammatillinen taustani ei vaikuta tutkimustuloksiin. Työpaikkani ja työtehtävieni vaihtuminen tutkimusprosessin aikana vaikutti siihen, että koin saaneeni tutkimusaiheeseeni jonkinlaista etäisyyttä ja pystyin erottamaan nuorisotyöntekijäminän ja tutkijaminän melko hyvin. Aineiston analyysin osalta eettinen pohdintani kohdistuu siihen, miten pitkä työura nuorisotyöntekijänä sekä haastateltavien tunteminen aikaisemman työni kautta vaikutti tulkintaani tuloksista. Tutkimusaineiston analyysissä aikaisemmat havainnot, tiedot ja teoriat tutkittavasta ilmiöstä eivät saisi vaikuttaa analyysin toteuttamiseen eivätkä lopputulokseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Vaikka pyrin ottamaan etäisyyttä tutkimusongelmaan ja tutkimusaiheeseen, en voi väittää, etteivätkö oma työkokemukseni ja taustani vaikuttaisi analyysiin. Laadullisessa tutkimuksessa onkin tärkeää myöntää, että tutkija on keskeinen tutkimusväline ja tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse (Eskola & Suoranta 1998, 211). Luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan ja avaamaan tutkimusprosessia mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi arvioida tulosten luotettavuutta sekä mahdollista omaa vaikutustani tutkimustuloksiin.

Tutkimuksessa on käytetty kansainvälistä lähdekirjallisuutta vain vähän, koska nuorisotyö on yhteiskuntasidonnaista ja määrittynyt kussakin maassa omien perinteiden ja käytäntöjen pohjalta.

Suomi on harvoja maita, missä nuorisotyötä tehdään ammatillisesti ja missä nuorisotyöntekijäksi voi kouluttautua. Monessa maassa nuorisotyötä tekevät vapaaehtoiset eikä työstä makseta palkkaa. Näin ollen muiden maiden nuorisotyöhön liittyvien käytänteiden vertaaminen suomalaisiin käytänteisiin on hankalaa eikä tieteellistä kirjallisuutta ole kovin paljon saatavilla.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimusaineiston analyysissä olen käyttänyt teemoittelua. Teemoittelun apuna oli teemahaastattelurunko. Teemoittelemalla aineiston sain nostettua esiin tutkimusongelmaa valaisevia seikkoja ja pystyin etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimustuloksissa en vertaile nuorisotyöntekijöiden ja koulun henkilökunnan vastauksia ja näkemyksiä keskenään, koska vastausten vertailu ei ollut tutkimuksen lähtökohtana eikä se olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin. Aineiston analyysissä olen käyttänyt paljon suoria haastattelusitaatteja, koska niiden pohjalta lukija voi tehdä myös omia johtopäätöksiä ja tulkita analyysiä. Sitaattien perään olen merkinnyt, onko kyseessä nuorisotyöntekijän vai koulun henkilökuntaan kuuluvan henkilön vastaus.

7.1 Yhteistyön käynnistyminen

Tutkimustani koskevassa kaupungissa on tehty niin sanottua poikkihallinnollista eli monialaista yhteistyötä lasten ja nuorten parissa työskentelevien viranomaisten kesken jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan. Poikkihallinnollinen yhteistyö on ollut sisällöltään ja tavoitteiltaan samantyyppistä kuin nykyisen nuorisolain määrittelemä monialainen yhteistyö.

Suurin osa haastatelluista ei osannut sanoa, mistä peruskoulujen ja nuorisotoimen yhteistyö oli alun perin lähtenyt liikkeelle tai minkälaiseen tarpeeseen yhteistyö oli syntynyt.

”Joo, mä en oikein tiedä, et mistä tää on alun perin lähtenyt... mihin tarpeeseen tää yhteistyö on alun perin pistetty pystyyn, niin sitä en tiedä.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Useampi haastateltava päätteli yhteistyön käynnistyneen siitä syystä, että lasten ja nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset olivat toivoneet mahdollisuutta puuttua lasten ja nuorten ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä taas oli edellyttänyt kokonaiskuvan saamista lasten ja nuorten elämäntilanteesta ja nuorisotyöntekijät oli koettu ammattikunnaksi, joka tietää, mitä lapsille ja nuorille kuuluu koulun ulkopuolella.

”Hmmm... Kai se on se näkökulman laajentuminen... varmaan puolin ja toisin auttaa, et koulu saa tietoo nuorten yleensä, tai ihan yksittäisenkin nuoren, vapaa-ajankäytöstä tai siis vapaa-ajan elämästä ja sitten taas

toisin päin varmaan voisin kuvitella, et nuorisotyöntekijää auttaa se, et se tietää, miten koulussa menee.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Tiedon välittäminen puolin ja toisin liittyen lasten ja nuorten asioihin nähtiin yhtenä lähtökohtana koulujen ja nuorisotyöntekijöiden välisen yhteistyön alkamiselle. Sekä koulujen henkilökunta että nuorisotyöntekijät näkivät tärkeäksi lasten ja nuorten kasvun kokonaisvaltaisen tukemisen ja tämä oli mahdollista ainoastaan moniammatillista yhteistyötä tiivistämällä.

Pitkään nuorisotyötä tehnyt haastateltava kertoi, että poikkihallinnollinen yhteistyö sai alkunsa eri alojen ammattilaisten esiintuomasta huolesta. Huolta aiheutti se, miten oman kunnan lapset ja nuoret voivat ja minkälaisia toimia viranomaiset voisivat yhteisesti toteuttaa lasten ja nuorten aseman parantamiseksi. Yhteistyötä eri hallintokuntien välillä lähdettiin tiivistämään 1980-luvun loppupuolella perustamalla eri alojen toimijoista koostuva yhteistyöryhmä, jonka koolle kutsumisesta vastasi kunnan nuorisotyöntekijä. Ryhmään kutsuttiin nuorisotyöntekijöiden lisäksi edustajat sosiaali- ja terveystoimesta, peruskouluilta, poliisista sekä seurakunnasta. Kyseinen ryhmä perustettiin eräänlaiseksi yhteistyöfoorumiksi, jonka yhtenä tärkeimpänä tavoitteena oli koordinoida lasten ja nuorten parissa tehtävää ennaltaehkäisevää päihdekasvatustyötä. Eräässä ryhmän kokouksessa erään koulun rehtori lausui toiveensa, että jokaiseen kyseisen kaupungin kouluun pitäisi perustaa moniammatillinen yhteistyöryhmä ja ryhmän yhdeksi jäseneksi tulisi ottaa nuorisotyöntekijä. Ryhmien tarvetta rehtori perusteli sillä, että opettajat olivat huolissaan syrjäytymisvaarassa olevien lasten kasvavasta määrästä ja siitä, että koulujen henkilökunta ei pärjännyt kasvatustehtävässään enää yksin. Kuraattoripalvelut kouluilla olivat hyvin rajalliset, vain yhdellä yläkoululla, silloisella yläasteella, työskenteli tuohon aikaan kuraattori. Alakouluilla kuraattoripalveluita ei ollut lainkaan. Rehtorin tavoitteena olikin saada koulun yhteistyöryhmän kautta apua ja tukea koulujen tekemään kasvatustyöhön sekä sitä kautta lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn.

Edellä mainitun rehtorin lausuman toiveen johdosta kaupungin nuorisotyöntekijät, joita oli tuohon aikaan vain kaksi, alkoivat selvittää, minkälaiselle moniammatilliselle työlle kouluilla olisi tarvetta ja minkä tyyppisissä tilanteissa nuorisotyöntekijä voisi toimia opettajien apuna koulun arjessa. Yhteistyön tarpeen kartoitusvaiheessa keskityttiin pelkästään alakouluihin eli silloisiin ala-asteisiin. Selvityksen perusteella päädyttiin perustamaan erityistä tukea tarvitseville lapsille toiminnalliset tukiryhmät kahdelle eri alakoululle. Ryhmän toiminnasta vastasivat kyseisten koulujen kaksi opettajaa ja heidän lisäksi kunnan ja seurakunnan nuorisotyöntekijät. Lapsien valinta ryhmään tapahtui nuorisotyön ja koulun kanssa yhteistyössä. Myöhemmin samanlaisia ryhmiä perustettiin myös muutamalle muulle alakoululle. Lisäksi samoihin aikoihin yhdellä alakoululla toteutettiin

nuorisotoimen toimesta ympäristöön liittyvä projekti. Näistä muutamasta hyvin onnistuneesta yhteistyökokeilusta alkoi nuorisotyön ja koulun tiivis yhteistyö.

Myös sosiaalitoimen edustajat toivat yhteistyöryhmässä jo varhaisessa vaiheessa esiin huolen, joka liittyi tietyn alueen ala-asteikäisiin lapsiin ja heidän perhetilanteeseensa. Tästä keskustelusta lähti viriämään idea nuorisotoimen, sosiaalitoimen ja seurakunnan välisestä moniammattillisesta ja sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä. Nuorisotoimen ja seurakunnan nuorisotyöntekijät kokosivat sosiaalityöntekijöiden avustuksella niin sanotun sos.lapsiryhmän niistä ala-asteikäisistä lapsista, joiden katsottiin hyötyvän ryhmämuotoisesta ennaltaehkäisevästä työstä. Ryhmä koottiin ensin yhden koulun oppilaista, mutta myöhemmin tarvetta tuli perustaa samantyyppisiä ryhmiä myös muille kouluille.

Sos.lapsiryhmät kokoontuivat muutaman viikon välein ja toiminnan tavoitteena oli tarjota lapsille heidän kasvua ja kehitystään tukevaa toimintaa turvallisten ja luotettavien aikuisten toimesta. Ryhmän kokoontumisissa oli mukana yleensä kunnan nuoriso-ohjaaja ja hänen työparinaan seurakunnan nuorisotyöntekijä. Työmuodon voitiin katsoa kuuluvaksi sosiaalitoimen avutyöhön sekä olevan yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Sos. lapsiryhmien toimintaa koordinoi ja rahoitti sosiaalitoimi, mutta käytännön toteutuksesta vastasivat kaupungin ja seurakunnan nuorisotyöntekijät. Joissakin ryhmissä oli mukana myös koulun työntekijä kuten esimerkiksi koulunkäyntiavustaja tai erityisopettaja. Ryhmät saattoivat toimia useamman vuoden ajan ja toimintansa aikana nuorisotyöntekijöiden ja lasten välille syntyi luottamuksellinen suhde, joka saattoi jatkua nuoren aikuistumisen kynnykselle asti ryhmätoiminnan päättymisen jälkeen. On erittäin todennäköistä, että sos.lapsiryhmien avulla pystyttiin tukemaan ja auttamaan monia lapsia ja nuoria sekä estämään heidän syrjäytymisensä. Ryhmien toiminnasta saatiin niin kannustavia tuloksia, että pienryhmätoiminta vakiintui osaksi nuorisotoimen, sosiaalitoimen, koulujen ja seurakunnan yhteistyötä. Ryhmien onnistumisen taustalla vaikuttivat uudenlaisesta työmuodosta innostuneet päättävät viranhaltijat sekä koulujen rehtorit. Ilman johdon tukea työtä olisi ollut mahdoton tehdä.

Monialaisen yhteistyöryhmän muodostaminen ja sos.lapsiryhmien käynnistäminen loivat hyvät edellytykset organisaatorajat ylittävälle moniammattilliselle yhteistyölle tutkimukseeni kohdistuvassa kunnassa. Tärkeä lenkki yhteistyössä olivat aktiiviset nuorisotyöntekijät, jotka eivät pelänneet tarttua uusiin haasteisiin. Myös muiden hallintokuntien ja viranomaisten avoin ja ennakkoluuloton suhtautuminen edesauttoi merkittävästi nuorisotoimen ja muiden hallinnonalojen yhteistyön käynnistymistä.

Perustamisensa jälkeen poikkihallinnollinen yhteistyöryhmä kokoontui noin kerran puolessa vuodessa. Ryhmän yhtenä tärkeänä tehtävänä oli välittää tietoa lasten ja nuorten tilanteesta eri hallintokuntien kesken. Ryhmässä ei käsitelty yksittäisten lasten tai nuorten asioita. Lisäksi ryhmässä pohdittiin monialaisena yhteistyönä järjestettäviä ennaltaehkäisevän työn toimenpiteitä lasten ja nuorten parissa. Ryhmän toimesta kunnassa järjestettiin vuosien ajan nuorille suunnattua päihteetöntä bändi- ja discoiltaa, jonka yhtenä sisältönä olivat tapahtumittain vaihtuvat erilaiset kasvatusteemat. Tapahtuma oli nuorten keskuudessa erittäin suosittu. Myös järjestelyihin osallistuneet lasten ja nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset kokivat sen mielekkäänä tapana tutustua paikkakunnan nuoriin erilaisessa ympäristössä kuin normaalisti.

Eräs tärkeä rakenteellinen edistysaskel nuorisotyön ja koulujen väliselle yhteistyölle otettiin, kun nuorisotyön kannalta tärkeimpien tilojen eli kaupungin nuorisotilojen sijoittaminen mietittiin uudella ja edistyksellisellä tavalla. Tulevien koulurakennusten suunnittelussa oli alusta alkaen mukana myös nuorisotoimen edustaja ja suunnittelussa otettiin huomioon nuorisotilojen rakentaminen koulujen yhteyteen. Nuorisotilojen sijoittaminen koulurakennusten yhteyteen tarjosi entistä paremmat edellytykset koulun ja nuorisotoimen väliselle yhteistyölle sekä lapsille ja nuorille mahdollisuuden turvalliseen ja ohjattuun vapaa-ajanviettoon koulupäivän jälkeen.

Ratkaisevassa asemassa koulun ja nuorisotyön yhteistyön aloittamisessa olivat myös koulujen rehtorit. Ensimmäiset yhteistyöprojektit toteutettiin koululla, joiden rehtorit olivat avoimia uudenlaisten työskentelytapojen kokeilemiselle, ja jotka suhtautuivat ennakkoluulottomasti hallintokuntarajat ylittävään yhteistyöhön.

7.2 Nuorisotyön asema kouluympäristössä

Tutkimukseeni liittyvässä kaupungissa otettiin ratkaiseva askel koulujen ja nuorisotyön välisen yhteistyön tiivistämiselle uusia koulurakennuksia suunniteltaessa. Kaupungin nuorisotoimintaa oli järjestetty omien tilojen puuttuessa esimerkiksi kouluilla ja järjestöiltä vuokratuissa tiloissa. 1980-luvun lopussa erään koulun peruskorjauksen ja laajennuksen yhteydessä ilmoille heitettiin ajatus nuorisotilan rakentamisesta koulurakennuksen yhteyteen. Idea sai kannatusta ja niinpä kaupungin ensimmäinen varsinaiseksi nuorisotilaksi tarkoitettu tila rakennettiin erään asuinalueen alakoulun yhteyteen erilliseen siipirakennukseen. Yli 20 vuotta sitten nuorisotilojen rakentaminen koulujen yhteyteen oli uudenlainen, jopa hieman radikaalikin, ajattelutapa eikä se saanut välttämättä

ehdotonta kannatusta kaikilta lasten ja nuorten parissa työskenteleviltä. Toimiminen samassa rakennuksessa ei myöskään tarkoittanut automaattisesti tiivistä yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen välillä vaan yhteistyön käynnistyminen on vaatinut aikaa, halua ja ennakkoluulojen kaatamista puolin ja toisin.

Yhteistyön tiivistämistä koulujen kanssa haittasi alussa nuorisotoimen pienet henkilöstöresurssit. Yhteistyötä tehtiin aluksi esimerkiksi teemapäivien yhteydessä, jolloin nuorisotyöntekijät osallistuivat järjestelyihin yhdessä koulun henkilökunnan kanssa. Myös koululaisten iltapäiväkerhotoiminta oli yksi tärkeä nuorisotoimen tarjoama palvelu alakoulun oppilaille.

Ensimmäisen nuorisotilan sijoittamisesta koulurakennuksen yhteyteen saatiin ennakkoluuluista huolimatta rohkaisevia kokemuksia. Uudentyyppisen rakentamisajattelun huomattiin edesauttavan koulun ja nuorisotoimen yhteistyötä ja myös alueella asuvien lasten vanhemmat olivat tyytyväisiä ratkaisuun. Samassa rakennuksessa toimimisen ydinajatuksena oli lapsen ja nuoren elämän kokonaisvaltainen huomioonottaminen. Nuorisotyöntekijöiden jalkautuminen osittain myös koulun arkeen nähtiin sekä koulun henkilökunnan että nuorisotyöntekijöiden puolelta erittäin tärkeänä asiana.

”...mehän ollaan tehty hirmu pitkään koulujen kanssa tota työtä. Niin kyllä varmaan se, että ei nuorisotyötä voi vaan tehdä jossain pelkällä tilalla (nuorisotilalla). Se on niikun mun mielipiteeni. Tai leirillä taikka jossain kerhossa tai että... me ollaan varmaan haluttu nähdä se nuori tai lapsi kuitenkin semmosena kokonaisvaltaisena... et se koulu kuulu... isona osana vapaa-aika... meidän tilat, meidän leirit...et ei sitä voi erottaa sieltä niikun tällä lailla... ja tokihan on sitte osa kouluista ajatellu tän asian samalla lailla omalta kantiltaan ja ottanu yhteyttä. Toki mekin ollaan otettu yhteyttä, et tähän on ollu tämmöstä puolin että toisin.” (Nuorisotyöntekijä.)

Lapsille ja nuorille nuorisotyöntekijän näkyminen kouluympäristössä on merkinnyt kynnyksen madaltumista ottaa kontaktia nuorisotyöntekijään ja osallistua nuorisotoimen järjestämään toimintaan. Yhtenä ydinajatuksena on ollut se, että lapsi ja nuori voi koulupäivän päättymisen jälkeen siirtyä vaivattomasti vapaa-ajanviettoon nuorisotilojen puolelle. Nuorisotoimen saadessa lisäresursseja henkilöstöpuolelle, toimintaa pystyttiin laajentamaan avoimeen nuorisotilatoimintaan, jossa pääpaino oli tarjota nuorille turvallinen tila vapaa-ajanviettoon.

Alakoulun yhteyteen rakennetusta nuorisotilasta ja sen toiminnasta saatujen hyvien kokemusten johdosta samanlaista rakennusajattelua jatkettiin uuden yläasteen eli yläkoulun suunnittelussa. Ensimmäinen yläasteen yhteyteen rakennettu nuorisotila rakennettiin kyseiseen kaupunkiin 1990-luvun puolivälissä. Jo alusta asti oli tavoitteena nuorisotoimen ja koulun tiivis yhteistyö. Sijainti

fyysisesti samassa rakennuksessa helpotti yhteistyön käynnistymistä. Koska kyseessä oli ensimmäinen nuorisotila, joka sijaitsi yläkoulun yhteydessä, piti yhteistyölle luoda käytänteet vastaamaan yläkoulun tarpeita. Tämä asettikin työlle omat haasteensa. Aikaisemmin nuorisotyön ja koulun yhteistyö oli painottunut alakouluihin.

Uuden nuorisotilan toiminta-ajatuksena oli tarjota toimintaa sekä ala- että yläkouluikäisille lapsille ja nuorille. Tässä nähtiin tilaus nuorisotyön mukaan tulolle niin sanotussa nivelvaiheessa eli siirtymisessä alakoulusta yläkouluun. Nuorisotyöntekijät osallistuivat opettajien ja koulun muun henkilökunnan rinnalla kuudesluokkalaisille tarkoitettuihin tutustumispäiviin. Tutustumispäivien yhteydessä tuleville yläkoululaisille esiteltiin myös nuorisotila ja sen tarjoamat vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet. Tämä oli tärkeä keino nivoa nuorisotoimen toiminta osaksi koulun toimintaa. Tutustumispäiviin osallistumisen lisäksi kunnan ja seurakunnan nuorisotyöntekijät aloittivat alakoulukierrokset eli he kiersivät keväisin kaikki kaupungin kuudennen luokat ja kertoivat yläkouluun siirtymiseen liittyvistä asioista. Monet kuudesluokkalaiset olivat käyneet alakoulun pienessä ja turvallisessa koulussa ja siirtyminen isoon kouluun jännitti monia. Nuorisotyöntekijöiden tekemien koulukierrosten tavoitteena oli esimerkiksi ennaltaehkäistä koulukiusaamista, lieventää yläkouluun siirtymiseen liittyvää jännitystä ja kertoa kunnan sekä seurakunnan tarjoamista vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksista. Myös kasvojen tunnetuksi tekeminen nähtiin tärkeänä seikkana. Opettajat kokivat kuudesluokkalaisille tarkoitetut koulukierrokset tärkeinä, koska nuorisotyöntekijät osasivat kertoa yläkouluun siirtymisestä eri näkökulmasta kuin opettajat ja myös oppilaiden esittämät kysymykset nuorisotyöntekijöille olivat erilaisia kuin opettajille esitetyt. Opettajat pitivät tärkeänä myös sitä, että tulevilla yläkoululaisilla oli opettajien lisäksi muita ennakolta tuttuja aikuisia kouluissa, joiden puoleen nuori voi tarpeen tullen ottaa yhteyttä.

”Silloin, ku mä tulin tänne (paikkakunnalle) töihin, niin koulun ja nuorisotyön välinen yhteistyö oli ihan selkee juttu ja sitä on jatkettu ja tehostettu. Mut ehkä meillä pohja on siinä, et meillä on nuorisotilat ehkä säästösyistä rakennettu silloin, kun koulutkin on rakennettu... niin koulurakennusten yhteyteen. Ja se, että erilaisia toimijoita on samassa rakennuksessa samojen nuorten parissa, niin sehän on automaattisesti selviö, että jotain yhteistyötä siitä tulee. Ja se on ollut hyvin hedelmällistä kyllä.” (Nuorisotyöntekijä.)

Nuorisotyöntekijöiden jalkautuminen koulun puolelle yläkoululla tapahtui luontevasti esimerkiksi postinhaun yhteydessä, koska nuorisotilalla työskentelevien nuorisotyöntekijöiden posti ja tilalle tilatut lehdet tulivat koululla olevaan postilokeroon. Lisäksi nuorisotyöntekijä sai oman avaimen koululle, joka mahdollisti vapaamman liikkumisen koulun tiloissa ja tutustumisen opettajiin. Myös

uuden koulurakennuksen valmistumisen yhteydessä pari vuotta sitten, oli nuorisotyöntekijä nähty automaattisesti osaksi koulun henkilökuntaa ja hänelle oli varattu oma postilokerikko opettajien lokerikkojen joukosta.

”Nyt ku aloitti tuolla uudella koululla, niin ihan oudotkin ihmiset, joita ei tunnista, niin tervehtii opettajanhuoneessa ja sitten on jo postilokero siellä opettajien lokeron keskellä ja avaimet, niin se tuntuu jotenkin aika luonnolliselta.” (Nuorisotyöntekijä.)

Nämä hyvin vähäpätöisiltä tuntuvat seikat voivat madaltaa kynnystä ja helpottaa nuorisotyön ja koulun välistä yhteistyötä.

Haastatellut näkivät koulun ja nuorisotyön yhteistyön tiivistyneen viime vuosina. Tiivistymistä on edesauttanut niin uusien nuorisotilojen rakentaminen koulujen yhteyteen kuin lisääntyneet resurssit sekä nuorisotoimen että koulujen organisaatioissa. Sekä koulun että nuorisotoimen työntekijät kokivat, että olennainen tekijä monialaisen yhteistyön lisääntymiselle kumpuaa yhteiskunnallisesta tarpeesta. Tähän tarpeeseen ovat vaikuttaneet tietyt tapahtumat, kuten esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat vuosina 2007 ja 2008 sekä Tampereella tapahtunut nuoren miehen tekemä koulutyön surmaaminen. Näiden tapahtumien jälkeen nuorisotyöntekijät huomasivat levottomuutta ja huolestumista nuorten keskuudessa.

”Nuoret oli itse hirveen huolestuneita ja ne antoi niikun sen tavallaan tuta meille, että ku ei tähän puututa... et mites täs nyt, ku ei kukaan tee mitään.” (Nuorisotyöntekijä.)

Edellä mainittujen tapahtumien johdosta yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen välillä lisättiin ja tiivistettiin entisestään.

Nuorisotyön asema kouluympäristössä koettiin kaikkien haastateltavien puolesta tärkeänä, mutta tietynlainen ero haluttiin kuitenkin säilyttää.

”Mun mielestä on hyvä, että nuorisotyöntekijä näkyy siellä koululla aina silloin tällöin, että ne nuoret tietää, että toi on heitä varten, mutta ei sitten taas liikaa, koska mä en ainakaan haluais, että ne nuoret ajattelis, et se nuorisotyöntekijä on sellanen virallinen instanssi, koska koulu vähän enemmän kuitenkin on. Et mä en halua, et me näytään liikaa yhdessä just siks, et niillä lapsilla ja nuorilla olis se kynnys matalampi mennä... ettei ne ajattelis, et tää on nyt jotain virallista toimintaa.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Kaikissa kouluissa ei nuorisotyön ja koulun väliselle yhteistyölle ole koettu tarvetta. Esteenä yhteistyön alkamiselle ovat voineet olla esimerkiksi ennakkoluulot toista ammattiryhmää kohtaan tai henkilökemioiden toimimattomuus.

Sekä nuorisotyöntekijät että koulun henkilökunta pitivät koulun kasvatusröoliä tärkeänä, mutta näkivät päävastuun kasvatuksesta kuuluvan silti kodeille ja vanhemmille. Koulun kasvatustehtävän koettiin muuttuneen huomattavasti aivan viimeisten kymmenen vuoden aikana esimerkiksi perheiden muuttumisen myötä ja samalla myös koulun arvostus tietynlaisena instituutiona on laskenut sekä vanhempien että lasten taholta. Vanhemmat pyrkivät siirtämään kasvatustavastuuta entistä enemmän kouluille ja tämä asettaa haasteita opettajille ja muulle henkilökunnalle. Nämä ovat niitä seikkoja, joiden perusteella on lähdetty hakemaan uudenlaisia toimintatapoja ja uudenlaista kasvatustalan ammattilaisuutta kouluihin.

Nuorisotyön vakiinnuttaminen osaksi koulujen arkea vie kauan. Kuraattorityötä on tehty Suomessa kouluissa muutamia kymmeniä vuosia eikä kuraattorityön asema vielääkään saavuttanut tasavertaista asemaa kaikissa Suomen kouluissa. Sekä nuorisotyön että kuraattorityön aseman vakiinnuttamiseksi kouluille vaadittaisiin yhtenäinen laki, joka velvoittaisi kuntia ja kouluja järjestämään nuorisotyöntekijän ja kuraattorin palvelut kaikkiin kouluihin. Vuoden 2014 aikana voimaan astuva uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tulee lisäämään kuraattori- ja psykologipalveluita kouluissa, mutta koulussa tehtävää nuorisotyötä lakiin ei ole kirjattu. Tämä tarkoittaa sitä, että nuorisotyön rooli kouluissa tulee säilymään irrallisena eikä pitkäjänteiselle ja vakiintuneelle yhteistyölle luoda yhteiskunnan taholta mahdollisuuksia.

7.3 Nuorisotyöntekijän rooli peruskoulussa

Kouluilla tehtävällä nuorisotyöllä on suhteellisen lyhyet perinteet. Työmuoto ei ole vakiintunut eikä nuorisotyöntekijän rooli ole kaikille kovinkaan selvä. Nuorisotyön ja koulun väliseen yhteistyöhön suhtaudutaan pääsääntöisesti avoimen kiinnostuneesti, mutta itse nuorisotyöntekijän rooli koululla nähdään irrallisena.

”Kun ei ole sitä tiivistä (yhteistyötä)... sitä nuorisotyöntekijää ihan siinä arjessa niin kyllähän hän meillä (koulussa) enemmän tai vähemmän on sellainen vierailija. Mut mä toivon ja oletan, että avosylin otetaan vastaan ja mieluusti... et ei koulun ovet kuitenkaan sillä tavalla ole suljettu, et haluttaisiin, ettei tule muita ihmisiä, et kyllähän se koetaan tärkeeksi, et yhdessä tehdään ja...” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Haastatellut rakentavat nuorisotyöntekijän identiteettiä peilaamalla nuorisotyöntekijän ominaisuuksia koulun muun henkilökunnan, erityisesti opettajan rooliin. Opettaja nähdään

ensisijaisesti opettajana, ei kasvattajan roolissa. Haastateltavien mielestä erityisesti yläkoulujen opettajilta puuttuu taitoa ja uskallusta puuttua oppilaiden asioihin.

”...opettajien kohdalla, että kun he ovat aineopettajia, heillä ei oo kykyä niikun ryhmätilanteisiin...heille ei oo annettu siinä (koulutuksessa)...et he ovat opiskelleet fysiikkaa esimerkiksi tai matemaattisia taitoja ja sitte tehny sen lyhyen tämmösen auskultoinnin. Mut se, että sit semmosen ryhmädynamiikan vetäminen ja semmonen puuttuu. Siinä mielessä niikun tää nuorisotyö tulee semmosena jeesinä. Aika kädettämiä ovat (opettajat) siinä...” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Suomen Kasvatustieteellisen Seuran julkaisemassa Kasvatus-lehden (1/2011) artikkelissa ”Kriisinkäsittely opettajan pedagogisena toimintana” käydään läpi alkuopetuksen opettajien kokemuksia ja näkemyksiä kriisien käsittelystä oppilaiden kanssa. Artikkelin perustuu opettajien haastatteluihin. Opettajat tuovat esiin sen, että osa opettajista on epävarmoja tilanteissa, joissa heidän pitäisi keskustella oppilaiden kanssa vaikeista asioista. Kriisi tai tilanne voi olla kohdannut yksittäistä oppilasta, kouluyhteisöä tai laajemmin koko yhteiskuntaa. Opettajat kokevat, että tietoa erilaisten kriisitilanteiden käsittelystä ja niihin liittyvistä toimintamalleista on huonosti saatavilla. Opettajat kaipaavat laaja-alaisempaa tietoa ja koulutusta kriisitilanteiden selvittelyä varten. Opettajat näkivät myös koulujen ulkopuolisten asiantuntijoiden roolin tärkeänä erilaisten kriisien käsittelyssä. (Havu-Nuutinen, Karppinen & Päivinen 2011.)

Koulun henkilökunta kokee nuorisotyöntekijän tekemän työn koulussa tärkeänä ja arvostavat sitä. Erityisesti haastateltavat korostivat ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Muutamat nuorisotyöntekijät olivat tehneet tiivistä yhteistyötä esimerkiksi opinto-ohjaajien tai kuraattorien kanssa järjestämällä tukea tarvitseville oppilaille niin sanottuja erityisryhmiä. Ryhmiin oli valittu sellaisia oppilaita, joilla oli ollut vaikeuksia koulun käynnissä ja heille oli kertynyt runsaasti poissaoloja. Ryhmät ovat kokoontuneet osittain kouluajalla ja osittain koulupäivien jälkeen nuorisotiloissa. Ryhmien toiminnalla oli pyritty koulunkäynnin säännöllisyyteen ja koulukielteisyyden vähentämiseen ja tätä kautta siihen, että oppilas sai peruskoulun päättötodistuksen. Joinakin vuosina on järjestetty myös johonkin tiettyyn teemaan keskittyvää ryhmätoimintaa, kuten esimerkiksi seurusteluun ja seksuaalikasvatukseen liittyviä ryhmiä. Ryhmätoiminnasta on saatu niin hyviä tuloksia, että joillakin kouluilla toimintaa järjestetään edelleen säännöllisesti joka lukuvuosi.

Yläkoulujen puolella nuorisotyöntekijät koettiin tärkeinä uusien seitsemäsluokkalaisten tutustuttamisessa kouluun ja toisiinsa. Apuna käytettiin esimerkiksi erilaisia ryhmäytymismenetelmiä, joiden toteutuksesta päävastuun otti usein nuorisotyöntekijä. Joidenkin koulujen opettajakokouksissa osattiin jo ottaa esille nuorisotyöntekijän tärkeä rooli

tutustumispäivien suunnittelun yhteydessä ja nuorisotyöntekijää pyydettiin automaattisesti mukaan näihin tilaisuuksiin. Suurimmassa osassa kouluja yhteistyön aloitteen tekijänä toimi kuitenkin nuorisotyöntekijä.

Nuorisotyöntekijä ei ole koulun henkilökuntaa, vaan tekee työtä koululla tarvittaessa, esimerkiksi erilaisten ryhmien ohjaajana tai tilanteiden selvittäjänä. Nuorisotyöntekijän tietynlainen ulkopuolisuus suhteessa kouluun nähdään hyvänä asiana. Nuorisotyöntekijän palkkaamisessa suoraan koulun henkilökunnaksi nähdään riskinsä.

”...mitenkä se sen työ rakentuu, et jos se on pelkästään siellä koulussa, niin sehän ei tee sillon missään muualla sitä työtä ja siel on jo ihmisiä, esimerkiksi opettajat, jotka ei oikeestaan tee muualla työtä, ku ne on siellä koulussa. Et siin on varmaan vaara, että siitä (nuorisotyöntekijästä) tulee semmonen järjestelmän yks nappula, jota siirretään aina sinne, missä on pieni tulipalon alku ja mä en niiku ihan hirveesti siitä systeemistä niikun tykkää, et se olis ihan vaan pelkästään koulun työntekijä...” (Nuorisotyöntekijä.)

”...mulla tulee mieleen, että (nuorisotyöntekijä) on äkkiä koulunkäyntiavustajana siellä ja tota noin...ja juuri tämä, et tulipalon sammuttajana monessa tilanteessa.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Koulun henkilökunta kokee nuorisotyöntekijän liikkumisen ja näkymisen koulun arjessa tärkeänä. Hänen koettiin kuuluvan porukkaan, vaikka ammatillinen suhde nähtiin etäisempänä kuin muihin koulun jokapäiväisessä arjessa työskenteleviin työkavereihin.

”Mut ei se varmaan sillä tavalla itsestään selvyys ole, et jos nuorisotyöntekijä ilmestyy koululle, et sen kanssa vaihdetaan... et kaikki on heti, et moi ja et mitäs tehdään. Et ei se sellanen oo se suhde. Mutta pidetään kuitenkin tärkeänä sitä, et nuorisotyöntekijä käy koululla.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Haastatteluissa nousi tärkeänä seikkana esiin se, että nuorisotyöntekijällä koettiin olevan kokonaisvaltainen näkemys nuorten elämästä. Työskentely sekä kouluympäristössä että nuorten vapaa-ajalla mahdollistavat laajan näkökulman rakentumisen nuorten elämästä. Tästä nähdään olevan erityisesti hyötyä monialaisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä yksittäisten nuorten kohdalla.

”Hmmm, no sillä tavalla se on hyvä, et nuorisotyöntekijällä on ehkä aivan erilainen kuva tästä nuoresta kuin koululla, koska me nähdään taas se vapaa-aikana ja vapaa-ajalla oleva käytös voi olla aivan toisenlaista tällä nuorella kuin koulussa. Elikkä nuorellakin on kaks roolia. Ja tällaisten asioiden yhdistäminen koulun kanssa on hirveen hyvä ja mun mielestä sekin on hyvä, että yhtenä tämmösen ryhmän vetäjänä on esimerkiksi opettaja, niin silloin siihen ryhmän vetämiseen

saadaan kummankin puolen näkemykset ja kun niistä haetaan ne positiiviset puolet, niin saadaan hyvää tulosta aikaiseksi.”
(Nuorisotyöntekijä.)

Useampi haastateltava oli sitä mieltä, että nuorisotyöntekijä hahmottaa lapsen ja nuoren elämää eri tavalla kuin esimerkiksi opettaja, joka keskittyy vain koulun rooliin eikä ole kovin hyvin perillä nyky-yhteiskunnassa vallalla olevista nuorisokulttuureista. Tietoisuus lasten ja nuorten maailmaan vaikuttavista tekijöistä helpottaa heidän kohtaamistaan.

”Mä aattelen ainakin ite sillä lailla, että se nuori pystyy olee aika paljon oma ittensä sen nuorisotyöntekijän läsnä ollessa, koska se näkee sen nuoren siellä vapaa-ajalla myös. Et se maailma on monelle opettajalle täysin ufojuttu.” (Nuorisotyöntekijä.)

Haastateltavat näkivät nuorisotyöntekijän vahvuutena sen, että hänen suhteensa lapsiin ja nuoriin on erilainen kuin opettajalla eikä hänen työhönsä liity oppilaiden arviointi. Myös joustavuus nähtiin nuorisotyöntekijöiden vahvuutena.

”Koen, että nuorisotyöntekijää pidetään aika paljon erilaisena kuin opettajaa. Onneks.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Opettajat ja koulun muu henkilökunta olivat sitä mieltä, että opettajilla ei ole tarpeeksi aikaa pysähtyä kuuntelemaan lasta. Monella lapsella ja nuorella on kova tarve puhua ja kertoa aikuiselle ihmiselle ihan arkisia asioita, mitä elämässä ja arjessa on tapahtunut. Nuorisotyöntekijä nähtiin kouluilla juuri aikuisen kuuntelijan roolissa, jolla on opettajia paremmin mahdollisuus tarjota aikaansa oppilaille.

”...koska meidän koulun arki on niin hirveen hektistä, et esimerkiksi meidän koulussa on yks ainut välitunti päivän aikana, niin opettajista ei siellä välttämättä saa sitä tukea... opettaja ei ehdi jäädä juttelemaan sen nuoren kanssa vaikka hän haluaisikin ja justiin se, että opettajan rooli on opettajan rooli... et opettajalle ei oo niin helppo puhua kuin nuorisotyöntekijälle.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”Me ollaan ehkä vähän enemmän sellasia isiä ja äitejä sitten taas... ja nuorisotyöntekijällä on se vahvuus puolellaan, et me toimitaan ehkä hivenen nuoren omalla kentällä... omalla alueella. Sitten meillä ei ole työajallisesti sellaisia rajoitteita kuin esimerkiksi koulun virastoilla eli nuorisotyöntekijät tekee työtä mihin aikaan tahansa... Ja sitten todellakaan meillä ei ole sitä opettajan roolia...” (Nuorisotyöntekijä.)

Nuorisotyöntekijä nähdään asiantuntijana esimerkiksi koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja kiusaamistilanteisiin liittyvien asioiden selvittelyssä.

”...se et meilläkin on tämmönen KIVA-koulu projekti menossa meidän koulussa, koulukiusaamisen vastainen projekti, ja siinä on tämmösiä

KIVA-tunteja, et opettajat vetää omille luokilleen sitte... luokanvalvojat omille luokilleen ja...tota... se on ollu todella vaikeeta näille opettajille. Ja mä aattelen heti, et jos siellä olis nuorisotyöntekijä, niin häntä revittäis kappaleiks, et tule tänne vetämään tämä!” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Koulun henkilöstö arvostaa nuorisotyöntekijän ammatillisuutta ja nuorisotyöntekijä koetaan haluttuna työparina esimerkiksi uusien oppilaiden tutustumispäivien suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä yläkouluilla. Monet opettajat ovat saaneet hyviä kokemuksia yhteistyöstä nuorisotyöntekijän kanssa uusien esimerkiksi seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymispäivissä.

Nuorisotyöntekijä nähtiin myös helpommin lähestyttävänä kuin esimerkiksi opettaja. Nuorisotyöntekijöiden asenne lapsia ja nuoria kohtaan koettiin erilaiseksi kuin opettajilla ja myös heidän työotteensa koettiin rennommaksi. Esimerkiksi aineenopettajien koulutukseen ei juuri sisälly didaktisten taitojen lisäksi nuorten kohtaamiseen liittyvien taitojen opiskelua. Haastateltavat kokivat, että nuorten on helpompi kertoa henkilökohtaisiin asioihin liittyvistä pulmista nuorisotyöntekijälle kuin opettajalle.

”Mä en halua säilyttää missään nimessä nuorisotyöntekijöille psykologin roolia, koska sitä roolia ei ole opettajillakaan, mut just sen aikuisen rooli... semmonen aikuinen ihminen, joka kuuntelee. Ei sen tartte antaa mitään fiksuja neuvoja, mut pelkästään se, et sä saat puhua, niin se on musta se tärkeä asia.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Olipa kyse pienestä tai suuresta koulusta, kuitenkin vain osa henkilökunnasta on kiinnostunut tekemään yhteistyötä nuorisotyöntekijän kanssa ja on sitä konkreettisesti tehnyt.

”Koulun näkökulmasta... mä aattelen, et että kyl meil ihan arvostus on nuorisotyötä kohtaan ja he ovat kans ammattilaisia näitten nuorten käsittelijöinä, siis jos tälleen voi sanoo, että tota... Mutta tota, mut kyllä se on aika pienellä osalla henkilökunnasta kuitenkin se tatsi siihen. Et ne on ne tietyt opettajat ja kuraattori, jotka ottaa yhteyttä nuorisotoimeen, että se ei oo sillä lailla koko henkilökunnan tietoisuudessa ja en tiedä, onko tarvettakaan...” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Useampi haastateltava toi esiin nuorisotyöntekijän roolin ongelmatilanteiden selvittelijänä. Nuorisotyöntekijää toivottiin mukaan koulun normaaliin arkeen niin, että hän olisi käytettävissä, kun tilanne sitä vaatii. Joillakin kouluilla oli kokeiltu eräänlaista päivystystoimintaa nuorisotyöntekijöiden taholta. Tällä tarkoitettiin sitä, että nuorisotyöntekijät päivystivät joko yksin tai työparina kouluilla viikoittain tiettyinä päivinä tiettyyn kellonaikaan ja tuolloin esimerkiksi opettajilla oli mahdollisuus ohjata tunneilla häiriköivä nuori nuorisotyöntekijän juttusille. Kyseessä ei ollut puhuttelutilanne vaan nuorisotyöntekijöiden tavoitteena oli selvittää, miksi nuori käyttäytyy

häiriköivästi ja onko hänellä mahdollisesti sellaisia ongelmia, joihin hän tarvitsisi aikuisen tukea. Kaikki opettajat eivät kuitenkaan olleet suhtautuneet nuorisotyöntekijään suopeasti. Syynä saattoi olla tietämättömyys työn tarkoituksesta.

”...toki siellä opettajien keskuudessa on selkeästi semmosta epätietoisuutta, että mikä juttu... et kyllä siellä jotku... opettajilla on ollu tämmönen ajatus... kyl siellä on alaluokkien opettajat jotku kieltäny niitä oppilaita tulemasta sinne mun juttusille koulupäivystyksen aikana. He katsoo, että oppilaiden pitää olla välitunnilla.” (Nuorisotyöntekijä.)

Pelkona erilaisten ongelmatilanteiden selvittelyssä nähtiin se, että nuorisotyöntekijän rooli saattaa helposti muuttua eräänlaiseksi poliisiksi. Nuorisotyöntekijät näkivät, että ongelmatilanteiden selvittelyssä tulee olla aina mukana myös luokanvalvoja tai joku muu opettaja.

Vaikka nuorisotyöntekijät ovat tulleet mukaan koulujen kasvatustyöhön, nähdään nuorisotyöntekijän työn painottuvan edelleen vahvasti nuorten vapaa-ajalle.

”Kyllä nuorisotyöntekijä on mun mielestä ihan täysin sen vapaa-ajan työntekijä koulun näkökulmasta katsottuna. Paitsi sitten, kun on nää tämmöset elämänhallintakerhot, mikä meilläkin nyt on. Totta kai se on kouluun liittyvä kerho, mutta senkin rooli on paljon, paljon vapaampi kuin koulun muitten kerhojen, koska siinä on eri ihminen, se nuorisotyöntekijä, vetämässä sitä.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Nuorisotyöhön liitetään kuitenkin entistä enemmän kasvatuksellisia tavoitteita.

”Mun mielestä se nuorisotyön on syvemmällä, et se ei oo vaan sitä vapaa-ajantoiminnan järjestämistä ja semmosta. Et se on sitä välittämistä ja huolenpitoa ja se on sitä, että se pitää olla se koulu ja nuorisotoimi ja kaikki niin niiden pitää olla samalla asialla vaikka me toimitaan eri pisteissä ja eri vuorokauden aikaan tai muuta.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

7.4 Monialaisen yhteistyön onnistumiseen vaikuttavat tekijät

Monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön onnistumiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Hirvosen mukaan moniammatillista työtä tekevien on arvostettava toisen ammattikunnan asiantuntijuutta ja erityislaatuista sekä luotettava toisiinsa (Hirvonen 2009, 58). Luottamus syntyy siitä, että työntekijät tutustuvat toisiinsa ja uskaltavat heittäytyä yhteistyöhön. Luottamus työntekijöiden välillä oli haastateltavien mielestä ehdoton edellytys yhteistyön onnistumiselle.

”Se (luottamus) lähti sitä kautta, et me annettiin itsestämme jo siinä (työntekijöiden välisessä keskustelussa) jotain ja mä näen, että se oli hedelmä, ku me alettiin nuorten kans tekee, ni me (työntekijät) oltiin jo sinut toistemme kanssa ja annettiin sit niillekin (nuorille) ja siit tuli hyvää vuorokeskustelua ja se on kyl poikinu tosi hyvää juttua. Että tota et se on se, et nappaa joku luottamus se pointti, mikä pitää niikun toimia. Että sä oot hyvä työntekijä, ollaan me sit mitä ammattikuntaa tahansa, ni pitää silleen arvostaa.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”Se, että luottaa siihen toiseen työntekijään.” (Nuorisotyöntekijä.)

Hyvin tärkeänä tutkimukseeni osallistuneet haastateltavat pitivät sitä, että työntekijöiden henkilökemiat toimivat. Toisten kanssa yhteistyö on sujuvampaa kuin toisten ja monessa tapauksessa tämä vaikuttaa myös työn tuloksellisuuteen.

Moniammatillisen yhteistyön tärkeimpänä lähtökohtana nähtiin nuoret ja heidän kasvun tukemisensa.

”Se nuori. Se lapsi siellä taustalla... että sen kasvun tukeminen. Sikshän tässä tätä työtä tehdään. Ei ittensä takia vaan niitten takia, et se olis kokonaisvaltaista se tuki siellä takana.” (Nuorisotyöntekijä.)

Eräs haastateltava nosti esiin sen, että moniammatillisessa työssä työn ensisijainen lähtökohta on nuori ja tämän tarpeet. Nuorta olisi pystyttävä lähestymään kokonaisvaltaisemmin unohtaen oman hallintokunnan asettamat rajat.

Oleennaista moniammatillisessa yhteistyössä oli haastateltavien mielestä myös se, että eri alojen ammattilaiset voisivat tukea toinen toisensa työtä ja työssäjaksamista.

”Kun meillä alkoi siinä (koulussa) se yhteistyö, niin kävin juttelemassa opettajien kanssa, et se olis nimenomaan toinen toistemme työtä tukevaa toimintaa, että siis niitä nuoria riittää jokaiselle.” (Nuorisotyöntekijä.)

”Että jotenki semmonen avoimuus siihen yhdessä tekemiselle. Eikä tarvi aina aatella, et itte pitäis jaksaa tai pystyä kaikki. Että näkee voimana sen verkostoitumisen ja sen toisen ihmisen tai sen toisen työmuodon siinä rinnalla, että niitten ei tartte olla toisiaan erottavaa vaan toisiaan tukevaa.” (Nuorisotyöntekijä.)

Yhteistyön onnistumisen perusedellytyksenä haastateltavat näkivät sen, että yhteistyölle varattiin riittävästi aikaa. Esimerkiksi ryhmätoiminnassa suunnitelmallisuus ja yhteisten tavoitteiden selkiyttäminen takasivat onnistuneen lopputuloksen. Nuorisotyöntekijät ja koulun henkilökunta olivat miettineet tarkkaan etukäteen, miksi tietyille oppilasryhmälle olisi tarpeellista järjestää ryhmätoimintaa ja mitkä olivat ryhmätoiminnan tavoitteet. Jokainen tapaamiskerta suunniteltiin

hyvin ja käytiin jälkikäteen läpi, mitä tapaamisessa tapahtui, missä onnistuttiin ja missä epäonnistuttiin. Tämä loi myös luottamusta työntekijöiden välille.

Ilman esimiesten tukea nuorisotyön ja koulun yhteistyö ei onnistu. Tärkeässä roolissa haastateltavat näkivät koulun rehtorit.

”Meillä on hyvin aktiivinen rehtori ja hän antaa kaiken tuen mitä vaan, et mitä mä oon esittänyt (yhteistyöhön liittyen), ni kaikkeen oon saanu luvan, että tota ei oo tullu yhtään sellasta et mielumminkin lisää vaan ja...” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”No must kyl toi mitä sä (nuorisotyöntekijä) sanoit, että rehtorin kanssa ootte jo suunniteltu, ni on aivan ehdoton. Et saa sieltä sen (tuen)... Se on kuitenkin sen paikan pomo.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Eräs haastateltavista uskoi, että moniammatillinen työ onnistuu, kun ihmiset ovat avoimia uusille toimintaideoille ja valmiita kokeilemaan niitä. Koulun henkilökunnan mukaan ottaminen yhteiseen toimintaan nähtiin ratkaisevana tekijänä puhuttaessa onnistuneesta poikkihallinnollisesta ja moniammatillisesta työstä. Nuorisotyö koululla ei voi olla pelkästään ulkoa ohjattua eikä ulkoapäin tuotua vaan opettajien ja muun henkilökunnan on voitava myös olla osallisena siinä. Rehtorin positiivinen ja yhteistyöhön kannustava asenne edesauttaa opettajien mukaan lähtemistä moniammatilliseen yhteistyöhön nuorisotyöntekijöiden kanssa.

Toimivan moniammatillisen työn perustana nähtiin myös yhteisten pelisääntöjen luominen työntekijöiden kesken. Yhteiset säännöt luovat lapsille ja nuorille turvallisen olon eikä heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten tarvitse perustella toimintatapoja erikseen, kun säännöt ovat samat.

”Kun meillä on yhteiset pelisäännöt olemassa, niin ne niikun tukee tavallaan semmosta, et me voidaan luoda omalla tavallaan, vaikkei olla huoltajia, eikä kanneta kaikkee vastuuta siitä nuoren elämästä ja kehityksestä, mutta me voidaan olla selkeesti tukemassa kasvua kohti aikuisuutta yhteisillä pelisäännöillä...” (Nuorisotyöntekijä.)

Myös tiedottaminen puolin ja toisin koettiin onnistuneen yhteistyön peruselementtinä. Esimerkiksi nuorisotyöntekijän osallistuessa koulun toimintaan, nähtiin tärkeänä, että asiasta tiedotettiin koko koulun henkilökuntaa. Näin jokaisella työntekijällä oli tieto siitä, miksi ja missä tehtävissä nuorisotyöntekijä koulussa työskenteli.

”Kyllä mulla välillä on sellanen olo, et mun täytyis selittää, et miks mä oon mukana jossain asiassa”. (Nuorisotyöntekijä.)

Erityisen tärkeäksi yhteistyönmuodoksi koulujen ja nuorisotyön kesken haastateltavat kokivat yhteisten tapahtumien järjestämisen. Tällaisia tapahtumia olivat esimerkiksi kuudesluokkalaisille vuosittain järjestettävä päihdeputki eli ennaltaehkäisevään päihdekasvatukseen liittyvä tapahtuma, erilaiset disco- ja bändi-illat, uusien seitsemäsluokkalaisten tutustumisillat sekä ryhmäytykset. Koulujen normaalista rutiinista poikkeavat tapahtumat ja tilaisuudet koettiin erinomaisiksi paikoiksi tutustua oppilaisiin normaalin kouluympäristön ja opetukseen liittyvän arjen ulkopuolella. Tapahtumien ja erilaisten koulun ja nuorisotyön yhteisten tilaisuuksien parhaana antina nähtiin oppilaiden ja opettajien sekä nuorisotyöntekijöiden väliset keskustelut. Tilanteet koettiin tärkeänä osana ennaltaehkäisevää työtä ja tiedonkulkua. Keskustelut ja kohtaamiset koulun arkityön ulkopuolella saattavat tuottaa sellaista tietoa lapsista ja nuorista, joka on tärkeää esimerkiksi siinä tilanteessa, kun pohditaan yksittäisen oppilaan tilannetta ja hänelle tarjottavia kasvatukseen liittyviä tukitoimia.

Haastateltavat pitivät nykyistä toimintamallia, missä kunnan nuorisotyötä ja koulua ei eroteltu eri tiloihin toisistaan, hyvänä lähtökohtana yhteistyölle. Nuorisotilojen rakentaminen koulujen yhteyteen helpottaa nuorisotyöntekijöiden työskentelyä koulun arjessa. Uusien toiminta- ja työskentelymallien hyväksyminen ei kuitenkaan tapahdu yhtäkkiä ja koululla tehtävän nuorisotyön positiivisten vaikutusten näkyminen koulun arjessa vie aikaa. Vaikka yhteistyö ei heti lähtisikään sujumaan jouhevasti eteenpäin, olisi sille annettava aikaa ja uusia mahdollisuuksia.

7.5 Monialaisen yhteistyön kompastuskivet

Nuorisotyön ja koulun yhteistyölle nähdään selkeä tilaus, mutta yhteistyön tehostamisen ja sujumisen kannalta siinä nähdään myös paljon kehitettävää. Suurimpana esteenä yhteistyölle nähtiin ennakoasenteet. Ennakoasenteisiin nähtiin vaikuttavan se, että nuorisotyöllä ei ole selkiytyntä ammatillista roolia.

”Ööööö mä sanoisin, et ennakoasenteet (suurin este yhteistyölle). Et nuorisotyöntekijä edelleenkin työntekijänä tai ihmisenä on monelle ehkä varmaan aika outo lintu ja sitten Suomessa ei oo edelleenkaan hahmottunut selkeätä kuvaa, mikä on nuorisotyöntekijä ja minkälainen hän on ja mitä hän tekee. Eli siitä työstä tiedetään hirveen vähän ja hirveen monilla on edelleen sellanen kuva, et me hengataan jossain tuolla kadulla ja ollaan nuoren kavereita ja näin ollen tavallaan ollaan väärällä puolella aitaa sitten, kun pitäis tehdä yhteistyötä (koulujen kanssa). Et ehkä tekis hirveen hyvää, jos kouluilla kävis

nuorisotyöntekijä esittelemässä oman työnsä. Mä uskon, et kaikki hämmästyis, minkälaista tämä työ tänä päivänä on.”
(Nuorisotyöntekijä.)

Haastateltavat näkivät, että suurin osa opettajista ja koulun henkilökunnasta tietää vain hyvin ylimalkaisesti, minkälaista työtä ja mitä nuorisotyöntekijät kouluilla tekevät. Pohdintaa herätti erityisesti se, onko opettajilla käsitystä siitä, mitkä ovat nuorisotyön tavoitteet. Haastattelujen perusteella myöskään nuorisotyöntekijät eivät olleet pysähtyneet tarkemmin miettimään oman työnsä tavoitteita. Tämä nähdään yleisesti ongelmana nuorisotyön kentällä. Työtä tehdään pohtimatta sen tarkemmin sitä, mihin sillä pyritään.

Koulun henkilökunnalla ei ollut käsitystä nuorisotyöntekijöiden työajoista ja siitä, miten paljon heillä on resurssia käytettävissään koululla tehtävään työhön. Nuorisotyöntekijät miellettiin kuitenkin koulun henkilökunnan toimesta vuorotyöntekijöiksi, joiden työvuoroista suurin osa painottuu iltoihin ja viikonloppuihin. Tämä aiheutti sen, että joskus nuorisotyöntekijää arasteltiin pyytää koulun kanssa yhteistyöhön, koska ajateltiin, että kukaan ei voi työskennellä kellon ympäri. Tässä kohtaa yhteistyön sujumista helpottaisi se, jos yhteisten suunnittelupalaverien yhteydessä voitaisiin sopia siitä, minkälaisella tuntiresurssilla nuorisotyöntekijä voi työskennellä koululla.

Myös tietoisuus toisten työnkuvien sisällöistä on hyvin hajanainen. Nuorisotyöntekijä ei välttämättä osaa hahmottaa opettajan roolia ja työn sisältöä eikä opettaja nuorisotyöntekijän työtä kokonaisuudessaan.

”...että mitä ne opettajat sitte tekee, eiks ne nyt siis tätäkään asiaa hoida... nuorisotyöntekijä ei aina ymmärrä esimerkiks opettajan roolia. Et sitä aika helposti lähetään myöskin niikun arvostelemaan että...”
(Nuorisotyöntekijä.)

”Mutta toki se, että jos mennään kysymään opettajanhuoneesta, että mikä on nuorisotyöntekijä... mikä koulutus hänellä on. Tai mitä hän tekee, niin väitänpä, että harvapa sitä tietää siellä opettajanhuoneessa.”
(Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”Ja sitten, mitä tässä on huomannut viimeisen vuoden aikana, niin yksikertaisesti me ei tiedetä toisistamme. Opettajat ei välttämättä tiedä, mihin ne voi meitä käyttää. Että joku pieni infoläjyys koululle, että mihin kaikkeen nuoriso-ohjaajan voi ottaa mukaan ja just se, että meillä on iltatyöt, mutta pystytään järjestämään se työpäivä niin, että me ei välttämättä olla samana päivänä illassa, et voidaan tehdä... Ihan tämmösten perusasioiden tiedotusta. Et miten me voidaan käyttää toisiamme... et semmonen vähän uupuu ja sehän on ihan meistä ittestämme kiinni.” (Nuorisotyöntekijä.)

Opettajilla ja koulun henkilökunnalla ei ole selkeää käsitystä nuorisotyön tavoitteista eivätkä he näin osaa nähdä yhteistyötä tärkeänä.

”...semmonen yksittäinen nuorisotyöntekijä on saatavilla ja yrittää tehdä yhteistyötä ni se... opettajat ei niikun tajua, että miksi. Ne ei ymmärrä, et miten se hyödyttää heitä... tavallaan se voi olla torjuva... jos mä mietin, miten meillä... mä mietin sitä opettajakuntaa, niin ne ei välttämättä tajua, et mikä siinä voisi olla se hyöty. Niin sillon he ei ole kauheen lämmöllä suhtautumassa, mut ei he myöskään kiellä, etteikö saisi olla (yhteistyötä nuorisotyöntekijöiden kanssa).” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Opettajilla ja nuorisotyöntekijöillä voi olla myös erilainen lähtökohta yhteistyöhön. Kun opettaja ajattelee, mitä hän hyötyy yhteistyöstä nuorisotyöntekijän kanssa, ajattelee nuorisotyöntekijä puolestaan, mitä nuori voi hyötyä heidän yhteistyöstään.

Haastateltavien mielestä yhteistyöltä puuttuu johdonmukainen suunnitelmallisuus.

”Mitä mä niikun itte ajattelen tästä nuorisotyöstä koulussa, ni kuitenkin varmaan haluais vielä enemmän niikun sellasta vielä semmosta selkeempää ja syventävää niikun mietintää siihen, että mitä ne meidän työntekijät siellä tekee... niin, että siin olis tavallaan niikun se opettajakunta jotenki mukana. Et se opettajakin tajuaa, se aineenopettaja tietää, et ihan oikeesti tääl on niikun tämmönen. Et se ei saa... en mä siitäkään tykkää, et se on ihan liian sirpaleista ja irrallista. Kyl se jotenki niikun tarvis niikun näkyä jossain, vaik koulun tämmösissä suunnitelmissa, et meil on tääl tämmönen työntekijä, joka siis ei ole koulun vaan se on nuorisopalveluiden työntekijä, mut joka on täällä ja sillä on tämmösiä rooleja... Et se ei sais olla semmonen itsestäänselvyys, että no sehän tulee aina sinne, ku niikun halutaan.” (Nuorisotyöntekijä.)

Suunnitelmallisuuden puuttuminen on näkynyt esimerkiksi tilanteissa, kun työntekijät vaihtuvat. Usein on tapahtunut niin, että jopa vuosia jatkunut moniammatillisen yhteistyön muoto on päättynyt tai siihen on tullut pitkä tauko. Tämä on koettu ongelmalliseksi työn pitkäjänteisyyden kannalta. Jos koulun ja nuorisotyön yhteistyö olisi suunniteltu perusteellisemmin ja yhteiset toimintamuodot sekä tavoitteet kirjattu ylös, olisi työn jatkaminen henkilöstön vaihtuessa helpompaa. Erityisesti koulun henkilökunta kaipasi yhteisen pöydän ääreen istumista ja yhteisen toiminnan täsmällisempää suunnittelua ja työn tavoitteiden kirjaamista koulun toimintasuunnitelmaan.

Yhteistyön suunnitelmallisuuden puuttuminen on aiheuttanut myös pettymyksiä yhteistyössä. Eräs haastatelluista nuorisotyöntekijästä oli kokenut useamman kerran tilanteen, jossa oli etukäteen sovittu koulun kanssa jostakin yhteisestä asiasta, kuten esimerkiksi siitä, että nuorisotyöntekijä tulee koululle pitämään oppilaille tunnin tiettyyn teemaan liittyen. Nuorisotyöntekijä on valmistellut

tunnin ja tehnyt ison pohjatyön, mutta koululle saapuessaan opettaja onkin unohtanut koko asian eikä tunnin pitämistä saada järjestettyä kyseisen päivän ohjelmaan. Nuorisotyöntekijä on kokenut tällöin pettymystä ja pohtinut sitä, näkeekö opettaja hänen työnsä lainkaan arvokkaana. Tällaiset tilanteet voitaisiin estää paremmalla ja perusteellisemmalla suunnittelulla ja sovittujen asioiden muistiin kirjaamisella.

Salassapitosäännöksiä ja tietosuojaa ei yleisesti ottaen nähty monialaisen yhteistyön esteenä vaikka tiedonkulku oppilaita koskevissa asioissa ei aina toimikaan. Lähtökohtaisesti kuitenkin koettiin, että lapsen edun mukaisesti tietoa voidaan jakaa koulun ja nuorisotyöntekijöiden kesken esimerkiksi tilanteessa, missä oppilas osallistuu koulun ja nuorisotyön järjestämään yhteiseen ryhmätoimintaan.

”...tää tietosuoja ja salassapitoasiat. Mä en oo sitä oikeen missään vaiheessa pitäny ongelmana. Mä ajattelen sen niin, että se on niikun nuoren edun mukaisesti, niin toimimme, että ikinä ei niikun vastoin sitä ja tietysti se on etukäteen nuorille sanottu, että näistä asioista ja näistä sit puhutaan, mutta et nuorisotyöntekijän ja kuraattorin välillä ei oo ainakaan meidän kohdalla tullu minkäänlaista... Mä luotan, ett he ovat ammattilaisia eivätkä käytä niitä tietoja väärin, mitkä on oleellista jakaa.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”No mä oon sitä mieltä, että meidän talon oppilashuoltoryhmässä, uskallan väittää, että meillä on otettu terve järki käteen. Et jos se on oppilaan etu (tietojen vaihtaminen moniammatillisessa työssä).” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Käytännössä näin ei kuitenkaan ollut. Useampi nuorisotyöntekijä koki, ettei ollut saanut tarvitsemaansa tietoa esimerkiksi tilanteessa, missä oppilas osallistui nuorisotyöntekijöiden järjestämään ryhmätoimintaan, tai kun nuorisotyöntekijä toimi sosiaalitoimen järjestämänä henkilökohtaisena tukihenkilönä oppilaalle.

”...mä tuun taas siihen tiedon kulkuun... mul oli just tämmönen konkreettinen esimerkki että kun oli yks erityisryhmäläinen, niin koulun puolelta jäi taas sen ryhmäläisen taustasta erittäin tärkeä tieto koulun puolelle, et me ei tiedetty sitä ja me kuitenkin viikoittain tehtiin kyseisen nuoren kanssa töitä ja sit viimeisellä tapaamiskerralla selviskin, et sillä on ollu taustalla tämmöstä, et me ei olla tiedetty sitä. Et jos se olis ollu tiedossa, niin totta kai oltais menetelty eri tavalla.” (Nuorisotyöntekijä.)

”Jos on jotain arkaluontoisempaa keskustelua (koululla), niin huomaa sen, ettei mun aikana asioista puhuta välttämättä ihan niitten oikeilla nimillä vaikka mun ymmärtääkseni laki sanoo, et jos saman nuoren kanssa tehdään töitä, niin niistä asioista saa puhua.” (Nuorisotyöntekijä.)

Myös lakien tulkintaan toivottiin selkeitä ohjeistuksia, jotka koskisivat kaikkia hallintokuntia. Nyt jokainen toimija tulkitsee lakia omalla tavallaan.

”Salassapitomääräykset ja –lait on niin epäselviä, ettei niistä oikein kukaan ota tolkkua, et miten niitä pitää noudattaa ja millä tavalla. Et kun itse täs on ollu useassa eri salassapitokoulutuksessa, niin edellenkin on jääny auki se, et kenelle voi sanoa, kenelle ei. Kun lakimiehetkin sanoo yhtä sun toista. (Nuorisotyöntekijä.)

”...musta meidän nuorisotyön rooli muuttuu, jos se (salassapitoasioihin liittyvä lainsäädäntö) vain osataan tulkita oikein. Siihen (tiedon vaihtoon moniammatillisessa työssä) annetaan tässä lainsäädännössäkin mahdollisuuksia. (Nuorisotyöntekijä.)

Entisen kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallinin vuonna 2008 asettama poikkihallinnollinen työryhmä selvitti moniammatillista viranomaistyötä ja sen lakisäateistämistä. Työryhmän yhtenä tehtävänä oli pohtia moniammatilliseen työhön liittyvän osaamisen parantamista. Työryhmän jättämästä raportista käy ilmi, että suomalaisen julkisen sektorin palveluja koskevassa lainsäädännössä on useita mainintoja viranomaisten välisestä yhteistyöstä koskien lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja. Lainsäädännössä kehoitetaan tai veloitetaan aktiiviseen viranomaisten väliseen yhteistyöhön sekä yksilötasolla että rakenteellisella tasolla. Työryhmän mukaan paikallistasolla on tarvetta moniammatillisen viranomaisyhteistyön kehittämiseksi ja tehokkaammalle koordinoinnille. Opetusministeriön työryhmä näki nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa työskentelevien ammattilaisten salassapitoasioihin liittyvän koulutuksen tärkeänä. Ensisijaisesti moniammatillista työtä tekeviä tulisi kouluttaa tietosuoja- ja salassapitosäännöksiensä parempaan hallitsemiseen sekä parantaa koulutuksen avulla moniammatilliseen viranomaisyhteistyöhön liittyviä asenteellisia ja tiedollisia valmiuksia. (Nuorta ei jätetä 2009, 9,16, 19, 23.)

Ongelmallisiin salassapitotilanteisiin on löydetty myös ratkaisu. Koulu ja nuorisotoimi ovat yhteisesti kehittäneet lomakkeen, jonka esimerkiksi koulun ja nuorisotyön ryhmätoimintaan osallistuva lapsi vie huoltajilleen täytettäväksi. Lomakkeen allekirjoittamalla huoltaja suostuu siihen, että nuorisotyöntekijällä on oikeus saada koululta tarvittava tieto lapsesta ryhmätoiminnan järjestämisen kannalta. Käytäntö on koettu hyväksi ja lisäävän kotien luottamusta koulun ja nuorisotyön yhteistyönä järjestämään toimintaan.

Tutkimusaineistostani käy ilmi, että sekä nuorisotyöntekijät itse sekä koulun henkilökunta näkevät nuorisotyöntekijät koulun henkilökuntaa avoimempina yhteistyölle. Nuorisotyöntekijät olivat aktiivisempia koulun suuntaan yhteistyöhön liittyvissä asioissa.

”Koulu on niin sidottu siihen lukujärjestykseen ja opettajien päivä on tietyn mittanen, ni se et koulu ei oo kauheen avoimesti (lähtenyt yhteistyöhön)... mä en tiedä missä, no ehkä jossain, mut koulu ei laitoksena lähe kyllä. Et koulu on se taho, johon otetaan yhteyttä, et seurakunta kysyy, et voidaanks me tulla pitää teille aamunavauksia ja nuorisotyö tarjoaa jotain projekteja tai juttuja. Ja sit koulu päättää, et okei, me voidaan ottaa, et voi tulla. Et voi kun kiva... et tosi kiva, ku tuutte. Mu et koulu ei kauheesti pyytele eikä... et se hoitaa sen oman työnsä.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”Mut jotenki se koulu... et se on tavallaan suljettu, mutta että sinne pääsee, mutta siinä joutuu näkemään aika tavalla vaivaa itse.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Suurimpana syynä yhteistyön toimimattomuuteen joissakin tietyissä kouluissa koettiin se, että koulun rehtori ei nähnyt moniammatillista yhteistyötä nuorisotyöntekijöiden kanssa merkityksellisenä.

”Ne koulut, missä meillä tää työ ei niikun hedelmää kannu, niin kyllähän se selkee on, että siel koulun johdossa elikkä siellä niikun rehtoritasolla ei olla kiinnostuttu... niin se on...ei sitten tapahdu mitään.” (Nuorisotyöntekijä.)

”Voi olla, et mä kaivan omaa hautaani tässä... Voi olla, et rehtorit ampuis mut, jos sanoisin tän ääneen, mut onhan se hirveen paljon kiinni siitä, et miten siihen (yhteistyöhön nuorisotyöntekijöiden kanssa) yleensä koulussa rehtori suhtautuu ja minkälaista kuvaa se luo sitten niille opettajille siitä nuorisotyöntekijästä ja sen tekemästä työstä.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Monialaisen yhteistyön puutteeseen nuorisotyöntekijöiden kanssa saattaa vaikuttaa myös se, että rehtori voi tulkita opetussuunnitelmaa liian tiukasti. Rehtori voi nähdä, että koulun tehtävänä on hoitaa vain peruskoulun opetussuunnitelmaan kirjatut tehtävät. Nuorisotyön kanssa tehtävää moniammatillista työtä ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan.

Eräs haastateltavista oli sitä mieltä, että yhteistyön sujumattomuuteen vaikuttaa myös ongelmien ja haasteiden kieltäminen omassa koulussa. Haastateltava nosti esiin esimerkkinä koulun henkilöstöön kuuluvan henkilön mielipiteen siitä, että heidän koulussaan ei ole koulukiusaamista eikä koulun henkilökunta näin ollen kaivannut koululle koulun ulkopuolisia henkilöitä kasvatustyön tueksi. Kuitenkin kyseisessä koulussa oli myöhemmin selvitelty vakavaa koulukiusaamistapausta.

”...meillä ei ole ongelmia –asenne...että semmosta kulissiliittoo vähä sielläkin... et se tuntuu ihan niikun naivilta ja mun mielestä tosi vastuuttomalta, ettei tuoda niitä asioita esille...et peitellään ne ja meil on kaikki hyvin ja ei oo tarvetta... Semmosta kouluu ookkaan!” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Koulun henkilökuntaan kuuluva saattaa haastateltavien mielestä kokea myös epäonnistumista työssään, jos koulun ulkopuolinen työntekijä rientää avuksi esimerkiksi kiusaamistilanteiden selvittelyssä. Kynnys ammatillisen avun pyytämiseen voi olla suuri. Myös opettajien ammatti-identiteettiin vahvasti liittyvä yksin tekemisen leima vaikeuttaa moniammatillisen työn käynnistymistä nuorisotyöntekijöiden kanssa.

”...että minä en ole sitten hyvä työntekijä, jos meidän koulussa voidaan pahoin tai meidän koulussa tapahtuu jotain... sitähan se ei tarkoita.”
(Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”Toki se on... voi olla helposti, että jos joku ulkopuolinen henkilö tulee puuttumaan mun opetustyöhöni... ja sehän ei ole tarkoitus missään nimessä. Siihen voi liittyä pelkoja. On monia henkilöitä (opettajia), jotka ei välttämättä ota edes koulunkäyntiavustajaa oppitunneillaan. Ne haluaa pitää sen... se on mun oma läänini.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”...onko tää kärjistetyksi sanottu, mut tuleeko siinä semmonen (opettajalle), et haluan itse nyt vaan pärjätä tämän nuoren kanssa, en mä tarvi mitään apua... et nyt joku tulee auttamaan mua tai ajattelee, että mä oon epäonnistunut...” (Nuorisotyöntekijä.)

Vaikka koulujen ja nuorisotyön yhteistä toimintaa järjestettiin sekä koulun tiloissa, koulujen ulkopuolisissa tiloissa että nuorisotiloissa, ei nuorisotilojen ovesta sisään astuminen ollut koulun henkilökunnalle helppoa. Yhteistyötä nuorisotyöntekijöiden kanssa toivottiin, mutta nuorisotilat sekä siellä tapahtuva toiminta koettiin sijainnista huolimatta etäiseksi.

”...et jotenki ku mä mietin sitä nuorisotilojen rooliakin, et vaik se on siinä siivessä ja ihan kiinni, niin kyllä se niin irrallaan siellä on. Siis että eihän me tiedetä, ketkä lapset siellä käy. Et ei me... et nähdään toki, et noi on siinä ovella odottamassa, et se aukee... ne hakkaa sitä ovee siinä varttia vaille kaks... mut että eihän siellä... mä muistan, että nuorisohjaajan iso toive oli, et opettajat tulis välillä käymään siellä ja että määhän olisin siellä käyny, mut jotenki se kynnys on hirvittävän iso. Mä en..siis mä en tiedä... siin on... Mä muistan, et mä muutaman kerran siellä kävin, mut sit niitten lasten... nuorten ilmeet... kauheen herkkä oma ammatti... siis kuraattorihan on sellanen kyttä ja semmonen ikävä ihminen tietyllä tavalla... tosi ikävä ihminen. Niin että tota... miks se tulee tänne! Mä luen sen niistä katseista... et voi vittu, se tulee tänne! Et miks se nyt tänne tulee kyttämään... ja sit ne pelaa sitä biljardia sillai että... ja määhän istun siellä sohvalla ja luen Seiskaa, et täähän on tosi kivaa tämmöstä... et mä oon ihan rennosti täällä...Et ehkä sitäkin pitäis tehdä vaan niin pitkään. Osahan (nuorista) saattaa tulla sanoo, et moi ook sää täällä? Mut ne on niitä kivoja, jotka moikkaa muutenki mua. Mut sit ne... tavallaan ne kävijät, jotka on mun asiakkaitani, ni eihän ne halua mua... miks ne tulis mitään sanoon... Vapaa-ajalla ne haluaa olla siellä rauhassa ja sit mä aattelen, et opettajilla on ehkä tää sama, et ei

he halua mennä sinne... että ne (nuoret) mieltii, et miks toi on täällä... meidän luokanvalvoja tuli tänne (nuorisotiloille)!” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Tämä kuvastaa hyvin koulun henkilökunnan käsityksiä nuorisotyöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Moniammatillista yhteistyötä oltiin halukkaita tekemään, jos se tapahtui koulun ehdoilla ja pääasiassa koulun tiloissa ja kouluaikana. Opettajat ovat kuitenkin kiinnostuneita nuorisotilojen käytöstä esimerkiksi uusien seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymispäivien yhteydessä, koska nuorisotilat tarjoavat erilaisen ja vapaamman toimintaympäristön kuin perinteinen luokkatila. Tilaisuudet on järjestetty yleensä niin, että mukana on ollut sekä nuorisotyöntekijöitä että koulun omaa henkilökuntaa.

Eräässä koulussa nuorisotyöntekijä oli käynyt esittäytymässä ja kertomassa omasta työstään opettajien koulutuspäivän yhteydessä. Koulun rehtori piti tätä erittäin tärkeänä tiedonvälitys keinona, vaikka yhteydenotot nuorisotyöntekijään eivät olleet koulun taholta esittäytymiskerran jälkeen lisääntyneet. Tämä kertoo siitä, että koulut ovat halukkaita yhteistyöhön ja moniammatilliseen työhön nuorisotyöntekijöiden kanssa, jos tätä mahdollisuutta heille tarjotaan. Opettajat eivät pääsääntöisesti ole itse aloitteellisia, ainakaan yhteistyön alkuvaiheessa.

7.6 Tulevaisuuden visiot nuorisotyön roolista peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä

Katariina Soanjärvi (2011) kuvaa väitöskirjassaan nuorisotyötä eräänlaiseksi palokunnaksi, joka rientää paikalle heti, kun jossakin savuaa. Tällä vertauksella Soanjärvi tarkoittaa sitä, että nuorisotyölle on ominaista ottaa hoitaakseen sellaisia nuoriin liittyviä tehtäviä, joita muut tahot eivät hoida. Tällaisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi koulusta lintsaavan oppilaan etsiskely kauppakeskuksen kulmilta, koululaisten iltapäiväkerhon talvitapahtuman järjestely tai koulusurmien jälkeinen keskusteluavun tarjoaminen nuorille. Ongelmana näissä tilanteissa Soanjärvi näkee sen, etteivät nuorisotyöntekijöiden rahkeet ja koulutus aina välttämättä riitä kaikkien eteen tulevien asioiden hoitamiseen. Nuorisotyölle on kuitenkin ominaista tietynlainen notkeus ja ketteruus, jolloin yllättäviinkin tilanteisiin voidaan mennä nopeasti, kun jäykemmät organisaatiot vasta suunnittelevat, mitä asian kanssa pitäisi tehdä. Esimerkkinä nuorisotyön nopeasta reagoinnista Soanjärvi nostaa esiin Suomessa tapahtuneiden koulusurmien jälkihoidon. Nuorisotyöntekijät pystyivät organisoimaan nopeasti tarvittavaa keskusteluapua nuorisotaloille ja toimimaan

yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa mahdollisimman pikaisen avun saamiseksi sitä tarvitseville. (Soanjärvi 2011, 118.)

Nuorisotyön pääpaino tulee jatkossakin olla ennaltaehkäisevässä työssä korjaavassa työn sijaan. Panostamalla ennaltaehkäisyyn pystytään paremmin vaikuttamaan lasten ja nuorten, ja tätä kautta heidän perheidensä, arkeen sekä estämään ongelmien syntyminen. Koulu on tiivis yhteisö ja joskus oppilaiden ja henkilökunnan keskinäisissä väleissä voi olla sellaisia ristiriitoja, jolloin esimerkiksi tehostettua tukea tarvitseva oppilas voi hyötyä koulun ulkopuolisen henkilön avusta.

”Mä jättäydyin siinä vaiheessa, ku mä näin sen nimilistan (ryhmätoimintaan osallistuvien oppilaiden) ja tajusin, et se on joko minä tai ne pojat... et ne pojat... ne ei hyväksy mua... et mä oon niin kyttä ja kyllä, et ne ei tuu siihen ryhmään, jos mä oon siinä mukana. Mä aattelin, et okei, jos ne olis siinä ryhmässä ilman mua...” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Useampi haastateltava näki, että nuorisotyöntekijän rooli koululla voisi olla kuraattorin työparina toimiminen erilaisissa kasvatustehtävissä, kuten esimerkiksi erilaisten ryhmämuotoisten toimintojen ohjaamisessa. Yläkouluilla työskentelee vain yksi kuraattori kussakin koulussa ja monesti kuraattorit joutuvat työskentelemään yksin. Työparina toimiminen mahdollistaisi kouluille paremmat mahdollisuudet kehittää kerho- ja ryhmätoimintaa oppilaille.

Tutkimusaineistossani yksi koulun henkilökuntaan kuuluvista haastateltavista näki tärkeänä, että uuteen perusopetussuunnitelmaan kirjattaisiin vaatimus koulussa järjestettävästä kerhotyöstä. Kerhotyön puitteissa nuorisotyöntekijät ja koulun henkilökunta voisivat tehdä moniammatillista yhteistyötä, joka tukisi molempien tahojen omaa toimintaa ja tukisi lasten ja nuorten kasvua. Jos koulun kerhotoiminta järjestettäisiin ennen tai jälkeen koulupäivän, näki haastateltava sen ensisijaisesti kuitenkin nuorisotyöntekijöiden tehtäväksi. Vastauksessa nouseekin esiin koulun henkilökunnan suhtautuminen yhteistyöhön nuorisotyöntekijöiden kanssa: nuorisotyö koulussa nähdään tärkeänä ja koulun henkilökunta on valmis yhteistyöhön, kunhan se ei vaadi itseltä huomattavaa panostusta.

”...et sitähan on korostettu justiin tässä uudessa lainsäädännössä, jossa erityisopetusta uudistetaan myöskin, että siellä on iltapäivä- ja aamupäiväkerhot ja kerhotoiminta... niin miten ne sinne... siten voidaan lisätä sitä yhteistyötä nuorisotoimen kanssa. Mä näen, että siinä on se mahdollisuus. Ja se vois jatkua yläkoulussakin, että jokaiselle oppilaalle säilytetään jokaiseen koulupäivään kerhotunteja, jotka sitten vois tapahtua nuorisotoimen kanssa ja toki jonkun muun toimijan kanssa, et tuskin opettajat enää koulupäiväänsä sitten pidentää, mutta kuitenkin... Niin se olis aika luonteva tapa jatkaa (yhteistyötä), kun

nuorisotyöntekijöillä on jollain tavalla jalka jo kouluissa.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

Perusopetuslakiin on kirjattu pykälä koskien koulun kerhotoimintaa. Laissa kerhotoiminnan katsotaan olevan perusopetusta tukevaa toimintaa. Maininta kerhotoiminnasta on kuitenkin laissa ylimalkainen eikä laki määrittele tarkemmin kerhotoiminnan järjestämiseen liittyviä seikkoja. (Perusopetuslaki 1998, 47 §.) Vuonna 2010 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tehdyissä muutoksissa ja täydennyksissä sanotaan, että koulun järjestämän kerhotoiminnan tulee tukea oppilaan hyvinvointia ja opiskelumotivaatiota sekä turvallisuutta ja yhteisöllisyyden tunnetta. Kerhotoimintaan osallistuminen voi olla myös osa tehostettua tai erityisen tuen tarvetta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset 2010, 13, 40.)

Koulun kerhotoiminta voisi olla yksi nuorisotyön ja koulun välisen moniammatillisen työn kehittämiskohde. Kerhotoiminta suuntautuu lasten ja nuorten vapaa-ajantoimintaan, mutta sijoittuu nuorisotyön ja perusopetuksen rajapintaan (Karhuvirta 2012, 179). Näin ollen se tarjoaisi luonnollisen väylän moniammatillisen sekä samalla monialaisen työ toteuttamiselle. Tämä edellyttää tietenkin sekä opetushenkilöstön tai koulun muun henkilöstön sitoutumista toimintaan nuorisotyöntekijöiden ohella.

Yksi haastateltavista esitti idean siitä, että olisiko nuorisotyöntekijöiden ja koulun väistä yhteistyötä mahdollista tiivistää siten, että nuorisotyöntekijöiden työtilat sijoitettaisiin kouluille. Tällä hetkellä osa nuorisotyöntekijöiden toimistotiloista sijaitsee koulujen yhteydessä olevilla nuorisotiloilla, mutta ei varsinaisesti koulun tiloissa.

Yhtenä tulevaisuuden haasteena nähdään niiden nuorten kasvava joukko, jotka tarvitsevat henkilökohtaista tukea ja ohjausta sekä koulutyössään että arjen hallinnassaan. Näiden nuorten tukemiseksi ei kouluilla ole tällä hetkellä riittävästi resursseja. Muutama haastateltavista näkikin, että nuorisotyöntekijät voisivat ottaa kouluilla opetusta tukevan kasvattajan roolin suhteessa erityisnuoriin. Nuorille tarjottava tuki voisi olla joko yksilötukea tai ryhmätoimintaan perustuvaa tukea. Tällaisen toiminnan avulla olisi mahdollista lisätä nuorten itsetuntoa ja tukea heidän kasvuaan. Muutamalla koululla toimineet niin kutsutut erityisryhmät oli havaittu tärkeäksi ennalta ehkäisevän lastensuojelun toiminnaksi ja toiminnan jatkuvuutta pidettiin tärkeänä. Niin kutsuttujen erityisryhmien tehtävänä oli opettaa nuorille esimerkiksi arjen taitoja ja tutustuttaa heitä erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin ja tarjota mahdollisuutta henkilökohtaisiin keskusteluihin turvallisen aikuisen kanssa.

Yhtenä ehdotuksena yksilöllisen tuen tarjoamiselle oppilaille oli niin sanotun kouluparkkitoiminnan järjestäminen, missä nuorisotyöntekijällä olisi keskeinen rooli. Parkkitoiminnan ideana on, että tunneilla huonosti käyttäytyvä oppilas voitaisiin ohjata nuorisotyöntekijän juttusille ja tilannetta selvitettäisiin kasvatuksellisin keinoin.

Koulujen ja nuorisotyön yhteistyön helpottamisen edellytyksenä nähtiin tarve salassapitoon ja oppilashuoltoryhmien toimintaan liittyvien lakien muuttamisen niin, että nuorisotyöntekijä voisi olla tiiviimmin mukana koulujen ennaltaehkäisevässä työssä esimerkiksi osallistumalla toimimana yhtenä kasvatusalan ammattilaisena koulujen oppilashuoltoryhmissä.

Tutkimukseeni kohteena oleva pirkanmaalainen kunta on ollut jo usean vuoden ajan yksi vetovoimaisimmista alueista suhteutettuna paikkakunnalle muuttaneisiin ihmisiin. Kunta vetää puoleensa lapsiperheitä ja tämä vaikuttaa kuntarakenteessa asukkaiden keski-ikään. Lapsia ja nuoria on paljon ja heidän sekä heidän perheidensä palveluihin on satsattava koko ajan enemmän. Muualta paikkakunnalle muuttaneiden perheiden oman tukiverkoston puuttuminen nähdään sekä koulun että nuorisotyön näkökulmasta suurena riskinä.

”Jos mennään aikoja taaksepäin, niin on ollu se oma suku, perhe, siinä... on ollu semmonen yhteisö, jossa on ollu sitten tukea ja mallia saatu, mut kun ajattelee tätä meidänkin kuntaa, niin tännehän suurin osa ihmisistä muuttaa asumaan, et ei oo sitä semmosta omaa yhteisöä. Ja vaikka täällä on pientalovaltaisia alueita, niin mä luulen, et aika vähän ihmiset tuntee toisiaan ja tulee semmosta yhteisöä, et meidän kadun perheet nyt tekee niin ja näin. Et ollaan aika lailla yksistään.” (Koulun henkilökuntaan kuuluva.)

”Kyllä tää alkaa olla täällä koko ajan suureneva ongelma, ainakin nuorisotyössä se näkyy ihan selkeesti sellanen tavallaan juurettomuus, et paljon tullaan kaukaa pohjoisesta ja isovanhempia ei todellakaan nähdä enää ja sitten se perhe ja suku tavallaan luodaan tonne kadulle muista nuorista. Ja sit, kun se menee liian pitkälle ja liian kauas kotoa nää asiat, niin sitten siellä on poliisia ja nuorisotyöntekijää...”. (Nuorisotyöntekijä.)

Nuorisotyön paikka koulussa voisikin olla yhteisöllisyyden luoja. Nuorisotyö voisi ottaa tehtäväkseen koulun ja kotien välisen yhteistyön tiivistämisen ja ottaa samalla vanhempia entistä enemmän mukaan koulun kasvatustyöhön. Jo nyt lähes jokaiselle koululle oli nimetty oma nuorisotyöntekijänsä, joka oli käytettävissä esimerkiksi vanhempainiltojen ja tapahtumien sekä retkien yhteydessä. Näitä yhteistyön muotoja voisi tiivistää entisestään ja osoittaa nuorisotyöntekijöille entistä enemmän resursseja niin sanottuun yhteisötyöhön, joka voisi kohdistua koko asuinalueeseen. Nuorisotyöntekijät ovat osallistuneet koulujen vanhempainiltoihin ja olleet

paikalla kertomassa työstään sekä pitämässä puheenvuoroja lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista. Näiden lisäksi nuorisotyöntekijät voisivat järjestää vapaamuotoisempia tapahtumia ja tilaisuuksia vanhemmille ja perheille yhdessä koulun henkilökunnan kanssa. Näissä tapaamisissa perheillä olisi mahdollisuus tutustua koulun henkilökunnan lisäksi toisiinsa ja tämän kautta olisi mahdollisuus lisätä sekä koulun että asuinalueen yhteisöllisyyttä ja tätä kautta turvata alueen lasten kasvua.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tutkia, millainen on nuorisotyöntekijän ammatillinen rooli peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä ja minkälaisia mahdollisuuksia nuorisotyöllä nähdään olevan peruskoulun moniammatillisessa kasvatustyössä. Tutkimustulosten perusteella koulun ja nuorisotyön yhteistyölle nähdään tulevaisuudessa entistä suurempi tarve, mutta sujuva ja tulokellinen moniammatillinen yhteistyö asettaa myös haasteita.

Sekä koulujen henkilökunta että nuorisotyöntekijät kokevat, että lasten ja nuorten ongelmiin pitäisi pystyä puuttumaan entistä varhaisemmassa vaiheessa. Lasten ja nuorten parissa tehtävän työn painopiste pitäisi saada korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön. Henkilöstöresurssit ennaltaehkäisevään työhön ovat kouluissa kuitenkin melko vähäiset, joten uudentyyppisen, yli hallintokuntarajojen ulottuvan monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön avulla on mahdollista kehittää koulun kasvatustyötä sekä tätä kautta ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Peruskoulu nähdään luonnollisena moniammatillisen työn mahdollistavana ympäristönä, koska koulu liittyy lasten ja nuorten elämään tiiviisti ja he ovat kouluympäristössä helposti tavoitettavissa. Ennaltaehkäisevän työn lähtökohtana nähtiin lasten ja nuorten elämän kokonaisvaltainen hahmottaminen, jolloin myös ongelmatilanteisiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollistuu ja kasvun tukeminen helpottuu. Tämän kaltaista poikkihallinnollista työtä on pystyttävä yksinkertaistamaan paremman ja tehokkaamman tiedonkulun kautta. Tällä hetkellä nuorisotyön ei katsota kuuluvan kiinteänä osana koulun arkeen, joten myös tiedon saaminen oppilaista on vaikeaa. Salassapitolakien tulkinnassa nähdään ongelmia eikä yksiselitteisiä toimintatapoja ole.

Kaarina Isoherranen (2012) on tutkinut väitöskirjassaan niitä haasteita ja ilmiöitä, joita eri alojen asiantuntijat kohtaavat, kun heidän organisaatiossaan lähdetään kehittämään moniammatillista yhteistyötä. Isoherrasen mukaan moniammatillisen työn kehittäminen on laajempi yhteiskunnallinen haaste, koska moniammatillista toimintaa säätelee lainsäädäntö ja myös eri alojen ammattilaisten koulutus. Tarvitaan kulttuurista muutosta organisaatioiden toiminnassa sekä yhteiskunnallisten ja poliittisten päättäjien päätöksiä, että moniammatilliselle työlle voidaan luoda joustavat edellytykset. Tutkimustulosteni perusteella sekä nuorisotyöntekijät että koulun henkilökunta kokivat salassapitosäädökset liian tiukoiksi ja omaa työtä määrittäväksi tekijäksi. Lainsäädäntöön toivottiin muutoksia ja joustavuutta salassapitoon liittyviin kysymyksiin eri alojen

ja eri organisaatioista tulevien ammattilaisten välille. Haastateltavat kokivat lakien tulkinnan haastavaksi ja monimutkaiseksi. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on kuitenkin aina lapsen ja nuoren etu, joten lainsäädännöllä työtä ei saisi vaikeuttaa.

Yhteistyön periaatteita mietittäessä tulee moniammatillisen työn lähtökohdaksi ottaa lasten ja nuorten tarpeet. Yhteistyön toimintatavat ja tavoitteet sekä yhteiset pelisäännöt tulee huomioida suunnitteluvaiheessa. Suunnitelmallisuus koettiin kaikkien haastateltavien taholta ongelmalliseksi. Suunnitelmallisuuden puutteellisuus tiedostettiin ja siihen haluttiin jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota. Hyvä suunnittelu takaa paremmat onnistumisen mahdollisuudet ja paremman tuloksellisuuden sekä työn pitkäjänteisyyden.

Sujuvan yhteistyön kulmakiviksi haastateltavat nimesivät esimiesten, lähinnä koulujen rehtoreiden, positiivisen suhtautumisen asiaan, toisen työntekijän ammatillisen arvostuksen sekä hyvän etukäteissuunnittelun. Nuorisotyön ja nuorisotyöntekijän roolit koulussa nähtiin vapaampana verrattuna opettajiin ja kuraattoriin ja tätä pidettiin tärkeänä. Tämän asian on nostanut esiin myös Petri Cederlöf (2004). Cederlöfin mukaan, koulu on historiallisesti vahva instituutio, joka käyttää yksilöihin kohdistuvaa valtaa. Vallalla tarkoitetaan tässä kohtaa oppivelvollisuutta sekä oppimisen arviointia. Lisäksi koululla on tietynlainen muodollinen rakenne sekä siihen liittyvä byrokratia. Nuorisotyö on irrallaan näistä koulun toimintaa määrittävistä velvoitteista ja vapaampi kehittämään uudenlaisia työmuotoja lasten kasvatukseen. Tämä näkyi myös omissa tutkimustuloksissani. Nuorisotyöntekijän työtä ei koettu tiukkaan määriteltynä tai säädeltyinä, vaan nuorisotyöntekijällä oli mahdollisuus kameleonttimaiseen työtapaan tilanteen mukaan. Nuorisotyöntekijän vahvuuksina verrattuna opettajiin nähtiin nuorten kohtaamisen taito, taito toimia erilaisissa ryhmätilanteissa vaativienkin lasten ja nuorten kanssa sekä työn joustavuus.

Tutkimustulosten perusteella nuorisotyöntekijän rooli koululla on ristiriitainen. Toisaalta nuorisotyöntekijä haluttaisiin nähdä kiinteänä osana koulun arkea, mutta toisaalta liiallinen näkyminen koululla saattaisi haastateltavien mielestä vaikuttaa negatiivisesti lasten ja nuorten suhtautumiseen. Nuorten on helpompi lähestyä aikuista, jolla ei ole arvioijan viittaa harteillaan ja kertoa hänelle henkilökohtaisista asioista. Nuorisotyöntekijän nähtiin myös olevan paremmin tietoinen nuorten maailmasta kuin opettajan ja tämän nähtiin osaltaan lisäävän nuorisotyöntekijän uskottavuutta nuorten silmissä.

Toisaalta nuorisotyöntekijöiden odotettiin osallistuvan aktiivisesti ennaltaehkäisevään työhön, mutta toisaalta nuorisotyöntekijöillä koettiin olevan taitoja myös ongelmatilanteiden selvittelyyn sekä haastavien nuorten kohtaamiseen. Nuorisotyöntekijää huudettiinkin apuun usein

kiusaamistilanteiden selvittelyyn tai hänen toivottiin osallistuvan erilaisiin sovittelutilanteisiin esimerkiksi kiusaamistapausten yhteydessä. Katriina Soanjärvi (2011, 118) toteaa tutkimuksessaan, että nuorisotyö on kuin palokunta, joka rientää paikalle, kun jossakin savuaa.

Nuorisotyöntekijää arvostettiin yhtenä kasvatusalan ammattilaisena, vaikka ammatillinen rooli näyttäytyi suurimmalle osalle koulun henkilökuntaa jäsentymättömänä ja epäselvänä. Jopa osa nuorisotyöntekijöistä itse koki saman ongelman eli työn tavoitteet eivät olleet selkeitä eikä niitä oltu erikseen pohdittu. Monelle opettajalle oli epäselvää, miksi yhteistyötä nuorisotyöntekijöiden kanssa tehdään ja mihin yhteistyötä tarvitaan. Nuorisotyöntekijä nähtiin koulun näkökulmasta pääosin vierailijan roolissa eli nuorisotyöntekijän ei nähty kuuluvan tiiviisti koulun arkeen. Tilanteen parantamiseksi ehdotettiin selkeämpää ja tehokkaampaa tiedottamista siitä, missä roolissa nuorisotyöntekijä koululla työskentelee ja mitkä ovat nuorisotyöntekijän ammatillisen työn lähtökohdat.

Nuorisotyön lähtökohtien ja työn tavoitteiden pohdinta on noussut esiin viime vuosina useissa tutkimuksissa sekä tieteellisissä pohdinnoissa. Erityisesti on tutkittu nuorisotyön kasvatuksellisuutta (esim. Purjo 2011, 2012; Nieminen 2007a, 2007b, 2007c; Nivala & Saastamoinen 2007). Nuorisotyö on myös siirtynyt osittain sosiaalityön kentälle ja tämä on nähty tärkeänä lapsi- ja nuorisopoliittisena kehityssaskeleena (Määttä & Väänänen-Fomin 2009, 66-69).

Tutkimusaineistosta nousi esiin nuorisotyön mahdollisuudet hyödyntää nonformaalista oppimista ja kasvatusta omassa toiminnassaan. Nonformaali oppiminen ja kasvatusta ovat tavoitteellista toimintaa, jotka eivät sisällä koululle ominaisia oppisisältöjä eivätkä oppimisen arviointia (Karhuvirta 2012, 180). Nuorisotyöntekijä nähtiin vapaampana toimijana kuin koulu ja koulun henkilökuntaan kuuluvat ihmiset. Nuorisotyöntekijää ei rajoita niin sanottu valvontakontrolli eli esimerkiksi oppimisen arviointi tai oppilaiden poissaoloihin puuttuminen. Nuorisotyön mahdollisuudet nähtiin koulun kasvatustyön tukemisessa siinä, että nuorisotyöntekijä voisi ottaa oppilaiden elämäntilanteeseen ja koulunkäyntiin liittyviä asioita puheeksi heidän kanssaan epävirallisemmissa yhteyksissä kuin esimerkiksi opettaja tai kuraattori. Tämä edellyttää sitä, että nuorisotyöntekijä on tietoinen tukea tarvitsevista nuorista ja heidän elämän tilanteestaan. Pystyäkseen toimimaan tehokkaasti ja johdonmukaisesti kouluympäristössä, nuorisotyöntekijä tarvitsee työn kannalta välttämättömät tiedot oppilaista ja heidän tilanteistaan. Monialainen yhteistyö ei voi toimia, jos tiedon kulkuun liittyvää dilemmaa ei kyetä ratkaisemaan.

Tutkimukseni kohdistui yhden kunnan alueelle ja siellä tehtävään nuorisotyön ja koulujen väliseen monialaiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Kunnat ja kaupungit eroavat toisistaan

asukasmäärien ja pinta-alan suhteen. Myös organisaatorakenteet ovat eri kunnissa erilaisia. Tutkimuksen tulokset ovat näistä muutostekijöistä huolimatta hyödynnettävissä minkä tahansa kunnan alueella suunniteltaessa tai kehitettäessä vastaavanlaisia yhteistyön muotoja lasten ja nuorten kasvun tukemiseksi. Aiheesta olevaa tutkimustietoa on olemassa vähän, joten kaikki uusi tutkimustieto aiheeseen liittyen on tärkeää.

Jäin tutkimusaineistoni analyysin jälkeen pohtimaan kysymystä, onko nuorisotyöntekijä uskottava kasvatusalan ammattilainen? Kysymykseen voisi vastata, että toisaalta on ja toisaalta ei. Nuorisotyöntekijöiden ammatillista osaamista arvostetaan ja heidät nähdään osaavina kasvatusalan ammattilaisina. Uskottavuutta syö kuitenkin se, että nuorisotyöllä ei ole yleisesti hyväksytyjä ja yhteisesti määriteltyjä tavoitteita. Usein työtä tehdään ajattelematta sen tarkemmin, mihin sillä pyritään. Nuorisotyön kehittämisen kannalta ja nuorisotyöntekijöiden arvostuksen lisäämiseksi oli tärkeää pysähtyä miettimään nuorisotyön lähtökohtia ja perusteita. Näihin seikkoihin tulisi kiinnittää huomiota jo nuorisotyöntekijöiden koulutuksessa.

Jäin myös miettimään, miten nuorisotyön roolia kouluissa voisi vahvistaa. Nuorisotyötä tulisi tehdä näkyvämmäksi ja nuorisotyöntekijöiden tulisi tuoda selkeästi esiin työn tavoitteet. Yhteisten toimintamallien luominen lasten ja nuorten kasvun tukemiseksi vaatii laajempaa lapsi- ja nuorisopoliittista keskustelua. Miten jatkossa voidaan työskennellä mahdollisimman tehokkaasti sen eteen, että lasten ja nuorten syrjäytymiskehitys saadaan pysäytettyä. Organisaatorajoja tulee madaltaa ja mahdollistaa uusien työmuotojen ja työtapojen kehittäminen entistä helpommaksi. Käydessäni jokin aika sitten erään tutkimuksessani mukana olleen koulun nettisivuilla, huomasin siellä myös koulun yhteydessä olevan nuorisotilan sekä nuorisotyöntekijän yhteystiedot. Pidän tätä erittäin tärkeänä signaalina siitä, että nuorisotyö nähdään osana koulun toimintaa ja nuorisotyöntekijä koetaan kuuluvaksi koulun henkilökuntaan, vaikka hän ei työskentelekään koululla päivittäin.

Tutkimustulosten perusteella nuorisotyöntekijä ei ole peruskoulussa kuokkavieras vaan kutsuvieras. Punaista mattoa ei ole vielä levitetty, mutta ovet on jo avattu.

Jatkotutkimuksen aiheita ja graduprosessin arviointia

Jatkotutkimusaiheita ajatellen tutkimusta monialaisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä voisi laajentaa toisen asteen oppilaitoksiin. Minkälaista on toisen asteen oppilaitoksissa tehtävä

nuorisotyö ja mitkä ovat työn tavoitteet, mihin tarpeeseen työ vastaa? Usein nuorisotyön kohteena ovat alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret, mutta nuorisotyön suuntaaminen nuorille aikuisille tarjottuihin toimintamuotoihin nähdään tulevaisuudessa myös tärkeänä. Nuoret aikuiset ovat nykyajan yhteiskunnassa suuressa syrjäytymisvaarassa siinä vaiheessa, kun peruskoulun jälkeen ei löydy opiskelupaikkaa tai opinnot jäävät syystä tai toisesta kesken lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Nuorisotyöntekijöiden apu näiden nuorten kohdalla voisi olla ratkaisevaa tulevaisuuden kannalta. Toisen asteen opiskelijat kaipaavat vierellä kulkijaa, turvallista aikuista, jonka puoleen kääntyä vaikeassa elämäntilanteessa. Peruskouluissa käytössä olevia moniammatillisen työn muotoja voisi soveltaa myös toisen asteen oppilaitoksissa sekä kehittää ikäryhmän kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa esimerkiksi yhdessä eri järjestöjen kanssa.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia sitä, miten nuoret kokevat nuorisotyöntekijän roolin koulussa. Nuorten näkemyksistä ja odotuksista olisi apua moniammatillisen työn kehittämisessä ja suunnittelussa.

Näin jälkeinpäin ajateltuna pro gradu-tutkielmani tekeminen ei ole ollut helppo prosessi. Valmistuttuani yhteiskuntatieteiden kandidaatiksi olin jo tiiviisti työelämässä. Syventävän vaiheen opinnot gradua lukuun ottamatta tein nopealla aikataululla, mutta sen jälkeen opinnot jäivät unholaan lähes kymmeneksi vuodeksi. Olin tyytyväinen silloiseen työpaikkaani eikä maisteritutkinnon loppuun suorittamiselle ollut siinä vaiheessa tarvetta. Keskustelut vanhojen opiskelukavereiden kanssa saivat kuitenkin minut ilmoittautumaan tutkielmaseminaariin ja aloittamaan gradun suunnittelun. Minulle oli alusta asti selvää, että haluan tutkia nuorisotyötä ja sen mahdollisuuksia peruskouluympäristössä. Tutkielmaseminaariryhmässä koin kuitenkin olevani täysin ulkopuolinen, koska muut ryhmään osallistujat olivat ammatti-identiteetiltään selkeästi sosiaalityöntekijöitä kun taas minä koin olevani nuorisotyöntekijä ja tekeväni pääasiassa töitä ennaltaehkäisevän työn parissa. Ryhmällä eikä ryhmän opettajalla ollut antaa juurikaan vinkkejä tutkimusaiheeseen liittyen, ja kun ryhmän opettaja lisäksi arvosteli graduni aihetta sanomalla, ettei se liity sosiaalityöhön, päätin jättää tutkielmaseminaarin kesken.

Seuraavana syksynä ilmoittauduin uudelleen tutkielmaseminaariin ja sain paikan kannustavan opettajan ryhmästä. Sain häneltä paljon vinkkejä tutkimusmenetelmän valintaan, haastatteluihin, tutkielman rakenteeseen ja kirjallisuuteen liittyen. Uusi ryhmä oli myös heterogeenisempi kuin aikaisempi. Ryhmässä oli hyvin erilaisia taustoja ja erilaista työkokemusta omaavia henkilöitä. Osa oli ollut työelämässä jo kymmeniä vuosia ja innostunut opiskelusta uudelleen. Ryhmän keskustelut

ja ohjaavan opettajan tuki olivat ensiarvoisen tärkeitä gradun suunnittelun alkumetreilla. Innostuneen ryhmän ja asiantuntevan opettajan myötä sain graduni tekoon uutta puhtia.

Ennen tutkimushaastattelujen tekemistä vaihdoin pitkäaikaisesta työpaikastani kokonaan uuteen työpaikkaan ja uusiin työtehtäviin. Työpaikan vaihdoksen jälkeen sain kuitenkin haastattelut tehtyä ja litteroitua, mutta sen jälkeen tuntui, että aika ja energia gradun tekemiseen ei riittänyt. Tutkielman tekeminen junnasikin muutaman vuoden ajan paikallaan kunnes viime syksynä huomasin sattumalta laitoksen opetusohjelmassa maininnan graduvauhditusryhmästä. Ilmoittauduin sinne oitis ja ryhmässä aloittaminen oli gradun valmiiksi saamisen kannalta ratkaisevaa. Todennäköisesti en kirjoittaisi tässä vaiheessa tutkielmani loppusanoja, jos en olisi ryhmään mennyt. Vaikka tapaamisia oli vain muutama, sain ryhmän muilta, samassa tilanteessa olevilta jäseniltä sekä opettajalta sen puuttuvan kipinän, jonka tarvitsin tutkielman loppuun saattamiseksi. Olin kirjoittamisen loppuvaiheessa myös palkattomalla vapaalla työstäni, joka mahdollisti keskittymisen pelkästään opiskeluun.

Nyt, gradun ollessa valmis ja miettiessäni tutkimusprosessia kokonaisuudessaan, pidän yleensäkin ihmeenä, että sain tutkimukseni tehtyä. Usein oli tunne, etten suoriudu tehtävästä koskaan ja olen ihan yksin asiani kanssa. Kymmenen vuoden tauko opiskelussa asetti korkean kynnyksen opintojen uudelleen aloittamiselle. Kirjoittaminen ei sinällään ole ollut minulle ongelma, mutta riittävän ajan löytäminen ja kirjoitustyön aloittaminen aina tauon jälkeen osoittautui haastavaksi. Onnekseni löysin vuosi sitten laitokseni tsemppiryhmän, joka oli tarkoitettu niille opiskelijoille, joiden gradut olivat syystä tai toisesta jääneet roikkumaan. Ilman tämän ryhmän ohjaajan korvaamatonta apua ja muiden ryhmäläisten tukea en olisi todennäköisesti nyt tässä tilanteessa, laittamassa viimeistä pistettä tutkielmaani.

LÄHTEET

- Aaltonen, Kimmo (toim.) (2011) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma.
- Aho, Piia (2013) Neuvottelua nuorisotyöntekijän paikasta yläkoulussa. Käyttäytymistieteiden laitos. Yleinen ja aikuiskasvatustiede. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 21.3.2013. http://www.nuorisokanuuna.fi/tiedostot/piiaaho_gradu.pdf
- Alanen, Leena & Karila, Kirsti (2009) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.
- Alastalo, Marja (2005) Tutkimushaastattelun historia yhteiskuntatieteissä. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 57-77.
- Alasuutari, Maarit (2003) Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Banks, Sarah (toim.) (1999) Ethical issues in youth work. London: Routledge.
- Cederlöf, Petri (1998) Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Perustietoja, poimintoja ja haarukkapaloja nuorisotyöstä sekä sen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuoran julkaisuja Nro 8. Helsinki.
- Cederlöf, Petri (2004) Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa. Laadullinen tutkimus nuoriso-ohjaajien ja nuorisotyöstä vastaavien työntekijöiden työstä sekä kunnallisen nuorisotyön sisällöstä ja asemasta. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 45. Helsinki.
- Dettmer, Peggy, Thurston, Linda P. & Dyck, Norma (2002) Consultation, collaboration and teamwork for students with special needs. Boston: Allyn and Bacon.
- Dunderfelt, Tony (1997) Elämänkaaripsykologia: lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY.
- Eskola, Antti (1967) Sosiologian tutkimusmenetelmät II. Porvoo, Helsinki: WSOY.

Eskola, Jari (2010) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Filander, Karin (2007) Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki, 90-114.

Harrikari, Timo & Hoikkala, Susanna (2008) Nuorten hyvinvointipolitiikka – pahoinvointiin puuttumista ja riskien hallinnointia? Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot-vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 84. Helsinki, 150-160.

Havu-Nuutinen, Sari, Karppinen, Netta & Päivinen, Annika (2011) Kriisin käsittely opettajan pedagogisena toimintana. Kasvatus 42 (1), 19–30.

Hirsjärvi, Sirkka & Huttunen, Jouko (1997) Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo: WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Laurinen, Leena (2000) Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa Leena Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena, 12-35.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, Elna (2009) Nuorisotyö sosiaalisen asiantuntijuuden areenoilla. Teoksessa Suvi Raitakari & Elina Virokannas (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät: puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 96. Helsinki, 41-61.

Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) (2007) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki.

Hokkanen, Tiina (2002) ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää.” Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 119-140.

Hämäläinen, Juha (1995) Sosiaalipedagogiikan oppihistoriallinen kehitys Saksassa. Kuopion yliopiston sosiaalitieteiden laitos. Julkaisuja E 26. Kuopio.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena (1997) Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, Juha, Laukkanen, Eila & Vornanen, Riitta (2008) Nuorisokasvatus, nuorisososiaalityö ja nuorisopsykiatria nuorten hyvinvoinnin edistämässä. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot-vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 84. Helsinki, 161-169.

Isoherranen, Kaarina (2012) Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Helsinki.

Isoherranen, Kaarina & Rekola, Leena & Nurminen, Raija (2008) Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Karhuvirta, Tiina (2012) Koulun kerhotoiminta – formaalin ja nonformaalin kasvatuksen rajapinnassa. Teoksessa Katja Komonen, Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 128. Helsinki, 179-191.

Kiilakoski, Tomi (2007) Kasvu moneen suuntaan – kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki, 57-77.

Kiilakoski, Tomi, Kivijärvi, Antti & Honkasalo, Veronika (2011) Johdanto: Nuorisotyön professionalisaatio, tutkijoiden roolit ja kehittämistyön luonne. Teoksessa Veronika Honkasalo, Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi: Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Tarkastelussa kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämishankkeet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 114. Helsinki, 11-48.

Koivusilta, Leena & Rimpelä, Arja (2000) Lapsuusajan terveyden merkitys elämäkululle. Teoksessa Eino Heikkinen & Jouni Tuomi (toim.) Suomalainen elämäkulku. Helsinki: Tammi, 155-172.

Kolehmainen, Marjo (2012) Kasvattajana ristiaallokossa. Ammatillinen identiteetti koulussa nuorisotyötä tekevien kokemana. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Ylempi AMK-tutkinto. Viitattu 19.3.2013. <http://publications.theseus.fi/handle/10024/44425>

Kurki, Leena (2000) Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Kurki, Leena (2006) Sosiaalikirjuriina koulussa. Teoksessa Leena Kurki, Elina Nivala & Pirkko Sipilä-Lähdekorpi: Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura, 38-100.

Kurki, Leena & Nivala, Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2006) Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

Kuure, Tapio & Perttu, Helinä (toim.) (2007) Arvot, arvostukset ja luottamus nuorten elämässä. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 74. Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhteisö LIKES. Lasten ja nuorten elämäntavan tutkimusyksikkö LINET. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 197. Helsinki.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41. Viitattu 22.3.2013. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2007/Lapsi-ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma_2007-2011

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Viitattu 22.3.2013. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Lapsi-ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma_2012_2015

Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Viitattu 3.3.2013 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/>

Launonen, Leevi & Pulkkinen, Lea (2004) Kouluyhteisö lapsen kannalta. Teoksessa Leevi Launonen & Lea Pulkkinen (toim.) Koulu kasvuyhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus, 13-78.

Leino, Kirsi (2002) Nuorisotyön ammattilaiset. Diskurssianalyysi nuorisotyöntekijyyden rakentumisesta Nuorisotyö -lehdessä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja A 60. Tampere.

Linnossuo, Outi (toim.) (2003) Sosiaalinen ja toiminnallisterapeuttinen työ nuorten kanssa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 4. Turku.

- Linnossuo, Outi (toim.) (2004) Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 11. Turku.
- Lybeck, Tuula & Walldén, Jaana (2011) Teoksessa Kimmo Aaltonen (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma, 25–58.
- Määttä, Mirja & Tasanko, Pia (2012) Nuorisotyön tehtävä ohjelma(yhteis)kunnassa. Teoksessa Katja Komonen, Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 128. Helsinki, 23-35.
- Määttä, Mirja & Väänänen-Fomin, Marja (2009) Yhteinen tavoite, eriytyneet ohjauksjärjestelmät – lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän suunnittelun normiohjaus. Teoksessa Suvi Raitakari & Elina Virokannas (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät: puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 96. Helsinki, 63-80.
- Mönkkönen, Kaarina (1996) Asiantuntijasta asiantutkijaksi. Teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Helsinki: Edita, 51-66.
- Niemi, Kalevi (2007) Kansalaiskasvatus osana suomalaisten nuorisoliikkeiden varhaisvaiheen eetosta ja toimintaa. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73. Helsinki, 64-92.
- Nieminen, Juha (1991) Näkökulmia nuorisotyöhön. Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos. Julkaisusarja A. Tutkimusraportti N:o 50. Tampere.
- Nieminen, Juha (1995) Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia. Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki: Lasten Keskus.
- Nieminen, Juha (2007a) Puuttuva lenkki – nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehyksenä. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73. Helsinki, 30-63.
- Nieminen, Juha (2007b) Vastavoiman hahmo: Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki, 21–43.

- Nieminen, Juha (2007c) Nuorisokasvatus koulun ja nuorisotyön yhteisenä nimittäjänä. Julkaisematon luentomateriaali. 9.11.2007.
- Nieminen, Juha & Värri, Veli-Matti (1992) Nuorisotyön päämääriä etsimässä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisuja B 8. Tampere.
- Nivala, Elina (2006) Koulukuraattori nuoren maailmassa. Teoksessa Leena Kurki, Elina Nivala & Pirkko Sipilä-Lähdekorpi: Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura, 101-164.
- Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (2007) Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73. Helsinki, 8-27.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi>. Viitattu 22.3.2013.
- Nuorta ei jätetä – Puhalletaan yhteen hiileen. Moniammatillista viranomaisyhteistyötä ja sen lakisäätöistä selvittävän poikkihallinnollisen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:5. Helsinki.
- Payne, Malcolm (2000) Teamwork in multiprofessional care. Basingstoke: Macmillan.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset 2010. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2011:20.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus
- Pesonen, Anu-Katriina & Heinonen, Kati (2007) Moniammatillisuus tutkimus- ja kehittämiskohteena. Teoksessa Sari Raninen & Tuula Takalo (toim.) Psykologina koulussa. Helsinki: Edita, 203-214.
- Pohjola, Kirsi (2010) Nuorisotyö koulussa. Nuorisotyö osana monialaista oppilashuoltoa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. A: Tutkimuksia ja raportteja 54. Mikkeli.
- Purjo, Timo (2012) Nuoriso-ohjaajuudesta nuorisokasvattajuuteen. Teoksessa Katja Komonen, Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 128. Helsinki, 81-105.
- Purjo, Timo (2011) Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen. Eksistentiaalisen fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis-eettisen nuorisokasvatuksen perustana. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1565. Tampere: Tampere University Press.

- Pänkäläinen, Anne (2011) Koulunuorisotyöntekijän ammatilliset valmiudet. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö ylempi amk-tutkinto. Viitattu 21.3.2013. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/31791>
- Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) (2009) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät: puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 96. Helsinki.
- Ranne, Kaarina (2002) Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä. Sosiaalipedagogiikka suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijahaastattelujen sekä dokumenttien valossa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C osa 189. Turku.
- Rantamaa, Paula (2001) Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 49-96.
- Rauas, Minna (2010) Ammattina nuorisotyö –esitys nuorisotyön eettisestä ohjeistuksesta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Terveystieteiden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Rautiainen, Asta (2005) Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 4. Helsinki.
- Ritala-Koskinen, Aino (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Helsinki.
- Ruusuvuori, Johanna (2010) Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424-431.
- Räty, Tapio (2007) Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (2002) Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saastamoinen, Ulla (1999) Joukossa asiantuntijuus tiivistyy. Jyväskylän yliopisto. Chydenius instituutti. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Viitattu 21.3.2013. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/10322>
- Sarha, Marja-Liisa (2005) Nuorisotyötä koulussa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaali 13. Helsinki.

Savolainen, Pirjo (1991) Kvalitatiiviset tutkimustavat suomalaisessa kasvatustieteessä. Aikakauskirja Kasvatus 22 (5-6), 451-458.

Siekkinen, Emma Hentriikka (2010) Linkki, liima ja äänitorvi. Koulunuorisotyön tavoitteet ja työn tuoma lisäarvo. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Ylempi AMK-tutkinto. Viitattu 18.4.2013. <http://publications.theseus.fi/handle/10024/2062>

Sihvonen, Elina (2002) Vastuussa selviämisestä? Sosiaalipedagoginen tutkimus nuorten mielikuvista koulun sosiaalityön toiminnasta. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön sosiaalipedagogiikan linjan pro gradu-tutkielma. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00121.pdf>

Siltanen, Sanna (2007) Vaikeaa viivytystaistelua vai voittoisaa vastuunjakoa? Tutkielma lastensuojelun ja koulun sosiaalityön yhteistyöstä. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01588.pdf>

Soanjärvi, Katariina (2011) Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 413. Jyväskylä.

Soanjärvi, Katariina (2007) Nuorisotyön verkostoituminen. Nuorisotyöntekijöiden yhteistyöstä osaamisverkostoksi. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki, 155-167.

Suoranta, Juha (2005) Radikaali kasvatus. Helsinki: Gaudeamus.

Suoranta, Juha (2007) Radikaali kasvatus nuorisokasvatuksessa. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73. Helsinki, 313-338.

Suortti, Juhani (1999) Paulo Freire ja toiminnan pedagogiikka. Teoksessa Juha Suoranta (toim.) Nuorisotyöstä seikkailukasvatukseen. Professori Matti Telemäen juhla- ja muistokirja. Tampere: Taju, 171-196.

Suurpää, Leena (2002) Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 28. Helsinki.

Telemäki, Matti (1999) Taitava nuorisonkasvattaja. Suomalainen nuorisotyö 1940-luvulta tähän päivään tekijöidensä kokemana. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Sarja A: Tutkimuksia 19/1999. Kajaani.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, Kari E. (2005) Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Viitattu 25.4.2013. <http://www.tenk.fi/fi/ohjeet-ja-julkaisut>

Vehviläinen, Jukka (2002) Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaalit 2/2002. Helsinki.

Weckroth, Heini (2006) Nuoren parisuhteen haasteet ja selviytymiskeinot. Kohderyhmänä Virtaa välillämme –parisuhdekurssille osallistuneet lapsettomat nuoret parit. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 27.4.2013. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu011111.pdf>

Lainsäädäntö (<http://www.finlex.fi/fi/laki/>)

Laki nuorisolain muuttamisesta (2010/693).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812).

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä (1994/559).

Lastensuojelulaki (2007/417).

Nuorisolaki (2006/72).

Nuorisotyölaki (1995/235).

Perusopetuslaki (1998/628).

Valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja –politiikasta (2006/103).

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupyynnö

Hyvä xxxxxxxx nuorten parissa työskentelevä ammattilainen

Lähestyn sinua haastattelupyynnön merkeissä. Teen parhaillaan sosiaalityön pro gradu – tutkielmaa Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitokselle. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää koulun ja nuorisotyön välisiä yhteistyömahdollisuuksia. Olen kiinnostunut tutkimaan, miten nuorisotyöntekijä voisi olla mukana peruskoulun kasvatustyössä, mikä on kouluorganisaation ulkopuolelta tulevan nuorisotyöntekijän asema/positio koulussa tehtävässä moniammatillisessa kasvatustyössä ja minkälaisia ongelmia eri hallinnonalojen työntekijöiden yhteistyössä voi olla. Esimerkkinä käytän xxxxxxxx peruskouluissa tehtävää moniammatillista työtä lasten ja nuorten parissa. Nuorisotyöllä tarkoitan tutkimuksessani koulutettujen ammattilaisten tekemää työtä sulkien pois esimerkiksi nuorisjärjestöjen toimijat.

Kiinnostukseni aiheeseen on herännyt oman työni ja asian ajankohtaisuuden kautta. Minulle on kertynyt yli kymmenen vuoden työkokemus nuoriso-ohjaajan ammatista, tästä suurin osa xxxxxxxxx palveluksessa. Jokelan traagisten tapahtumien yhteydessä viime vuoden marraskuussa huomattiin, että koulujen henkilökunta kaipaa tuekseen myös muiden ammattikasvattajien apua. Lisäksi oppilaiden lisääntyneet käytöshäiriöt sekä sosiaaliset ongelmat ovat kasvattaneet koulun ulkopuolisen tuen tarvetta.

Toivon, että olet halukas osallistumaan tutkimukseen ja valmis tunnista kahteen tuntiin kestävään haastatteluun aiheesta. Haastatteluaika voidaan sopia joustavasti ja haastattelu on mahdollisuuksien mukaan toteutettavissa omassa työpisteessäsi. Otan yhteyttä sinuun syyskuun 2008 aikana, jolloin voimme sopia tarkemmasta haastatteluajasta. Tavoitteenani on saada haastattelut tehtyä vuoden 2008 loppuun mennessä. Kutsun haastateltavakseni laaja-alaisesti eri ammattiryhmien edustajia esimerkiksi rehtoreita, kuraattoreita, nuoriso-ohjaajia, erityisopettajia, kouluterveydenhoitajia, oppilaanohjaajia sekä seurakunnan nuorisotyöntekijöitä.

Tutkimusaineistoni tulen käsittelemään ja säilyttämään luottamuksellisesti hyvän tutkimusetiikan periaatteita noudattaen. Tutkimuksen tekemiselle olen saanut tutkimusluvan xxxxxxxxx. Kaikille haastatteluun osallistuneille lähetän tiivistelmän tutkielmastani sen valmistumisen jälkeen.

Vastaa mielelläni tutkimustani ja haastattelua koskeviin kysymyksiin. Yhteystietoni ovat:

email: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

puh. xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Ystävällisin terveisin,

Suvi Nuppola

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Haastateltavan taustatiedot

- nimi
- työtehtävä ja työpaikka
- kauanko ollut työelämässä
- kauanko ollut nykyisessä työpaikassa/työtehtävässä

Teema 1: Kasvuympäristöt

- koulun rooli nykyajan lapsen/nuoren elämässä
- vapaa-ajan rooli nykyajan lapsen/nuoren elämässä
- kodin/vanhempien rooli, onko muuttunut

Teema 2: Yhteistyö – moniammatillinen työ

- mihin tarpeeseen yhteistyö koulun ja nuorisotyön välillä on alun perin syntynyt?
- ovatko tarpeet muuttuneet vuosien aikana? jos ovat, niin miten?
- minkälaisessa yhteistyössä itse ollut mukana suhteessa kouluun/nuorisotyöhön?
- mihin asioihin moniammatillisen yhteistyön avulla voidaan vaikuttaa/puuttua?

Teema 3: Nuorisotyöntekijän rooli

- minkälaiseksi kokee nuorisotyöntekijän roolin koulumaailmassa
- onko koulussa tilaa ulkopuolisille toimijoille
- muuttuisiko rooli/positio, jos nuorisotyöntekijä työskentelisi suoraan kouluorganisaation alaisuudessa? jos, niin miten?

Teema 4: Yhteistyön onnistuminen

- mitkä asiat edistävät yhteistyötä
- esimerkki onnistuneesta yhteistyöstä
- mitkä asiat auttoivat onnistumista

Teema 5: Yhteistyön ongelmat

- mitkä asiat esteenä moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi
- käytännön ongelmia yhteistyössä
- esimerkki epäonnistuneesta yhteistyöstä
- mitkä asiat johtivat/vaikuttivat epäonnistumiseen

Teema 6: Tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet

- tulevaisuuden haasteet yhteistyölle
- tulevaisuuden mahdollisuudet yhteistyölle
- kehittämistoiveet